

T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
İSLÂM HUKUKU BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE İNTİHAR VE ÖTANAZİ

İlyas SİVRİDAŞDAN

DANIŞMAN

Doç. Dr. Recep ÖZDEMİR

ADİYAMAN-2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İslâm Hukukuna Göre İntihar ve Ötanazi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17/09/2021

İlyas SİVRİDAŞDAN

İmza

XXXXXX

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
İslâm Hukukuna Göre İntihar ve Ötanazi
İlyas SİVRİDAŞDAN
Adıyaman Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı
İslâm Hukuku Bilim Dalı
Eylül 2021

“İslâm Hukukuna Göre İntihar ve Ötanazi” adlı tez çalışmamız, İslâm hukukuna göre intihar ve ötanazinin durumunun ne olduğunun incelendiği iki ana başlıktan meydana gelmektedir.

İlk bölümde intiharın anlamı, sebepleri ve çeşitleri üzerinde durulmuştur. İntiharın önlenbilmesinde önem arz eden bazı kavramlar ele alınmıştır. Canın korunması ilkesi kapsamında İslâm’ın insan hayatına verdiği değere vurgu yapılmıştır. İslâm hukukuna göre intiharın hükmü, ayetler ve hadisler çerçevesinde ortaya konulmuştur. İntihar eden kişinin cenaze namazı hakkındaki hüküm ayrıca ele alınmıştır. Son olarak İslâm’dan önceki semavi dinlerin intihara bakışı incelenmiştir.

İkinci bölümde, ötanazi kavramı ve ötanazinin uygulamalardan kaynaklanan çeşitleri ayrı ayrı ele alınmıştır. Çalışmada ötanazi hakkındaki farklı yaklaşımlara yer verilmiştir. Yaşama ve ölme hakkı terimleri, hak kavramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Daha sonra ötanazi uygulamalarında hastanın, hasta yakınlarının ve sağlık personellerinin sorumluluklarına değinilmiştir. İslâm hukukuna göre ötanazinin hukuki durumunun ne olduğu ayetler ve hadisler çerçevesinde ortaya konulmuştur. Çalışmada son olarak İslâm’dan önceki semavi dinlerin ötanaziye yaklaşımları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hüküm, İntihar, İslâm Hukuku, Ötanazi

ABSTRACT
Master Thesis
Suicide and Euthanasia According to İslâmic Law
İlyas SİVRİDAŞDAN
Adıyaman University
Graduate Education Institute
The Department of Basic İslâmic Sciences
İslâmic Law
September 2021

Our thesis named “Suicide and Euthanasia According to Islamic Law” consists of two main topics that examine the status of suicide and euthanasia according to Islamic law.

In the first part, the meaning, causes and types of suicide are emphasized. Some concepts that are important in preventing suicide are discussed. Within the scope of the principle of protection of life, the value Islam attaches to human life is emphasized. According to Islamic law, the provision of suicide is revealed within the framework of verses and hadiths. The provision regarding the funeral prayer of the person who committed suicide is also discussed. Finally, the view of the monotheistic religions before Islam towards suicide is examined.

In the second part, the concept of euthanasia and the types of euthanasia arising from practices are discussed in the same way. Different approaches to euthanasia are included in the study. The terms of the right to live and die is evaluated within the framework of the concept of right. Then, the responsibilities of the patient, patient relatives and medical officials in practices are mentioned. According to Islamic law, the legal status of euthanasia is revealed within the framework of verses and hadiths. Finally, the approaches of the monotheistic religions before Islam to euthanasia were examined in the study.

Keywords: Judgment, Suicide, Islamic Law, Euthanasia

ÖN SÖZ

Tüm canlılar kendilerine bahşedilen hayatı yaşamak için dünyaya gelirler. Hepsi de yaşamlarını ikame edebilmek adına çeşitli mücadeleler vermek zorundadır. Şüphesiz bu mücadelenin merkezinde de insanoğlu yer almaktadır. Bu hayat döngüsü, her canlı için farklı sıkıntıları içinde barındırmaktadır. Bu sebeple insanlar yaşamları boyunca bireysel, toplumsal, psikolojik, sağlık, dini vb. bazı sıkıntılarla yüzleşmek durumundadır. Bu problemleri aşamayan bazı insanlar, gerek intihar ederek gerekse kendi yaşamının sonlandırılmasını talep ederek kendi ölümünün şekli ve zamanı hakkında bazen karar vermek istemektedir.

İnsanlar, diğer canlıların sahip olmadığı şan, şeref, akıl, mantık, dini ve manevi duygular gibi çeşitli üstün meziyetlerle donatılmıştır. Buna karşılık kendilerinden Allah'ın rızasını kazanacak şekilde yaşantılarını sürdürmeleri istenmiştir. İnsanlar bu sebeple canlarını korumakla her daim meşgul olmuşlardır. Ancak maalesef ki, insanların dini inançlara ve toplumsal bağlara rağmen intihar gibi yıkıcı bir tercihte bulunduklarına da zaman zaman şahitlik etmekteyiz.

İntihar, insanlığın varoluşundan bu güne değin gelmiş geçmiş bütün toplumlar için büyük bir problem olmuştur. Çünkü her intihar vakası toplumları derinden sarsmaktadır. Geride telafisi mümkün olmayan acılar bırakmaktadır. Kişinin kendi ölümüyle sonuçlanması bakımından kendisine tövbe imkânı dahi bırakmayan, kişiyi hem maktul hem de katil konumuna sokan elim bir davranıştır. Bu sebeple intihar konusu üzerinde her daim durulmuş, intiharın nedenleri ve çözüm arayışları birçok kez araştırmalara konu olmuştur.

Yaşamlarının sona erdirilmesinde insanların söz sahibi olmaları gerektiği fikri, hak kavramı üzerinde tartışılarak gelişmiştir. Böylece tıpkı yaşama hakkında olduğu gibi ölümü talep etmenin de bir hak olduğu savunulmuştur. Ayrıca ötanazi, hak kavramı ile sıklıkla yan yana telaffuz edilerek saygı duyulması gereken bir tercihmiş gibi sunulmaktadır. Uygulamalardaki bazı farklılıklar sebebi ile kendi içinde çeşitli başlıklar altında ele alınan ötanazi, kavram ve içerik olarak intihara pek de uzak değildir.

Çalışmamda her konuda büyük desteğini gördüğüm saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Recep ÖZDEMİR'e teşekkürü bir borç bilirim. Tezimize her bakımdan çok önemli katkılar sunan kıymetli hocalarım Dr. Öğretim Üyesi İsmet KALKAN'a ve Dr. Öğretim Üyesi Mehmet ONUR'a da özellikle teşekkür ederim.

Ayrıca eğitimim süresince büyük emeği geçen değerli hocam Hasan MAÇİN'e, büyük bir sabırla çalışmalarımı destekleyen kıymetli eşime, çeşitli yardımlarından dolayı Elif Nursima YILMAZ'a ve Nisanur EKİCİ'ye teşekkür ederim.

Adıyaman Eylül 2021

İlyas SİVRİDAŞDAN

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI

Bu çalışma, İslâm hukuku açısından intihar ile ötanazinin ele alınmasını kapsamaktadır. Araştırma yöntemi konu taraması şeklindedir. Kavramların incelenmesi ve hükümlerin tespit edilmesi açısından her konu başlığı kendi içinde ayrı ayrı incelenmiştir. Özellikle İslâm hukukunun dayanağı olan ayet ve hadisler ile İslâm âlimlerinin içtihatları, hükmün tespiti noktasında temel alınmıştır.

İntihar, ilk zamanlardan bu yana insanlık önünde ciddi bir problem olarak durmuştur. Birçok cana mâl olmuş, birçok ailenin parçalanmasına ve toplumların derinden sarsılmasına neden olmuştur. Günümüzde dahi hemen her gün yaşanan intihar vakalarına bakılırsa, böylesi ciddi bir konunun üzerinde önemle durulması gerektiğini görmekteyiz. Çünkü bu tür araştırmalar, insanların bu konuda daha bilinçli olmalarını sağlamak için büyük önem arz etmektedir.

Ötanazi, intihara göre daha yakın bir tarihte tartışmalara konu olduğundan, ötanazi hakkında daha az bilgiye sahip olunmaktadır. İslâm tarihinde de ötanazi hakkında yazılmış eserlere fazla rastlanılmamaktadır. Yine bu sebepten intihara göre hakkında daha az araştırmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda da bu iki kavramın genellikle ayrı ayrı incelendiği görülmektedir. İntihar ve ötanazi arasındaki bağ ve benzerlikler dikkate alındığında, bu kavramların bir arada ele alınarak incelenmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Bu sebeple çalışmamızda intihar ve ötanazinin İslâm hukuku çerçevesinde bir arada ele alınması hedeflenmiştir. Çalışmamızın İslâm hukuku çerçevesinde bu iki kavramın daha iyi anlaşılmasına katkı sunmasını temenni ediyoruz.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖN SÖZ	iv
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI.....	vi
KISALTMALAR.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM İSLÂM HUKUKUNA GÖRE İNTİHAR

1.1. KAVRAM OLARAK İNTİHAR.....	1
1.1.1. İntiharın Sözlük Anlamı	2
1.1.2. İntiharın Terim Anlamı	2
1.2. İNTİHARIN SEBEPLERİ	3
1.2.1. İntiharın Bireysel Sebepleri.....	4
1.2.2. İntiharın Toplumsal Sebepleri.....	6
1.2.3. İntiharın Psikolojik Sebepleri	6
1.2.4. İntiharın Dini Sebepleri	7
1.3. İNTİHARIN ÇEŞİTLERİ	9
1.3.1. Bencil (Egoist) İntihar.....	9
1.3.2. Elcil (Altruist) İntihar	10
1.3.3. Kuralsız (Anomik) İntihar	10
1.3.4. Yazgısal (Fatalist) İntihar.....	10
1.4. İNTİHARIN ÖNLENMESİNDE BAZI KAVRAMLARIN ÖNEMİ.....	11
1.4.1. İbadet ve İnanç Esaslarının Önemi	11
1.4.2. Allah’a ve Ahirete İmanın Önemi.....	12
1.4.3. Sabrın ve Şükrün Önemi	14
1.4.4. Duanın ve Tövbenin Önemi	16
1.5. İSLÂM’DA İNSAN HAYATININ ÖNEMİ.....	17
1.5.1. İslâm’da Canın Korunması İlkesi	18
1.6. MÜNTEHİRİN CENAZE NAMAZI HAKKINDA HÜKÜM	19
1.7. İSLÂM HUKUKUNA GÖRE İNTİHARIN HÜKMÜ.....	20
1.7.1. Ayetler Bağlamında İntiharın Hükmü	21
1.7.2. Hadisler Bağlamında İntiharın Hükmü.....	23

1.8. DİĞER SEMAVİ DİNLERİN İNTİHARA BAKIŞI.....	25
1.8.1. Hristiyanlığın İntihara Bakışı	25
1.8.2. Yahudiliğin İntihara Bakışı.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE ÖTANAZİ

2.1. KAVRAM OLARAK ÖTANAZİ.....	28
2.1.1. Ötanazinin Sözlük Anlamı	29
2.1.2. Ötanazinin Terim Anlamı	30
2.2. ÖTANAZİNİN TARİHÇESİ	30
2.3. ÖTANAZİ ÇEŞİTLERİ	31
2.3.1. Aktif ve Pasif Ötanazi	31
2.3.2. Dolaylı ve Dolaysız (Doğrudan) Ötanazi.....	33
2.3.3. İstemli, İstem Dışı ve İstemsiz Ötanazi	34
2.3.4. İç ve Dış Ötanazi.....	35
2.3.5. Medikal Ötanazi ve Kazai Ötanazi.....	36
2.3.6. Hekim Yardımlı İntihar	36
2.3.7. Kürtaj	37
2.4. ÖTANAZİYE YÖNELİK FARKLI YAKLAŞIMLAR	38
2.4.1. Ötanaziyi Destekleyen Görüşler	38
2.4.2 Ötanaziyi Reddeden Görüşler.....	39
2.5. ÖTANAZİNİN AHLAKİ BOYUTU	41
2.6. YAŞAMA VE ÖLME HAKKI.....	42
2.7. ÖTANAZİDE KİŞİLERİN SORUMLULUKLARI	44
2.7.1. Hastanın Sorumlulukları	44
2.7.2. Hasta Yakınlarının Sorumlulukları.....	44
2.7.3. Hekimin Sorumlulukları	45
2.7.3.1. Aktif Ötanazide Hekimin Sorumluluğu	46
2.7.3.2. Pasif Ötanazide Hekimin Sorumluluğu	47
2.7.3.3. Dolaylı Ötanazide Hekimin Sorumluluğu	47
2.7.3.4. İntihara Yardımda Hekimin Sorumluluğu	47
2.8. MAĞDURUN RIZASININ CEZAYA ETKİSİ.....	48
2.9. İSLÂM HUKUKUNDA ADAM ÖLDÜRME (KATL)	50
2.10. İSLÂM HUKUKUNUNA GÖRE ÖTANAZİNİN HUKUKİ DURUMU	52

2.10.1. Ayetler Bağlamında Ötanazi	57
2.10.2. Hadisler Bağlamında Ötanazi	59
2.11. ÖNCEKİ SEMAVİ DİNLERİN ÖTANAZİYE BAKIŞI	61
2.11.1. Hristiyanlığın Ötanaziye Bakışı	61
2.11.2. Yahudiliğin Ötanaziye Bakışı	63
SONUÇ	65
KAYNAKÇA	68
ÖZGEÇMİŞ	80

KISALTMALAR

ABD	: Ana Bilim Dalı
Akt.	: Aktaran
a.s.	: Aleyhisselam
b.	: İbn
c.c.	: Celle Celâluhu
Çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Hız.	: Hazreti
ö.	: Ölüm Tarihi
r.a.	: Radiyallâhü Anhü
s.	: Sayfa
s.a.s.	: Sallahahu Aleyhi ve Sellem
Ter.	: Tercüme
thk.	: Tahkik Eden
v.b.	: ve benzeri
t.y.	: Tarih Yok
y.y.	: Yayın Yeri Yok

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE İNTİHAR

1.1. KAVRAM OLARAK İNTİHAR

İntihar etmek, kişinin çeşitli yöntemleri bilinçli bir şekilde kullanarak hayatına son vermesi demektir. Ölüm ile sonuçlanmamış eylemlere ise intihar girişimi adı verilir. İlk olarak kişinin kendi hayatına son vermek istemesiyle ilgili zihinde meydana gelen olumsuz bazı davranışlara ait düşüncelerin meydana gelmesine intihar düşüncesi denilmektedir.¹ İntihardan söz edebilmek için eylemin kesinlikle ölümle sonuçlanmış olması gerekmektedir.

2002-2018 yılı verileri incelendiğinde bu tarihler arasında ülkemizde yaklaşık 50.000 kişinin intihar ettiği görülmektedir.² Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 2009 yılı verileri göz önüne alındığında intiharın ölüm sebebi sıralamasında ilk onda yer aldığı, 40 saniyede bir intihar girişiminin gerçekleştiği ve yılda yaklaşık bir milyon kişinin intihar sonucu öldüğü görülmektedir.³ İntihar girişiminde bulunanların sayısı ise intihar edenlerin 20 katına kadar ulaşmaktadır. Böylesi tehlikeli bir problem adına farkındalık oluşturmak maksadıyla her yıl “10 Eylül Dünya İntiharı Önleme Günü” olarak hatırlanmaktadır.⁴

Türkiye’de 2018 yılı istatistiklerine göre günde ortalama 9 kişi intihar etmektedir. 2002’den itibaren intihar sayılarında yükseliş olmasına rağmen Avrupa’da en düşük intihar oranının yine Türkiye’de olduğu görülmektedir.⁵

¹ Kadri Kınık, “Nedenleri, Çeşitleri ve Çözüm Önerileri ile İntihar Olgusu”, SDAM Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi 2018, s. 4.

² <https://teyit.org/intihar-dosyasi-ii-turkiyede-intiharlar> (07.02.2021)

³ İhsan Yeğenoğlu, İntiharın Anlamı, İntihar ve İntihara Yönelik Tutumlar, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın 2015, s. 1.

⁴ <https://www.google.com/mp/s/amp.dw.com/tr/d%25C3%25BCnyada-40-saniyede-bir-ki%25C5%259Fi-intihar-ediyor/a-54874857> (21.01.2021)

⁵ <https://tr.euronews.com/2020/01/05/turkiye-de-her-gun-9-kisi-intihar-ediyor-avrupa-ulkelerinde-intihar-orani-ne>

1.1.1. İntiharın Sözlük Anlamı

İntihar kelimesi “nahr” kökünden türemiştir.⁶ Sözlükte boğazını kesmek, kendini öldürmek, boğazlamak manasında kullanılmıştır.⁷ İntihar, bireyin kendi marifetiyle ve çeşitli yöntemler kullanarak gerçekleştirdiği bir davranıştır. Kişi bu davranışın sonucunda yaşamının son bulacağını bilerek ve bu sonucu isteyerek hareket etmektedir.

İngilizcede intihar anlamına gelen “suicide”, Latince ben manasına gelen “sui” ve öldürmek manasına gelen “cedere” kelimelerinin birleşmesiyle oluşan “suicidere” kelimesinden İngilizceye geçmiştir.⁸ İlk defa 1662’de kullanılan bu kavramın ortaya çıkışı çok eskilere dayanmamaktadır. İntihar kelimesi, “Suicide” ye karşılık gelen ve “kendini katletme” olarak tercüme edilen cümle yerine kullanılmış ve Türkçeye Tanzimat ile girmiştir.⁹ İntiharın tarihi her ne kadar eskilere dayansa da intiharın kavram olarak günümüze değin ilk kez bu tarihte kullanılmaya başlandığı görülmektedir.

İntihar hakkında kapsamlı bir çalışma yapan ünlü sosyolog Emile Durkheim (ö. 1917), intiharı; “Sonucunun ölümle biteceğini bildiği halde, kişinin gerçekleştirdiği olumlu veya olumsuz davranışların, dolaylı veya doğrudan meydana getirdiği ölüm” olarak tanımlamıştır.¹⁰ İntihar etmek, kişinin kendi canına kıyması anlamında kullanılmakla beraber “hırs” anlamında da kullanılmıştır. İnsanlar ve toplumların bazı davranışlarının hırs sebebi gerçekleştiği için bu anlamda kullanılmıştır.¹¹

1.1.2. İntiharın Terim Anlamı

“İntihar” kelime olarak Kur’an-ı Kerim’de yer almamaktadır. Yakın zamanda kullanılmaya başlanan intihar kelimesi, İslâm kaynaklarında terim anlamı olarak

⁶ Hayati Hökelekli, “İntihar”, Diyanet İslâm Ansiklopedisi (DİA), XXII, Ankara 2005, s. 351.

⁷ Remlî, Muhammed b. Ahmed b. Hamza, Nihâyetü’l Muhtâc ilâ Serhi’l Minhâc, Kitab’ül İlmiyye, Baskı: 3, Cilt: 8, Beyrut 2002, s. 110.

⁸ Mehmet Eskin, İntihar; Açıklama, Değerlendirme, Tedavi ve Önleme, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara 2003, s. 3.

⁹ Murat Taşdelen, İnanç Açısından İntihar, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2006, s. 7.

¹⁰ Durkheim, Emile, İntihar, Çev. Zühre İlkgen, Pozitif Yayınları, Baskı: 1, İstanbul 2015, s. 5.

¹¹ Cevherî, İsmâîl b. Hammâd, Tacu’l Luğati ve Sıhah’u Arabiyye, Dar-ül Hadis, Cilt: 2, Kahire 2009, s. 197.

genellikle “kendini öldürmek” (katele nefsehu) şeklinde kullanılmıştır.¹² Kökeni asıl olarak “katl” olan “k,t,l.” harflerine dayanmaktadır ve bu şekli ile bu zamana ulaşmıştır.¹³ İntihar, kişinin kendi kendini öldürmesi, çeşitli yöntemler kullanarak hayatına son vermesi demektir.¹⁴ Hangi yöntem ile gerçekleştirilmiş olursa olsun ölümle sonuçlanan davranışların intihar sayılabilmesi için sonucunun bilerek ve isteyerek yapılmış olması gerekir. İntiharın yalnızca ölüm ile sonuçlanmış olaylar olduğu da çok sık ifade edilmiştir.¹⁵

Prof. Dr. Hayrettin Karaman, doğacak sonucu bilerek kişinin olumlu ve ya olumsuz hareketi ile gerçekleştirdiği her türlü ölümü intihar olarak tanımlamıştır.¹⁶ Altavilla intiharı; “kendini isteyerek öldürmek” şeklinde ifade etmiştir. Ferri ise intiharı, “kişinin yakın ve kaçınılmaz sandığı bir acıyı yok etmek amacıyla yaşamına son vermesi” olarak tanımlamıştır. İntiharı “egoizmin bir ürünü” olarak açıklayan Malapert’in bu görüşü ise eleştiriye açık ve tanım olmaktan uzak bir ifadedir.¹⁷

İlk bakışta kişinin kendi seçimi olarak görülse de intihar, aslında toplumdaki bir ferdin ve insanlığın onurunu koruma ve sürekliliğini sağlama amacı güden bütün din ve inançlar ile ahlaki kuramların tükenişidir.¹⁸ Bu durum intiharın yalnızca bireysel bir sorun olmadığını göstermektedir. İntiharın aynı zamanda kişinin inancı ve içinde yaşadığı toplumun ahlaki bağlarıyla sıkı bir ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

1.2. İNTİHARIN SEBEPLERİ

İntihar vakaları, yalnızca bir sebebe dayanan eylemler değildir. İntiharın bireysel, toplumsal, psikolojik ve dini birçok nedeni bulunmaktadır. İntihar vakalarının çoğu, bu ve benzeri birkaç sebebin üst üste gelmesiyle meydana gelmektedir.

¹² Remlî, s. 105-111; Taşdelen, s. 8.

¹³ İbn Faris, Ebü'l Hüseyin Ahmed b. Faris b. Zekeriyâ, Mu'cemü Mekayîsi'l-Lüğa, Daru'l Cil, 1. Baskı, Cilt: 5, Beyrut 1999, s. 56.

¹⁴ Süleyman Ramazanoğlu, İntihar Olayları ve İslam'a Göre Hükmü; <http://www.akademi.nl/say111>. (06.02.2020)

¹⁵ Yeğenoğlu, s. 1.

¹⁶ <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/laikduzen/4/0053htm> (18.02.2021)

¹⁷ <http://www.intihar.de/nedir.htm> (22.03.2020)

¹⁸ Muhammed Kızılgeçit, Dindar Şahsiyetten Dinsel Bireyciliğe Değişen Dindarlık Yönelimleri Bağlamında İntihar. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt: 9 Sayı: 43, 2016, s. 2480.

Kişisel problemler, ekonomik yetersizlikler, çevresel faktörler ile inanç boyutundaki eksiklikler intiharın başlıca sebepleri arasındadır. Genetik faktörlerin, çevreden bağımsız bir şekilde intiharı açıklayamayacağı düşünülmektedir.¹⁹

Fakirlik, korku ve toplumların dini yanlış anlamaları insanları intihara sürükleyen nedenlerdendir.²⁰ Alkol, uyuşturucu, aile içi şiddet, yalnızlık hissi, duygu durum bozuklukları, umutsuzluk, depresyon, psikolojik bozukluklar, sosyal etkileşimsizlikler, duygusal çöküşler, kişilik bozuklukları ve bazı olumsuz dürtüler ise intiharın diğer bazı nedenleri olarak sıralanabilir.²¹

İrade zayıflığı, Allah'a ve Ahiret gününe imanın zayıflığı, dini inançtan mahrum olmak, insanın kendisini bir inanç uğruna feda etmesi, hızlı toplumsal değişimler, özentî, eğitimsizlik, aşırı baskılar, düzensiz ve bozuk aile yaşantıları, hurafe ve batıl inançların yaygınlığı, sosyal kurumların yetersizliği ve ekonomik krizler ise yine intiharın diğer bazı sebeplerindendir.²²

Töre, aile ve mahalle baskısı,²³ şükretmemek, doyumsuzluk, mücadelelerden kaçış, umutsuzluk, bunalım, öfke ve intikam hırsı da intiharın önemli etmenleri olarak öne çıkmaktadır²⁴.

1.2.1. İntiharın Bireysel Sebepleri

İnsanları intihara sürükleyen nedenler arasında bireysel sebepler önemli yer tutmaktadır. Sağlık sorunları, aile içi problemler, geçim sıkıntıları, duygusal ilişkilerde yaşanan sıkıntılar ile eğitim ve ticarete hedeflenen başarıların elde edilememesi gibi başlıca problemlerin insanları intihara iten önemli nedenler olduğu görülmektedir.²⁵

¹⁹ Yeğenoğlu, s. 6.

²⁰ Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Harizmî, el-Keşşâf an Haka'iki Ğavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fi Vücûhi't-Te'vîl, Mektebet-ül Abiyyan, Baskı:1, Cilt: 1, Riyad 1998, s. 348.

²¹ Halit Altıntop, Dindarlık-İntihar İlişkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2005, s. 15-25.

²² Taşdelen, s. 2.

²³ Tülay Büyükasar, İntihara Yönlendirme Suçu, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018, s. 17.

²⁴ Şeyma Dedemoğlu, Ahiret İnancının İntihar Girişimini Önlemedeki Etkisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2019, s. 34-48.

²⁵ Yeğenoğlu, s. 5.

İntiharın bireysel sebepleri arasında alkol, kumar ve uyuşturucu önemli yer tutmaktadır. Yapılan bir araştırmada intihar girişimi nedenleri arasında alkolün %43 ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir.²⁶ Alkolün etkisiyle girilen sarhoşluk hali ve kumarın yüklediği ağır borçlar, insanları intihara sürükleyen önemli problemlerin başında gelmektedir. Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de, şeytanın içki ve kumar ile insanlar arasına kin ve düşmanlık sokarak insanları Allah'ı anmaktan ve namaz kılmaktan alıkoymak istediğini belirterek bunlardan vazgeçilmesini emretmiştir.²⁷ Hz. Peygamber de insanı maddi ve manevi olarak zayıflatarak birçok sıkıntı çekmesine sebebiyet veren içki ve kumarı, tüm kötülüklerin anası şeklinde tabir etmiştir.²⁸

İnsanlar, nefislerinin bazı arzuları sebebi ile ölümü isteyebilmektedir. Öfke ve sinir gibi sebeplerden ötürü insanlar kendilerini de öldürebilmektedir.²⁹ Böylece yaşanan öfkeyi insanlar kendilerine yönelterek kendi nefislerini hedef alabilmektedirler.

Allah (cc), insanoğlunu akıl ve mantık gibi çeşitli üstün meziyetlerle donatarak, İyiye ve doğruyu, kötü ve yanlıştan ayırt edebilecek en güzel şekilde yaratmıştır.³⁰ Şu durumda bireysel tercihlerin kişileri nasıl bir konuma sokacağı iyi hesaplanmalıdır. İnsanların, intihara kadar sürükleyebilecek olumsuz durumlarla karşı karşıya kalmamaları, için bir Müslümana yakışır bir şekilde yaşam sürmeleri gerekmektedir. Çünkü Allah (cc) insanları şan ve şeref sahibi kılmış, kendilerine en güzel rızıkları bahşederek onları yaratılmışlar arasında üstün kılmıştır.³¹ Ayrıca insanlar Allah'tan ümidi asla kesmemelidir. Çünkü hayattaki bazı durumlardan veya sınavlardan elde edilemeyen başarı bir başka konuda elde edilebilir. Zira Allah'ın gücü insanoğlunun içine düştüğü her kâbustan kurtulmasına kâfidir.³²

²⁶ Halil Apaydın, Şuayip Özdemir, Asiye Zoroğlu Ünal, İntihar Girişiminde Bulunan Bireylerde Bazı Değişkenlerle İntihar Girişimi İlişkisi, Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 6, Amasya, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/217910> (05/07/2021)

²⁷ Maide, 5/91.

²⁸ Nesâî, Ahmed b. Şu'ayb el-Hurasânî, Sünenu'n Nesâî, Thk: Halil b. Me'mun Şeyhâ, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2007, Eşribe, 44.

²⁹ Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr, Tefsir'ül Kurtûbî, Dar'ul Kutubil İlmiyye, Cilt: 3, Beyrut ty, s. 130.

³⁰ Tin, 95/4.

³¹ İsrâ, 17/70.

³² Huli, Muhammed Abdûlaziz, El-Edeb' ul-Nebevi, Baskı: 1, Rahmaniye Matbaası, Mısır 1931, s. 288.

1.2.2. İntiharın Toplumsal Sebepleri

Toplumların kültürel yapıları, fertlerin yaşam tarzlarını ve bireysel tercihlerini önemli şekilde etkilemektedir. Toplumsal olgu olarak intiharı ilk kez ele alan Emile Durkheim, “Olağanüstü bir durum olmadıkça toplumdaki intihar oranının değişmediğini, tam tersi durumlarda ise bu oranın yükseldiğini, bunun da intiharın toplumsal bir olgu olduğunun kanıtı olduğunu” ifade etmiştir.³³

Toplumlardaki refahın ani yükseliş ve düşüşü, intiharın toplumsal sebepleri arasındadır. Aynı şekilde toplumsal düzenin birden bozulmasının da toplumdaki fertler üzerinde büyük bir etkisi vardır. Toplumsal düzenin bozulması sebebi ile fertlerin değişen yaşamları, insanların olumsuz birçok davranış sergilemesine neden olmaktadır. Toplumsal düzenin aşırı baskıcı olması insanlar üzerinde bunaltıcı bir etki yaratırken, toplumsal bağların aşırı zayıflığı da insanları yalnızlığa ve çaresizliğe sürükleyen sebeplerdir.³⁴

Toplumların geleneklerine ve göreneklerine göre bazı davranışlar övülebilmekte veya kınanabilmektedir. Örnek olarak kan davası güdülen bir toplumda öç almak, yerine getirilmesi gereken bir davranış olarak görülürken, aynı eylemi başka toplumlar şiddetle kınayabilmektedir. Bu bağlamda toplumların intihar gibi fevri davranışlar karşısında sergileyecekleri tutumlar, intihar davranışlarını önemli ölçüde etkileyebilecektir.

1.2.3. İntiharın Psikolojik Sebepleri

İntihar vakalarının yüzde 90’ı psikolojik rahatsızlıklardan kaynaklanmaktadır. Depresyon, şizofreni, madde bağımlılığı, kişilik bozuklukları gibi nedenler intihar düşüncesini insanlarda uyandırmaktadır.³⁵ İnsanı intihara götüren süreçte psikolojik açıdan doyurulmamış ihtiyaçların büyük rol oynadığı düşünülmektedir. Böylelikle meydana gelen hayal kırıklıkları ve engellenmişlik duygusuyla oluşan öfkeyi insanlar kendilerine yöneltebilmekteler.³⁶

³³ Yeğenoğlu, s. 12.

³⁴ Taşdelen, s. 61-68.

³⁵ Ahmet Bayraktar, İntiharın Fıkhi-Psikopatolojik Boyutları ve Vaka sunumu, Ahi Evran Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Fıkıh ABD, Eskiye 36/Bahar, Kırşehir 2018, s. 56.

³⁶ Eskin, s. 19.

İntiharın en büyük sebeplerinden biri çaresizlik ve sosyal yalnızlıktır. Şehirlerin ve hayatın hızlı değişimi, bireyin toplumla sağlıklı bağ kurmasını engeller ve toplumla aidiyet bağı kuramayan bireyler suç örgütleriyle yalnızlığını gidermeye çalıştığı bir dönemden sonra acılarından kurtulabilmek adına ölümü yaşama tercih edebilmekteler.³⁷

Kalıtım, çocuklukta yaşanan sorunlar, çevresel, ruhsal ve zihinsel bozukluklar, birey odaklı psikolojik intihar teorilerine göre kişiyi intihara sürükleyen önemli sebeplerdendir. Kendisiyle barışık, mutlu bireyler karşılaştıkları sorunlara karşı savunma mekanizması geliştirmekte zorlanmazlarken, mutsuz kişiler bazı sıkıntılar karşısında intiharı bir seçenek olarak görebilmektedirler.³⁸

Dijitalleşen dünyada, sosyal medya ve teknolojinin getirdiği yeni iletişim modelleri, insanları yoğun kalabalıklar içerisinde yaşam sürerken bile derin bir yalnızlığa sürükleyebilmektedir. Yaptığı bir hata karşısında suçluluk duygusuyla hareket eden ve çıkmaza giren ve böylece daha büyük hatalara sürüklenen insanlar, tövbe etmek ve hatalarını telafi etmek yerine bazen intihar ederek kaçışı yeğlemektedir.³⁹

1.2.4. İntiharın Dini Sebepleri

İnsanların doğasında bir şeye tapınma ihtiyacı vardır. Bu sebeple insanlar tarih boyunca güneşe, aya, ateşe ve putlar gibi çeşitli cisimlere tapmışlardır. İnsanoğlunun varoluşunu anlamlandırabilmesi için, dini inancının sağlam temellerle inşa edilmiş olması gerekmektedir. Çünkü kalbi sağlam bir imanla dolu olanlar, inançsız veya sağlam bir inanca sahip olmayan insanlar gibi başka ideolojilerin çatışmalarının yıkıcı etkilerine maruz kalmamaktadır.⁴⁰ Nitekim intihar, günümüz batı toplumlarında sosyal bir afet halini almışken, İslâm tarihine bakıldığında toplu intihar olaylarının hiç yaşanmadığı, bazı münferit olaylar dışında ise intiharın toplumsal bir problem haline gelmediği görülmektedir.⁴¹

³⁷ Bayraktar, s. 65.

³⁸ Necati Sümer, Dinlerin İntihar Olgusuna Bakışı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015, s. 12.

³⁹ Dedemoğlu, s. 40.

⁴⁰ Taşdelen, s. 53.

⁴¹ Hökelekli, s. 353.

“Allah’a ve ahirete iman etmemek” veya bu “inancın zayıf olması” intiharın önemli sebeplerindendir. Allah (cc) salih kullarını, kendisine ve ahirete iman eden, iyiliği yayıp kötülüğü önleyen, hayırlı işlerde birbirleriyle yarışan kişiler olarak tanımlamıştır⁴². Bu insanlar, intihar etmenin günah olduğunu bildiklerinden, intihar etmenin ahirette hesabının sorulacağını ve bu durumu telafi edecek ikinci bir şanslarının olmadığını da bilirler.⁴³

Allah ve ahiret bilincinden yoksun insanlar, intihar konusunda daha acele karar verebilmektedirler. Dolayısıyla bu kişiler, Allah’a ve ahirete imanın insanları kötülöklere karşı koruyan zırhından mahrumdurlar. İnanan insanlar ise intihar konusunda daha dirençli tutum sergilemektedirler. Çünkü inananlar için ahiret hayatı, dünyanın geçici yaşamına değıştirilemeyecek öneme sahiptir. Bu bağlamda Allah’a ve ahirete iman etmek, intihara karşı insanların sahip olduğu en büyük güç konumundadır. Kişilerin kendilerini asla yalnız hissetmemelerini sağlayıcı bu güçler sayesinde insanlar intihar gibi olumsuz davranışları sergilemekten daha kolay kaçınmaktadırlar.

“Dini bir inançtan yoksun olmak”, insan hayatında yeri başka şeylerle doldurulamayacak derin bir boşluk oluşturur. Bu boşluk, insanları çaresizliğin, ümitsizliğin ve sıkıntı dolu bir hayatın içinde beyhude bırakacaktır. Ayrıca bu durum her çeşit hurafe ve batıl inançlara kaymanın temel nedenidir. İnançsız bir kişinin intihar etmesi acizliğinin bir itirafıdır. Oysa bir Müslüman için dünya hayatı ahiretin tarlası gibidir. Buradaki amellerinin karşılığını orada alacağına inanır. Müslüman bir kişi için, dünyada çekilecek her zahmet, Allah’ın ahirette lütfedeceğı nimetlere değer konumundadır.⁴⁴

“İnsanın kendini bir inanç uğruna feda etmesi” intiharın sebepleri arasındadır. Bu durum saldırı veya savunma niteliğı gösterebilmektedir. Bunlar arasında işgal güçlerine karşı kendisini savunmak, savaş anında askeri saldırılara karşı koymak, bazı siyasi kazanımlar elde etmek, bir ideolojiyi zorla benimsetmek istemek ve bazı hak arayışları uğruna intihar saldırıları gerçekleştirilmektedir.⁴⁵ İntihar saldırılarında kullanılan dini söylemlere bakıldığında; Allah yolunda cihat algısının intihar sürecinde

⁴² Al-i İmran, 3/114.

⁴³ Secde, 32/12.

⁴⁴ Taşdelen, s. 39.

⁴⁵ Meral Sabun, İslam Hukukunda İntihar Eylemleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2018, s. 28-29.

kullanıldığı, şehitliğin canlı bombacılar için eylemsel dayanak yapıldığı da görülmektedir.⁴⁶

1.3. İNTİHARIN ÇEŞİTLERİ

Emile Durkheim, toplumsal düzenin ve bütünleşmenin çok zayıf olmasını veya toplumsal baskının çok güçlü olmasını intiharın sebebi olarak görmektedir. Durkheim, “Le Suicide” adlı kitabında intiharı sosyolojik açıdan incelemiş ve intiharın toplumsal olaylardan bağımsız düşünülmemeyeceğini ortaya koymuştur.

Durkheim intiharı, Bencil (Egoist) İntihar, Elcil (Altruist) İntihar, Kuralsız (Anomik) İntihar ve Yazgısal (Fatalist) İntihar olmak üzere dört farklı gruba ayırarak incelemiştir.⁴⁷

1.3.1. Bencil (Egoist) İntihar

Bencil intihar, “Bireysel Ben”in aşırı şekilde “Toplumsal Ben”e baskın geldiği durumlarda kişinin bağlı bulunduğu toplum ile bağlarının zayıflayarak yalnızlaşması ile gerçekleşen intihardır. Sosyal gruplar ile bütünleşemeyen insanların intiharı için kullanılır.⁴⁸

Bencil intiharlar, bağlı olunan din ve aile gibi koruyucu unsurlarca bireylerin korumaya alınmamış olmasından meydana gelmektedir.⁴⁹ Katoliklerin diğer mezhep mensuplarına oranla daha az intihar eğiliminde olmalarında, kendi içlerinde bütünleşmelerinin etkili olduğu söylenebilir.

⁴⁶ Fatih Akdaş, İntihar Terörizmi ve Din, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2009, s. 81-95.

⁴⁷ <https://www.sosyoloji.gen.tr/durkheimin-intihar-teorisi> (06/06/2021)

⁴⁸ Burhan Burhanoğlu, İntihar ve Nedenleri, Muğla, 2019; www.fethiyepsikiyatri.com/intihar-ve-nedenleri (06.02.2021)

⁴⁹ İsmail Gönenç, Sosyal bir Fenomen Olarak İntihar – Batman İli Örneği (1995-2002), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır 2003, s. 21.

1.3.2. Elcil (Altruist) İntihar

“Elcil İntiharlar” aşırı toplumsal bütünleşmenin olduğu ve bireyselliğin yetersiz kaldığı toplumlarda sanki toplumsal bir ödevin yerine getirildiği bir çeşit intihar türüdür.⁵⁰ Bu tür intiharların yaşandığı toplumlarda, kişilerin içinde bulundukları toplum ile ayrılmaz ve sarsılmaz bir bağı bulunmaktadır. Savaşta kendilerini korkusuzca feda eden Japon kamikazeler bu intihar türüne örnek olarak verilmektedir. Hint kast sisteminde eşi ölen kadınların kendilerini cenaze ateşinde yakmaları da bu intihar türünün örnekleri arasındadır.

1.3.3. Kuralsız (Anomik) İntihar

“Kuralsız İntiharlar” insanların aşırı toplumsallaşmalarından kaynaklanan, bunalım ve çöküşlerin birden meydana geldiği veya toplumsal refahın birden arttığı dönemlerde gerçekleşen intihar türüdür. Toplum yaşantılarındaki ani değişikliklerden kaynaklanmaktadır. İnsanların ister yararına ister zararına olsun her iki durumda da olumsuz sonuçlanmaktadır.⁵¹ Bu tür intiharlar, yaşanan toplumsal bunalımlar ve toplum yapısında oluşan değişiklikler neticesinde meydana gelen kişinin yaşam biçiminin ve değerlerinin alt-üst olması neticesinde oluşmaktadır.⁵² Özellikle ekonomik durumların ansızın kötüleştiği durumlarda intihar riskinin artması, kuralsız intihar içinde değerlendirilmiştir.⁵³

1.3.4. Yazgısal (Fatalist) İntihar

“Yazgısal İntihar”, kuralsız intihar türünün tersine toplumsal düzenin aşırılaşmasıyla ortaya çıkan intihar türüdür. Toplumsal düzenin, toplumun bütün kurumlarıyla beraber kişiyi yüksek düzeyde disiplinle düzenlemeye çalıştığı ortamlarda,

⁵⁰ Taşdelen, s. 63.

⁵¹ Ayşe Köse, Fatih Arslan, “Sosyolojik Bir Olgu Olarak İntihar”, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: XLIII, Sayı:1, Sivas 2019, s. 8-9.

⁵² Taşdelen, s. 63.

⁵³ Zeynep Tekin, Bir Psikiyatri Hastanesinde Tedavi Gören Şizofrenili Hastalarda İntihar Düşüncesi: Pozitif, Negatif Belirtiler ve Depresyon İle İlişkisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon 2007, s. 5

bireyin yüksek düzeyde disipline edilmiş aşırı düzenin katı kurallarından bir kaçış yolu olarak seçtiği yoldur.⁵⁴

Sosyal bir varlık olan insanlar bu bağlamda ne aşırı yalnızlık içinde kaybolmalı ne de aşırı şekilde baskılanmalıdır. Zira aşırı disipline edilmiş her yaşam tarzı, kişiyi en tehlikeli seçim olan intihara doğru sürükleyen ciddi bir model olarak insanlar karşısında durmaktadır.

1.4. İNTİHARIN ÖNLENMESİNDE BAZI KAVRAMLARIN ÖNEMİ

İntiharı çeşitli sebeplerin kaynaklık ettiği bir davranış olarak tabir etmiştik. İntihara sebep olan bu nedenlerin ortadan kaldırılması, intiharın önlenmesi için ön şart olarak durmaktadır. Bu konuda bazı dini kavramların büyük önem arz ettiği görülmektedir. Özellikle ibadetler ve inanç esasları intiharın önlenmesinde büyük güç sağlayıcılarıdır.

1.4.1. İbadet ve İnanç Esaslarının Önemi

İbadetler, Allah ile insanlar arasındaki ve insanlar ile diğer yaratılmışlar arasındaki ilişkileri düzenleyen davranışlardır. İbadetler, insanın yaşadığı hayata uyum sağlayabilmesi için gerekli şartları oluşturur. İbadetler bir yandan iman eden insanların inançlarını geliştirirken, bir yandan da Allah düşüncesini insan zihninde canlı tutmaktadır. Böylece insanı daha dayanıklı kılarak insanoğluna intiharla sonuçlanabilecek her türlü düşünceye karşı manevi destek sağladığı söylenebilir.⁵⁵

Her ibadet, insan kişiliğinin farklı bir yönünü geliştirmeyi hedefler ve birbirlerini tamamlayan bir eğitim programının parçası gibidir.⁵⁶ Böylece ibadetler bütün bir şekilde, insanları güçlüklerle katlanabilen, benliğini geliştirebilen, zorluklar ile mücadele edebilen ve kendini aşabilen psikolojik bir olgunluğa erişmesine yardımcı olan temel güç konumuna gelirler.⁵⁷

⁵⁴ Burhan Burhanoglu, İntihar ve Nedenleri, Muğla, 2019; www.fethiyepsikiyatri.com/intihar-ve-nedenleri (06.02.2021)

⁵⁵ Altıntop, s. 43-46.

⁵⁶ Hökelekli, s. 249.

⁵⁷ Bozkurt Koç, “Kişilik ve Din”, Tabula Rasa, Sayı:4, 2002, s. 94.

İslâm'da ibadetler kişiyi sosyal, ekonomik ve diğer yönlerden geliştirmeyi amaçlar ve kişiler arasında güçlü bir bağ kurarak aralarında bir birlik oluşturmayı hedefler. Namazların cemaat ile eda edilmesi, tüm dünyada yaşayan Müslümanların hac esnasında bir araya gelerek hareket etmesi, zekâtın sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı sağlaması, orucun sabır ve şükür bilinci oluşturması gibi.⁵⁸

İbadetlerin icra edilmesi, insanların Allah'a duydukları derin bir saygının tezahürüdür. Yüce Allah Kur'an- Kerim'de kendisinden sabır ve namaz ile yardım istememizi buyurmakta, bunun kendisine huşu ile boyun eğenlerden başkalarına ağır geldiğini belirtmektedir.⁵⁹

Din, insanlığın var oluşu kadar köklü olup, her toplumda hak veya batıl olarak kendisine rastlanılmış, toplumu ayakta tutan ana unsurlardan biri olmuştur.⁶⁰ İnanç esasları bu bakımdan fertlerde olduğu kadar toplum açısından da büyük önem arz etmektedir. Kur'an-ı Kerim; Allah'a, ahirete, meleklerle, kitaplara ve peygamberlere iman edenleri erdemli, doğru yolda olan ve takva sahibi kişiler olarak isimlendirmiştir.⁶¹

İnanç esasları sayesinde iç dünyasında herhangi bir manevi boşluğu olmayan, kendinden emin bir şekilde hareket eden sağlam bireylerden oluşmuş güçlü bir toplum ve sistemli bir yapı meydana gelmektedir. Bu tür güçlü ve sistemli toplumlarda yaşam süren insanlar, çaresiz kaldıklarını düşündükleri zamanlarda her konuda destek görebilecekleri insanları karşılarında bulabilmektedirler. Fertlerin bu konulardaki dayanışması, bağlı oldukları toplumların uzun ömürlü olmasını sağlayan önemli unsurlardandır.

1.4.2. Allah'a ve Ahirete İmanın Önemi

Tüm kâinatın yaratıcısı Allah'tır. Allah kendisine inanmayı iman esaslarının ilki ve temeli kılmıştır. Yaratılışın amacı da Allah'ı tanımak ve O'na kulluk etmektir. Allah'a iman, dünya ve ahiret saadetine yegâne kaynağıdır. Allah inancı insan hayatında yeri ve önemi oldukça büyük olan bir değerdir. Bu sayede kişi kendisi güvende hisseder, maddi sorunlardan ötürü herhangi bir kaygıya kapılmaz, yaptıkları ve yapacaklarının

⁵⁸ Hüseyin Certel, "İslami İbadetlerin Psiko-Sosyal İşlevleri", Ekev Akademik Dergisi, Sayı.3, 1998, s. 155.

⁵⁹ Bakara, 2/45.

⁶⁰ Dedemoğlu, s. 1.

⁶¹ Bakara, 2/177.

ahirette bir karşılığının olacağını bildiğinden her şeye dikkat eder. Allah inancı insana yaşama sevinci verir. Kişinin dürüst olmasını, adil ve merhametli olmasını, kişinin doğru olanı yapmasını ve doğruları söylemesini sağlar.⁶²

İmam-ı Gazâlî (ö. 505/1111), Allah'a ve ahirete inanmanın, imanın esasını teşkil ettiğini ifade etmiştir.⁶³ Allah (cc), şüphesiz sonsuz imkânları var edebilecek yegâne güç konumundadır. Bu sebepten insanoğlunun inanç esaslarına iman etmiş olması demek, onun için manevi olarak çok önemli bir güce sahip olması anlamına gelmektedir.

İslam'da Allah'a iman etmek ile ölüm ve ötesi arasında sıkı bir bağ vardır.⁶⁴ İman ile inkâr arasında da sıkı bir ilişki vardır. İnsanın fitratı gereği yüce bir varlığa, üstün bir güce inanma ihtiyacı olduğundan, iman edip Allah'ı anan kişi huzura ve rahata kavuşacak, O'nu inkâr eden kişi ise ruhi bunalımlara girerek sıkıntılara düşecektir.⁶⁵ Akıl sahibi olup ta aklını kullanmayan, gerçeğe kulaklarını kapamış insanlar Allah katında en şerli, en değersiz varlıklar olarak tabir edilmiştir.⁶⁶ Kastedilen bu gerçeklikten biri de Allah'ın varlığına ve onun ayetlerine duyulması gereken imandır.

“Ahiret” kelime anlamı olarak “evvel” in zıttı olan “ahîr”den gelmektedir. Kıyamet, hesap günü, haşır, sonsuz hayat, din günü gibi anlamalara da gelen ahiret, dünya hayatı sonrası başlayacak olan ve sonsuza dek sürecek olan ölümden sonraki hayat olarak anlamlandırılmıştır.⁶⁷ Bu dünya yaşantısı hiçbir insanın fitratı gereği sonsuza dek yaşamak isteyeceği bir yer değildir. Çünkü insanoğlunun ihtiyaçları sonsuzdur, dünya hayatında ise imkânlar, hem elde edilmesi zahmetli hem de kısıtlıdır. Bu bakımdan insanoğlunun sonsuz ihtiyaçlarını karşılayabileceği tek yer ebedi hayat olan ahiret yaşantısıdır.

Allah (cc), ahirete imanı İslâm'ın bir şartı olarak koymuş ve bunu Kur'an-ı Kerim'de çokça zikretmiştir.⁶⁸ İnsanoğlu ahirete iman etmekle yok olma korkusundan

⁶² <http://www.neoldu.com/allah-inanci-insan-hayati-onemi-35425.htm> (26.204.2020)

⁶³ Gazâlî, Muhammed b. Muhammed Ebû Hamîd, El-Munkiz'u Mine'd-Dalal, Çev: Hilmi Güngör, İstanbul 1990, s. 28.

⁶⁴ Selim Özarlan, İslâm'da Ölüm Ve Diriliş Öğretisi, Kitap Dünyası Yayınları, Konya 2001, s. 7.

⁶⁵ Taşdelen, s. 19.

⁶⁶ Enfal, 8/22.

⁶⁷ Bekir Topaloğlu, İlyas Çelebi, "Âhiret", Kelâm Terimleri Sözlüğü, Baskı: 2, İSAM Yayınları, İstanbul 2010, s. 18.

⁶⁸ Bakara, 2/4; Ali İmran, 3/9; Nisa, 4/59; En'am, 6/113; Ayrıca Bkz: Tevbe, 9/18; Nahl, 16/22; Neml, 27/3; Lokman, 31/4.

kurtularak, sonsuz bir hayat yaşayacağı inancı ile bu dünyada karşılaşacağı her nevi sıkıntıya karşı koymayı öğrenmektedir.

Kur'an-ı Kerim, Allah ve ahiret inancından bahseden ayetler ile insana huzur ve güven aşılayarak, onların tutum ve ahlaki davranışlarını düzenlemektedir. Karşılaşılan problemlere karşı insanların böylece daha sağlam ve çözüm odaklı yaklaşımlarını sağlamaktadır. İnsanları kin ve nefretten uzaklaştırıp çaresiz kalacakları sorunlarda intihar gibi olumsuz davranışlarda bulunmaktan onları alıkoymaktadır.

Ahirete ve Allah'ın adaletine iman etmeyen insanoğlunu, uğradığı haksızlıklardan ötürü kalbinde oluşacak intikam duygusundan ve zihninde meydana gelebilecek intihar düşüncesinden uzaklaştırmak zor olacaktır. Ahiret inancı, bireyin psikolojik ve fizyolojik olarak sağlıklı kalabilmesi adına en etkin başa çıkma yöntemlerinden biri olup, hayatın sıkıntı ve stresiyle başa çıkmaya doğrudan yardımcı olarak insanlarda gerçekleşmesi muhtemel intihar gibi menfi davranışları önlemektedir.⁶⁹

1.4.3. Sabrın ve Şükrün Önemi

Allah'ın insanlara en büyük lütuflarından biri şüphesiz sabırdır. Sabır, sıkıntılara karşı boyun eğmektense insanlara sebat etmeyi, her türlü isyandan uzak durmayı öğretir. Öyle ki Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de sabredenleri birçok defa müjdelemektedir.⁷⁰

Sabretmek insanlara dünyada karşılaşılan çeşitli zorluklara karşı dayanma gücü verirken aynı zamanda gösterilen sabra karşılık olarak ahirette de insanların mükâfatlandırılacağı önemli bir davranıştır. Sabır bu anlamda imanın gücünün bir göstergesi konumundadır. Umutsuzluk ise bu durumun tam tersi olarak zayıflığın bir yansımasıdır.⁷¹

İnsanlar, kendilerine birer rehber olarak gönderilen peygamberlerin yaşantılarını ve hayat mücadelelerini örnek almalıdırlar. Allah (cc), kullarının sıkıntılı durumlarından her an için haberdar olan ve sabredenleri hakkıyla görendir.⁷²

⁶⁹ Dedemoğlu, s. 70-77.

⁷⁰ Bakara, 2/155; Ali İmran, 3/120; Hud, 11/115; İnsan, 76/12.

⁷¹ Şevkânî, Muhammed b. Ali, Neylû'l-Evtar Şerhu Münteka'l-Ahbar, Dar İbn Cüzi, Baskı:1, Cilt:1, Beyrut 2006, s. 321.

⁷² Ali İmran, 3/17.

Gelmiş geçmiş bütün peygamberler çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır. Fakat hiçbir Peygamberde kendi canına kast etmek gibi en küçük bir düşünce oluşmamıştır. Her biri, içinde bulundukları durumlarını Allah'a arz ederek ondan sabırla yardım beklemiştir. Sıkıntı, bela ve hastalıklara karşı sabredip Allah'a iltica eden⁷³ ve böylece dertlerinden kurtularak Allah'ın takdirini kazanan Hz Eyüp (as) ⁷⁴ gibi birçok peygamber, karşılaştıkları sıkıntıları sabrederek aşmışlardır.⁷⁵

Şükür; Allah'a karşı kalp, söz ve fiiller ile gösterilen minnetkârlıktır. İnsanların kendilerini isyana ve çeşitli suçlara sürükleyen doyumsuz isteklere kapılmayarak şükretmeleri durumunda, Allah insanlara olan nimetlerini arttıracaklarını bildirmiş⁷⁶ ve kendisine asla nankörlük edilmemesini emretmiştir.⁷⁷

Şükür, her şeyin Allah'tan olduğuna iman eden kalplerin göstermiş olduğu rızadır. Böylece içinde bulunduğu duruma razı olan nefis, intihara varacak her türlü sıkıntı ve tehlikelere karşı korunmuş olur. Çoğu insan, kendinde bulunmayan ancak başkalarının sahip olduğu çeşitli varlık ve imkânlarla imrenerek şükürden uzaklaşmaktadır. Böylece kendi sahip olduklarını unutarak kendisinin ötelendiğini ve artık kaybedecek bir şeyinin olmadığını düşünmektedir.

Bu durumu açıklayan bir Hadis-i Şeriflerinde Hz. Peygamber; insanlara, bu dünyada kendilerinden daha yüksekte olanlara değil, kendilerinden daha aşağıda olanlara bakmalarını buyurmuş ve Allah'ın (cc) insanlar üzerindeki nimetlerini hor görmemeleri gerektiğini ifade etmiştir.⁷⁸

İnsanlar için en büyük şükür sebebi, Allah'ın (cc) varlığının bilincinde olması ve ona iman etmesidir. İnsanlar için bu şuur, intihar etmek şöyle dursun, insanlarda intihar düşüncesinin oluşmasına bile engel olabilecek bir güçtür. Yüce Allah'ı her an zikreden kalpler için yalnızlık bir korku olmaktan çıkmaktadır. Çünkü insanlar, sonsuz bir güce ve kudrete sahip olan Allah'ın (cc) her an kendisinin yanında olduğunu böylece hatırlamaktadır. Yine bu sayede insanlar, karşılaştıkları sıkıntılara karşı katlanabilen ve onlara karşı mücadele edebilen bir güce bürünmüş olmaktadır.

⁷³ Enbiya, 21/83; Sad, 38/41.

⁷⁴ Sad, 38/42-44.

⁷⁵ Enbiya, 21/85; Araf, 7/128.

⁷⁶ İbrahim, 14/7.

⁷⁷ Bakara, 2/152.

⁷⁸ Tirmizi, Ebî İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, Câmiu't-Tirmizi, Baskı: 1, Thk: Yusuf el-Hac Ahmed, Mektebetu İbn Hacer, Dimeşk 2004, Kıyamet 58.

1.4.4. Duanın ve Tövbenin Önemi

Dua, kulun Allah’a yalvarışı, yakarışıdır. İçinde bulunduğu durumu, kendisinin her şeyinden haberdar olana arz etmesidir.⁷⁹ Kur’an-ı Kerim’de birçok peygamberin içinde bulundukları durumlarını Allah’a arz ettikleri, zor ve sıkıntılı hallerde dualar ettikleri görülmektedir.⁸⁰ Kimi zaman içinde bulunduğu haline şükretmesi, bu durumdan ötürü Allah’a teşekkür etmesi, kimi zaman ise sıkıntı ve derdini söyleyerek şifa ve çare beklemesi, bazen de gizli ve ya açık bir günahından dolayı tövbe etmesidir.

İnsanlar hayatı boyunca sınırsız ihtiyaçlarını sınırlı imkânlar ile karşılamak zorundadır. Bu ihtiyaçlarını yalnız başına karşılayamayacağını bilir ve imkânlarının son bulunduğu anlarda, içerisine düştüğü zor durumlardan kurtulabilmek adına fıtratı ve imanı gereği Allah’tan yardım ister. Böylesi çaresiz ve tehdit altında kaldığı anlarda insan Allah’a yalvarır. Bu yakarış bir yardım talebidir. Örneğin depremzede insanların yüzde %58’inin deprem anında Allah’a dua ettikleri görülmektedir. Çünkü dua etmenin etkisi, sıkıntılı anlarda rahatlama ve yatışma olarak kendini gösterir. Dua etmek bu manada psikolojik bir boşalımdır.⁸¹

Dua ancak Allah’a yapılmalı, O’ndan başkasına asla dua edilmemelidir.⁸² Allah’tan başkasına dua etmek demek, Allah’a ortak koşmak anlamına gelir. Şirk ise affedilmeyecek olan en büyük günahıdır.⁸³

Dua eden insanlar, dualarının kabul edeceğini umarak sıkıntılarından kurtulacağını umut eder ve önemli bir beklenti içine girerler. Böylece olumsuz davranışlardan kendilerini uzak tutmaya çalışırlar.

“Tövbe” insanların işlemiş oldukları günahlardan veya suçlardan pişmanlık duyup, iyi ve güzel olana yönelerek, aynı yanlışları tekrarlamamaya karar vermesidir.⁸⁴ Tövbe etmek, insanın rahatlama ve kendiyi barışması için çok önemlidir. Tövbe ile bağışlanmayı ümit eden insan, böylece geçmişine bir sünger çekip bir daha aynı hatalara

⁷⁹ Fatr, 35/31.

⁸⁰ Araf, 7/23; Hud, 11/47; Mü’minun, 23/26; Nuh, 71/28; Şuara, 26/83; Ankebut, 29/30; Saffat, 37/100; İbrahim, 14/35; Yusuf, 12/33; Kasas, 28/16; Al-i İmran, 3/38; Neml, 27/19; Sad, 38/35;

⁸¹ Altıntop, s. 58-59.

⁸² Kasas, 28/88; Şuara, 26/213.

⁸³ Nisa, 4/116

⁸⁴ İbn Manzur, Ebu’l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mukarrem, Lisânu’l Arab, Daru’l-Kitabi’l-İlmiyye, Cilt:1, Lübnan 2009, s. 276.

düşmeden, Allah'ın kendisinden razı olacağı ve kendisinin de mutlu olacağı yaşam tarzına dönme fırsatı bulacaktır.

Enes b. Malik (ö. 93/711), Hz. Peygamberin her insanın hata yapabilen bir varlık olduğunu, hataları sebebi ile pişmanlık duyarak tövbe edenlerin ise hata yapan insanların en hayırlısı olduklarını buyurduğunu rivayet etmiştir.⁸⁵

Hz. Peygamberin bir hadis-i şeriflerinde tövbe ile ilgili olarak şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “Ey insanlar! Tövbe edip Allah'tan bağışlanma dileyiniz. Zira ben günde yüz defa Allah'a tövbe ederim”.⁸⁶

Allah (cc) kendisinden samimiyetle tövbe etmemizi istemektedir.⁸⁷Tövbe kapısını her daim açık bırakan Allah, tövbeleri kabul edeceğini bildirilmiştir.⁸⁸ Tövbe kapısının her zaman açık olması, nasılsa bir gün tövbe ederim diyerek tövbeleri geciktirmeye sebep olmamalıdır. Çünkü ecelin ne zaman geleceğini insanoğlu bilememektedir. Ayrıca tövbelerimiz işlenen günahlara karşı ümidimizi canlı tutacak bir dinamik olmalıdır. Çünkü tövbe eden insan sürekli olarak tetikte kalacak, aynı hataları işlemekten kendisini uzak tutmaya çalışacaktır.

1.5. İSLÂM'DA İNSAN HAYATININ ÖNEMİ

Allah (cc), insanlara ruh üflemiş⁸⁹, yeryüzüne onları halife yapmış⁹⁰ ve böylece insanoğluna kıymet bahşetmiştir. İnsanların ağır yükler altında ezilmemeleri, sıkıntı ve problemler karşısında çaresiz kalmamaları ve intihara varacak derecede kötü davranışlarda bulunmamaları için kullarının kaldıramayacağı sorumlulukları insanlara yüklememiştir.⁹¹

İnsanoğlu diğer varlıklardan ayrı olarak akıl ve mantık yeteneği ile donatılmıştır. Kur'an'da bu duruma vurgu yapılarak, insanlar düşünmeye davet edilmiştir.⁹² Dini

⁸⁵ İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni, Sünenü İbn Mâce, Thk: Yusuf el-Hac Ahmed, Mektebetu İbn Hacer, Dimeşk 2004, Zühd 30.

⁸⁶ Müslim, Ebu'l-Husayn Muslim b. el-Haccâc en-Neysâbüri, Sahîhu Muslim, Thk: Halîl b. Me'mûn Şeyhân, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2007, Zikir 42.

⁸⁷ Tahrîm, 66/8.

⁸⁸ Tevbe, 9/104.

⁸⁹ Secde, 32/7-9.

⁹⁰ Bakara, 2/30.

⁹¹ Bakara, 2/286.

⁹² Bakara, 2/63; Al-i İmran, 3/7; Nisa, 4/82; En'am, 6/50; Araf, 7/57; Ayrıca Bkz: Yunus, 3/16; Meryem, 19/67; Şuara, 26/28; Zümer, 39/42.

vecibelerin yerine getirilmesi, bireysel, toplumsal ve diğer dini sorumluluklar ile insan vazifelendirilmiş ve insana bu noktada ayrı bir değer bahşedilmiştir.

Allah'ın (cc) insanoğlunu şerefli kıldığı, onu en güzel ve en temiz şeylerle rızıklandığı ve insanoğlunu yaratılmışlar içinde en üstün kıldığı İsrâ Suresi'nde belirtilmiştir.⁹³ İnsanı en güzel şekilde yaratan Allah (cc), her insanın rızkını da, geçimliğini de bu dünyada dil, din cinsiyet ayırmaksızın vermiştir. Hiçbir milleti ve ya insanı diğerlerinden daha üstün özelliklerde yaratmamıştır. Her bir insan, Allah'ın kulu olması sebebi ile Allah katında aynıdır. Hiçbirine diğer insanların hak ve hukukunu çiğneme hakkı tanımamıştır.

1.5.1. İslâm'da Canın Korunması İlkesi

“İslâm'da “zarurat-i diniye” olarak ifade edilen bazı temel değerler sıralamasında “canın muhafazası” önemli bir yer tutmaktadır. Hatta dinin, canın, aklın, neslin ve malın korunması şeklinde sıralanan bu beş temel ilkenin hepsinin, dolaylı ya da doğrudan, canın korunması ile bir ilgisinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu değerler sıralamasında canın muhafazası, bazı durumlarda, ilk sıralarda yer alan dinin muhafazasından daha önce gelmektedir”.⁹⁴ Bu değerleri korumak menfaat ve maslahat içerir. Bunu aşmak ise fesatlık ve yozlaşmayı getirir.⁹⁵

Canın muhafazası ilkesi kapsamında alınan tedbirler ve verilen ruhsatlar, insan hayatının önemini ortaya koymaktadır. İnsan hayatına bu kadar değer atfeden Allah (cc), böylece kullarının saadetini murat etmiş ve insan hayatının kendi katındaki kıymetini ortaya koymuştur.⁹⁶

İslâm ümmeti ve diğer milletler Allah'ın koyduğu kanunların, dini, canı, aklı, nesli ve malı korumak maksatlı olduğu konusunda ittifak etmişlerdir.⁹⁷ Bazı zaruri durumlarda canın muhafazası için, haram kılınan bazı şeylere de bu kapsamda ruhsat verilmiştir. Açlıktan ölmek adına içinde bulunulan durumdan kurtulana dek haram olan yiyecek ve içeceklerin tüketilmesine izin verilmesi gibi. Bu durum Kur'an-ı

⁹³ İsrâ, 17/70.

⁹⁴ Taşdelen, s. 74.

⁹⁵ Gazâlî, Muhammed b. Muhammed Ebû Hamîd, el-Mustasfâ, Mektebetü'l-Cindî, Mısır ty, s. 251.

⁹⁶ Maide, 5/3.

⁹⁷ Şâtübî, İbrâhim b. Mûsâ, El-Muvâfakat, Darul ibn Affan, Cilt: 1, Tunus 1302, s. 38.

Kerim’de şöyle açıklanmıştır: “Allah size sadece murdar eti, kanı, domuz etini ve Allah’tan başkasının adına kesilmiş olanı haram kıldı. Ama biri zorda kalırsa, haksızlığa sapmadıkça ve sınırı aşmadıkça kendisine günah yoktur. Biliniz ki Allah bağışlayan ve esirgeyendir”.⁹⁸ Verilen bu ruhsatın kullanılmayarak kendi ölümüne sebebiyet veren kişinin dinen sorumlu tutulacağı da ifade edilmiştir.⁹⁹

İşkenceler karşısında dayanamayan Ammar b. Yasir’in canını muhafaza edebilmesi için kalben olmasa da Allah’ı inkâr etmesi, Kur’an-ı Kerim’de şöyle zikredilmiştir. “Kalbi imanla dolu olduğu halde zorlanan kimse hariç, kim inandıktan sonra Allah’ı inkâr eder ve göğsünü küfre açarsa, işte Allah’ın gazabı bunlaradır ve onlar için büyük bir azap vardır”.¹⁰⁰

Hiz. Peygamber insanları kendi hak ve hukuklarını korumaları için teşvik etmiştir. Böylesi bir gayret içerisindeyken bir şekilde öldürülen kişileri şöyle müjdelemiştir. “Malını korurken öldürülen kişi şehittir. Dinini savunurken öldürülen kişi şehittir. Canını korurken öldürülen kişi şehittir. Ailesini korurken öldürülen kişi şehittir”.¹⁰¹

1.6. MÜNTEHİRİN CENAZE NAMAZI HAKKINDA HÜKÜM

İntihar etmenin, kişiyi dinden çıkarmayacağı ve cenazenin yıkanıp Müslüman mezarlığına gömülebileceği hakkında Ehl-i Sünnet âlimleri ve fakihler arasında ittifak söz konusudur. Hiz. Peygamber, intihar eden bir kişinin cenaze namazına katılmamış ancak ashabına cenaze namazını kıldirmalarını söylemiştir.¹⁰²

Hiz. Peygamberin bu tutumu bazı âlimlerin ihtilafına neden olmuşsa da birçok âlime göre intihar edenin cenaze namazı kılınır. Ömer b. Abdilazîz b. Mervân (ö. 101/720), Ebû Amr Abdurrahmân el-Evzâî (ö. 157/774) ve Ebû Yûsuf’un (ö. 182/798) bu konuda cevaz vermedikleri rivayet edilmiştir. Ebû Hanîfe Nu’mân b. Sâbit (ö.

⁹⁸ Bakara, 2/173

⁹⁹ İbn Kudâme, Ebî Muhammed Abdullah b. Ahmed, el- Muğnî, Dâru’l-Fikri’l-Arabî, Cilt: X, Beyrut, ty, s. 330.

¹⁰⁰ Nahl, 16/106.

¹⁰¹ Tirmizî, Diyat 21.

¹⁰² Müslîm, Cenaiz 107.

150/767), Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn İbn Teymiyye (ö. 728/1328) ve Muhammed b. Hasan Şeybânî (ö. 189/805) ise kılınabileceğine hükmetmişlerdir.¹⁰³

Hanefiler kendini öldüren kişi hakkında o kişinin fasık olduğu ancak dinden çıkmadığını ve cenaze namazının kılınabileceğini belirtmişlerdir. İntihar konusunu ihtilaflı görenler bu konuda bir hükme varmaktan kaçınmışlardır. Ancak insanın kendini bilerek ve bilmeyerek öldürmesinde cenaze namazı kılınacağı bildirilmiştir. Bu davranışı ile yeryüzüne fesatlık getirmiş olsa da o kişi nihayetinde kâfir olmamıştır.¹⁰⁴

İmam Mâlikî (ö.179/795), İmam Şâfiî (ö. 204/820) ve Davud Ahmed'e (ö. 402/1011) göre kendini öldürenin cenaze namazı kılınmaz. Çünkü o kişi sınırı aşmıştır. Surucî'ye göre imam kılmasa da cenaze namazı cemaat ile kılınır.¹⁰⁵

İbn Kudâme (ö.620/1223), İmam Nevevi (ö.676/1277) ve İbn Rüşd (ö. 595/1198) gibi bazı İslam âlimleri, "La ilahe illallah" diyen her kişinin cenaze namazını kılınız"¹⁰⁶ hadis-i şerifinden hareketle kelime-i şehadet getirmiş olan herkesin cenaze namazının kılınması gerektiğini söylemişlerdir.¹⁰⁷

Tahâvî'ye (ö. 321/933) göre müntehirin cenaze namazı kılınır. Çünkü işlediği herhangi bir günahından ötürü hiçbir kıble ehli tekfir edilemez.¹⁰⁸

İbn Abidin'e (ö. 1252/1836) göre her ne kadar kendini öldüren bir başkasını öldüren birinden daha büyük bir suç işlemişse de o kişinin cenazesi hem yıkanır hem de cenaze namazı kılınır.¹⁰⁹

1.7. İSLÂM HUKUKUNA GÖRE İNTİHARIN HÜKMÜ

İntihar, ittifak ile haram kabul edilmiştir. Allah'a şirk koştuktan sonra en büyük günahlardan biri olarak kabul edilir. Fakihler, intihar edenin günah bakımından başka birini öldüren bir katilden daha büyük bir günah işlediğini belirtmişlerdir. Çünkü o kişi

¹⁰³ Hökelekli, s. 352.

¹⁰⁴ İbn Nüceym, s. 50.

¹⁰⁵ Aynî, Ebi Muhammed Mahmud b. Ahmed, El-Binâye fi Şerhi Hidaye, Darul Kitabl İlmiyye, Cilt: 3, Beyrut 2000, s. 280.

¹⁰⁶ Taberânî, Ebü'l-Kasım Süleyman b. Ahmed, el-Mu'cemül-Kebir, Kahire 1984. s. 447.

¹⁰⁷ <https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/348intihar-edenin-cenaze-namazi-kilindir-mi-enc=QisAbR4bAkZg1HlmMxXRn5PJ8DgFEAoa2xtNuyterRk%3d> (25/05/2021)

¹⁰⁸ Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Sêlame, El-Akide'tü't Tahâviyye, Darul İbn Hazm, Beyrut 1995, s. 23.

¹⁰⁹ İbn Âbidîn, Muhammed Emin, Reddu'l-Muhtar alâ'd-Durri'l-Muhtar, Darul Fıkru'l-Beyrut, Cilt: 2, Beyrut 1992, s. 211.

kendi nefsi hakkında sınırı aşarak fasıklık yapmıştır. Hanefiler kendini öldüren kişinin fasık olduğunu ancak dinden çıkmadığını belirtmiştir.¹¹⁰ İntihar eden kişilerin dinden çıktığı ve bu kişilerin kâfir olarak öldükleri hakkında görüş belirten kimse olmamıştır.

İslâm'da temel haklar, özü itibariyle sahip olunan haklardır. Bu haklar üzerinde her türlü tasarruf hakkı tanınmamıştır. Yaşama hakkı da bunlardan biridir. İslam Dini, insan hayatını dokunulmaz kabul etmiş, her türlü tehlike ve saldırılardan korumaya çalışmıştır. Bu sebeple İslâm dini, insan hayatını korumayı amaçlayan çeşitli maddi ve manevi tedbirler almıştır.¹¹¹ İslâmiyet, insanların hukukunu ve canlarını koruma altına almak maksadıyla kisası farz kılmış, böylece suçların önüne geçerek insan hayatını koruma altına almıştır. Çünkü Allah (cc) insan canını dokunulmaz kılmıştır.¹¹²

Allah (cc), kullarından hangilerinin daha hayırlı işler yapacağını sınamak amacıyla hayatı ve ölümü var etmiştir.¹¹³ Bu durum her yaşamın bir gün son bulacağı anlamına gelmektedir. Ancak ölüm gerçeği insanlara kendi hayatını sonlandırma yetkisi tanımamaktadır. Gerek insanın kendisinde, gerekse içinde yaşadığı toplumda derin ve telafisi güç sonuçlar doğuran intihar gibi olumsuz vakaların yaşanmaması için, insanları intihara yöneltecek tüm düşünce ve davranışların yasaklanmış olduğu söylenebilir.

İslâm, diğer dinlerde olduğu gibi insan bedenini Allah tarafından verilen bir emanet olarak görmüştür. Bu sebeple İslâm'da insanların kendi bedenlerine zarar vermelerine izin verilmemiştir. Aksine insan bedeninin korunması tavsiye edilmiştir. Çünkü İslâm, insanların Allah'a karşı vazifelerini ifa ederken beden ve ruhen daha güçlü olmalarını istemiştir.¹¹⁴

1.7.1. Ayetler Bağlamında İntiharın Hükümü

İslâm'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'de direk olarak intiharı konu alan ayetler bulunmamaktadır fakat Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetler, intiharın yasaklanmış bir davranış olduğuna delil olarak gösterilmektedir.

¹¹⁰ İbn Nüceym, Zeynüddin, Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd- Dekâik, Darü'l Ahya-i Teras el-Arabi, Cilt: 1, Şam 2002, s. 50.

¹¹¹ Taşdelen, s. 88-92.

¹¹² Furkan, 25/68.

¹¹³ Mülk, 67/2.

¹¹⁴ Sümer, Dinlerin İntihar Olgusuna Bakışı, s. 130-131.

“Ey inananlar! Karşılıklı rızaya dayanan bir ticaret olmadan mallarınızı haksızlıkla aranızda yemeyin ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir”.¹¹⁵ Allah (cc) müminlere hitaben bu ayette “nefislerinizi öldürmeyiniz” buyurarak insanların hem kendilerini hem de birbirlerini öldürmeleri bir anlamda yasaklamıştır.¹¹⁶

Ayet-i Kerime, açık bir dille ticaretten bahsetmekte, karşılıklı rızaya dayanan hukukî işlemler ile kamu düzeninin korunmasını amaçlamaktadır. “Kendinizi öldürmeyiniz” ifadesi ile hem hayatın hem de sosyal düzenin korunması gerektiği mesajı verilmiştir. Çünkü anarşi ve sosyal adaletsizlik beraberinde yaşamı da tehlikeye sokacaktır. Asıl hedef başkasının öldürülmesinin yasaklanması olduğu halde bu ayette “kendiniz” ifadesi ile hayat hakkının muhafaza edilmesi güçlü bir şekilde vurgulanmıştır.¹¹⁷

Allah (cc), haklı bir sebep olmadıkça masum canların haksız yere hedef alınmasını haram kılmıştır. İman ettikten sonra dinden dönmek, evli iken zina etmek ve haksız yere birinin canına kıymak gibi durumlar dışında Allah’ın yarattığı her canın dokunulmaz kılındığı belirtilmiştir.¹¹⁸

Cahiliye dönemindeki kabilelerde maktulün yakınları, intikam konusunda sadece katilin öldürülmesi ile yetinmemişlerdir. O dönemde katilin yakınlarından şeref sahibi bir veya birkaç kişinin daha öldürülerek ancak adaletin yerine geleceğine inanılırdı. Yukarıdaki ayette bahsedilen, bu durumun yasaklandığıdır.¹¹⁹

Yanlışlık olması dışında bir müminin başka bir müminin canına kast edemeyeceği ve buna kimsenin hakkı olmadığı Kur’an-ı Kerim’de açık bir şekilde belirtilmiştir. Yanlışlıkla bir müminin öldürülmesi halinde, duruma göre mümin bir köle azat edilmesi ve diyet ödenmesi gerekmektedir. Buna gücü yetmeyenlerin iki ay peş peşe oruç tutarak tövbe etmeleri istenmektedir.¹²⁰

¹¹⁵ Nisa, 4/29.

¹¹⁶ İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir, et-Tahrîr ve’t-Tenvîr, Darul Tunus, Cilt: 5, Tunus 1984, s. 25.

¹¹⁷ Hayrettin Karaman, vd, Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, I-V, Cilt: II, 1. Baskı, Ankara 2003, s. 50-51.

¹¹⁸ Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr, El-Camiu li Ahkami’l Kur’an, Ter: M. Beşir Eryarsoy, Buruc Yayınları, C:VI, İstanbul 1997, s. 178.

¹¹⁹ Karaman, Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Cilt: III, s. 480-481.

¹²⁰ Nisa, 4/92.

Buna rağmen mümin bir kimseyi bilerek ve isteyerek öldüren kimse için hazırlanan büyük azabı Allah (cc) şöyle haber vermektedir. “Kim bir mümini kasten öldürür ise onun cezası, içinde devamlı kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lanetlemiş ve ona büyük bir azap hazırlamıştır”.¹²¹

Bu ayetteki bir müminden kasıt kişinin kendisi de olabilmektedir. Buradan gerektiğinde kişinin kendi canını kendisine karşı dahi koruması gerektiği anlaşılmaktadır. Çünkü intihar eden kişi hem maktul hem kendi katili konumunda yer almaktadır. Dolayısıyla işlemiş olduğu bu ağır günah karşısında yaşamı son bulan kişi, tövbe fırsatı da bulamamış, günahı üzerine yaşamı son bulmuş olacaktır.

Başka bir ayette, tehlikeler ile yüz yüze gelmeden önce gerekli tedbirlerin alınması gerektiği şöyle vurgulanmıştır: “Allah yolunda harcama yapın; kendi elleriniz ile kendinizi tehlikeye atmayınız. İyilik edin, şüphesiz Allah iyilik edenleri sever”.¹²²

İnsan yaşamını direk hedef alan eylemlerin, kesin bir dille men edildiği bu ayetler ile görülmektedir. Dolaylı olarak insan hayatına zarar verebilecek diğer durumlara karşı da tedbirli olunması gerektiği vurgulanmıştır. Böylece insanoğlunun, doğrudan veya dolaylı olarak yaşamı olumsuz etkileyebilecek her türlü davranışa karşı korunması amaçlanmıştır.

İnsanlardan Allah’a ve onun peygamberine itaat etmeleri istenmiştir. İtaat edenlerin ahirette, Allah’ın kendilerine lütufta bulunduğu peygamberler, sıddıklar, şehitler ve sâlih kimselerle beraber olacağı müjdelendirilmiştir.¹²³ Bu sebeple Allah’ın razı olmayacağı intihar gibi her türlü olumsuz eylemlerden uzak durulması gerektiği anlaşılmaktadır.

1.7.2. Hadisler Bağlamında İntiharın Hükümü

Büyük günahları anlatan hadislerin çoğunda intihar yer almamaktadır. Ancak intiharı büyük günahlardan sayan Muhammed Hüseyin el-Zehebî (ö. 748/1348)¹²⁴ ve İbn Hacer el-Heytemî (ö.974/1567)¹²⁵ gibi bazı İslâm âlimleri de bulunmaktadır.

¹²¹ Nisa, 4/93.

¹²² Bakara, 2/195.

¹²³ Nisa, 4/69.

¹²⁴ Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman, Kitabü'l Kebair-İslam Şeraitinde Büyük Günahlar, Çev. Sıtkı Güllü, Bedir Yayınevi, İstanbul 1986, s. 134–135.

Hız. Peygamber zamanında bazı intihar vakaları vuku bulmuştur. Bu sebeple Hız Peygamberin intihar ile ilgili bazı ifadeleri bulunmaktadır. Şu hadis-i şerifte de mümin bir kimsenin canına verilen önem açıkça görülmektedir. “Kim birini öldürürse, bütün müminler onun hasmıdır. Zira o, (bütün insanları) o müminlerden mahrum bırakmıştır. Kim de bir mümin canı diriltirse, o da bütün insanlığı diriltmiş gibi olur”.¹²⁶

Ebu Hureyre (r.a.) (ö. 58/678), Hız. Peygamberin şöyle buyurduğunu nakletmiştir. “Kim bir tepeden kendini aşağıya atıp, kendi kendini öldürürse, ebediyen devamlı Cehennemde yuvarlanır. Kim zehirli bir madde içerek kendini öldürürse, ebediyen elinde zehri olacak ve devamlı cehennemde onu içecektir. Kim de kendini demirden bir aletle öldürürse, demir aleti elinde ebediyen cehennemde onu karnına saplayıp duracaktır”.¹²⁷

Hız. Peygamberin bir Hadis-i Şeriflerinde, geçmiş ümmetlerden birinde çektiği acılara dayanamayıp elini bıçak ile kesen yaralı bir adamın kan kaybından öldüğünü ve bunun üzerine Allah’ın; “Kulum can hakkında benim önüme geçti, ben de ona Cenneti haram kıldım” buyurduğu rivayet edilmiştir.¹²⁸

Amr b. Âs katıldığı Zâtı-s-Selâsil Seriyeye’sinde, havalar soğuk olduğu halde düşmanın yerlerini bilmemeleri için ateş yaktırmamış, ihtilam olduğu halde soğuktan namazı teyemmüm ederek kıldırması ve mağlup olan düşman askerlerini pusu kurulma ihtimalinden takip ettirmemiştir. Hız Peygamber, kendisine ölüm tehlikesinden bu şekilde amel ettiğini açıklayan Âmr’ın bu tutumunu tasvip etmiştir.¹²⁹

Bir hadiste Hız. Peygamber: “Helak edici yedi şeyden sakının” diye buyurmuştur. Sahabe: “Ya Resulallah! Bunlar nelerdir?” diye sordular. Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Allah’a şirk koşturmak, sihir yapmak, Allah’ın haram kıldığı canı haksız yere öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, savaşta cepheden kaçmak, namuslu Müslüman kadına zina isnat etmek”.¹³⁰

¹²⁵ Heytemî, Şihâbüddîn Ebi Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Alî İbn Hacer, İslâm’da Helaller ve Haramlar, Ter: Ahmet Serdaroğlu- Lütü Şentürk, Kayıhan Yayınları, Cilt: II, İstanbul 1981, s. 282–288.

¹²⁶ Kurtubî, s. 178.

¹²⁷ Buhârî, Muhammed b. İsmâ’il, Sahîhu’l Buhârî, Dâru İhyâi’t-Turâi’l-Arabî, Beyrut 2001, Tıbb 56.

¹²⁸ Buhârî, Enbiya 50.

¹²⁹ Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş’as es-Sicistânî, Sünenu Ebî Dâvud, Baskı: 1, Mektebetu İbn Hazm, Dimeşk 2004, Tahare 124.

¹³⁰ Buhârî, Vesâyâ 23; Müslim, İman 144.

Bir candan kasıt her zaman başkasına ait bir can olarak düşünülmemelidir. Kişinin kendi canı da bu kapsamın içerisinde bulunmaktadır. Canın muhafazasında her kişi evvela kendi canını korumakla mükelleftir. Ayrıca hiçbir sebep intihar etmek için haklı bir gerekçe değildir.

Hayber Gazvesinde büyük fedakârlıklar gösteren Kuzman'ın sonunda cehennemlik olacağı Hz. Peygamber tarafından önceden haber verilmiştir. Aldığı yaralara dayanamayarak kılıcı ile hayatına son veren Kuzman için Hz Muhammed şöyle buyurmuştur: “İnsanlar arasında öyleleri vardır ki, dış görünüşe göre cennet ehline yaraşır hayırlı işler yaparlar; Oysaki kendileri cehennemliktir. Öyle kimseler de vardır ki, cehennemliklere ait kötü işler yaparlar, hâlbuki kendileri cennetliktir”.¹³¹

Bu hadiste şiddetli acı çekiyor olmanın insanlar için yaşamlarına son verecek bir neden olmadığı ortaya konulmaktadır. Hadis-i Şeriflere bakıldığında insan hayatını korumaya yönelik atılacak adımların tavsiye edildiği ve yaşamı olumsuz olarak etkileyecek tüm davranışların ise men edildiği görülmektedir. Bu kapsamda Hz. Peygamber, sahabelerinden Abdullah ibn Amr'a, her gün oruç tuttuğu için bedeninin ve nefsinin çok yorulacağını söylemiş ve O'nun sürekli oruç tutmasını yasaklamıştır.¹³²

1.8. DİĞER SEMAVİ DİNLERİN İNTİHARA BAKIŞI

1.8.1. Hristiyanlığın İntihara Bakışı

Hristiyanlık ilk zamanlarda Yahudi inancının bazı ilkelerini devam ettirmiş, bu kapsamda Eski Ahit'te yar alan “öldürmeyeceksin” emri gereğince intihara karşı mesafesini korumuştur. Kiliseler intihara karşı tavrını ortaya koymak adına çeşitli konsil ve sinodlar düzenlemiş, bu kapsamda 452'de yapılan Arles Konsili'nde intihar etmek cinayet olarak ele alınmış ve yasaklanmıştır.¹³³

Hristiyanlığa göre insan bedeni, Tanrı tarafından insana emanet verilen en büyük nimetlerden biridir. Tanrı'nın tapınağı olarak görülen bu beden sayesinde Tanrı,

¹³¹ Buharî, Cihâd 77.

¹³² Buharî, Savm 57; Müslim, Sıyam 186.

¹³³ Sümer, Dinlerin İntihar Olgusuna Bakışı, s. 70-93.

insanın bedeninde yaşamaya devam etmektedir. Ayrıca Hristiyanlık insanın bir bedel karşılığında bu bedeni satın aldığıının bilinciyle Tanrı'nın yüceltilmesini istemektedir.¹³⁴

Hristiyanlıkta intihar etmek günümüzde en ciddi günahlardan sayılmaktadır. Saint Augustine ve Saint Thomas gibi bazı Hristiyan din adamları, intiharı hiçbir durumda tasvip etmemişlerdir.¹³⁵ Çünkü Hristiyanlık, hayata karamsar bakmak yerine Hz İsa'yı örnek göstererek insanlara sıkıntılara karşı moral ve dayanma gücü vermeyi amaçlar. Zira Hz. İsa'ya inanan kişiler Hristiyanlığa göre, hiçbir hukuk kuralı ve davranışa bağlı olmaksızın yalnız inançları sevgileri sebebi ile kurtuluşa ereceklerdir.¹³⁶

Katolikler, dünyaya günahkâr gelen insanoğlunun intihar sebebi ile günahlarından arınma fırsatını yitirdiğini savunur. Tevrat'ta on emirden altıncısı olan öldürmeyin emri, Aziz Thomas Aquinas'a göre aynı zamanda insanın kendi canına kıymasını da yasaklamıştır.¹³⁷

1.8.2. Yahudiliğin İntihara Bakışı

Yahudi inancına göre insan yaşamı üzerinde asla tasarrufa yetkili kılınmamıştır. Tanrının Hz. Musa'ya gönderdiği on emirden altıncısı olan “Adam öldürmeyeceksin” emri gereği intihar kesin bir dille yasaklanmıştır.¹³⁸

İntihar geleneksel Yahudi yasalarında yasaklanmıştır. İntiharın Eski Ahit'te yasaklandığı açıkça belirtilmemişse de bazı Yahudi din adamları Tanrı'nın “Pikku'ah Nefesh” olarak tanımlanan hayatın korunması ilkesine verdiği önemin doğal bir sonucu olarak intiharın yasaklanmış olduğunu söyler. Yahudiliğin kutsal metinlerinde intihar ile ilgili açık bir hüküm olmadığından, Yahudi din adamları, ilk ve orta çağda intihar edenlerin öteki dünya için durumlarının ne olacağı hakkında bir hükme varamamışlardır. Son dönemlerde intihara karşı daha hoşgörülü bir tavır sergilenmiş, bu kapsamda ailelerin yedi günü kapsayan yas ritüellerini takip etmeleri gibi bazı yasaklar esnetilmiştir.¹³⁹

¹³⁴ 1. Korintliler, 15: 26; Akt: Sümer, s. 64.

¹³⁵ Hökelekli, s. 351.

¹³⁶ Ekrem Sarıkçıoğlu, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, 7. Baskı, Fakülte Kitabevi, Isparta 2011, s. 291

¹³⁷ Altıntop, s. 24.

¹³⁸ <https://islamansiklopedisi.org.tr/on-emir> (07/06/2021)

¹³⁹ Sümer, Dinlerin İntihar Olgusuna Bakışı, s. 40-54.

Yahudilikte intihar tasvip edilmeyen bir davranış olmakla beraber, intihar edenin bu fiili bilinçli bir şekilde işlemiş olamayacağına ve bu davranıştan ötürü sorumlu tutulmayacağına dair bir anlayış vardır. Bu sebepten de intihar edenlere Yahudiliğin normal defin merasimi yapılır. İntihar etmek katliam, şirk ve zinaya zorlanma durumları karşısında ise takdire değer bir davranış olarak görülür.¹⁴⁰

Yahudiliğin kanun ve tefsir kitabı Talmut da intiharı büyük bir günah olarak görmektedir. İntihar edenin cenazesi, cenaze merasimi yapılmadan tıpkı cinayet işleyenler ve serserilerin cenazesi gibi ayrı yere gömülmekteydi. Tevrat'ta anlatılan dört kişinin intiharı ile M.S. 73'de Romalılara esir düşmemek adına 960 kişinin topluca intihar etmeleri gibi olaylar, dinsel yasaklamalara rağmen Yahudiler arasında intiharın önlenemediğini göstermektedir.¹⁴¹

¹⁴⁰ Hökelekli, s. 351.

¹⁴¹ <http://www.intihar.de/intihar-hukuk.htm>, (22/03/2020)

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂM HUKUKUNA GÖRE ÖTANAZİ

2.1. KAVRAM OLARAK ÖTANAZİ

Ötanazi; hastalığından ötürü çektiği ağrı ve acılarına dayanamayan ve iyileşmesi tıbben mümkün görülmeeyen bir hastanın çektiği ıstıraplarına son vermek için, hekim marifeti ile ve tıbbi yöntemler kullanılarak, hastanın talebi doğrultusunda yaşamına son verilmesidir. Ötanazi; intihar, intihara yardım, talep üzerine öldürme ve hekim yardımcı intihar ile bazı ilişkileri olmakla beraber içerik ve uygulama olarak bunlardan farklıdır.¹⁴²

Ötanazi yakalanmış olduğu hastalıktan dolayı dayanılmaz acılar çeken hastanın bu acılarından kurtulması temeline dayanır. Tıbbi tanımlarda hasta kişinin hastalık derecesi ve kullanılan yolun ölümle sonuçlanması gerekmektedir.¹⁴³

İyileşmesi mümkün olmayan bir hastanın yaşamına son vermek anlamında kullanılan ötanaziden bahsetmek için; tedavisi mümkün olmayan bir hastanın olması, hastalığının dayanılmaz derecede ıstırap verici olması ve ölümün bilinçli bir şekilde meydana getirilmesi gerekmektedir.¹⁴⁴

Ötanazinin sebeplerine bakıldığında; fiziksel ve manevi acılardan kurtulmak adına hastanın bizzat kendisinden veya ebeveynlerinden ötanazi talep edilmesi, bazı kurum veya doktorların ötanazi hakkında kanaat getirmeleri, ötanazinin o ülkedeki yasal varlığı ve bazı ekonomik nedenler olduğu görülmektedir.¹⁴⁵

¹⁴² Mehmet Yusuf Dağ, “Kişiler Hukuku Açısından Ötanazi”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018, s. 6-15.

¹⁴³ Melike Ayça Ay, Hemşirelerin Ölüm, Ölümcül Hasta ve Ötanaziye İlişkin Tutumları, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2013, s. 11.

¹⁴⁴ Yaşar Yiğit, İslam Hukukuna Göre Ötanazi, Sistem Ofset Basım Yayın, 1. Baskı, Ankara 2013, s. 10.

¹⁴⁵ Raslan, Lamia Muhammed Abd el-Fettah, Hukmu’l Katlı’r-Rahmeti fi Şeriatı’l-İslâmiyye, Falah Üniversitesi, BAE, ty, s. 382-386.

2.1.1. Ötanazinin Sözlük Anlamı

Türk Dil Kurumu ötanaziyi “ölme hakkı” olarak tanımlamıştır.¹⁴⁶ Sözlükte “iyi ölüm” manasını ifade eden ötanazi, tıbbi olarak yaşaması imkânsız hale gelmiş ve bu sebepten elim acılar çeken bir hastanın hayatına hekim marifeti ve tıbbi yöntemlerle son verilmesidir.¹⁴⁷ Bazı kaynaklarda “mutlu, güzel, kolay ölüm” şeklinde ifade edilen bu kavram, Yunanca’da “hoş, güzel, iyi” manalarına gelen “eu” ile “ölüm” manasına gelen “thanatos” kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir.¹⁴⁸ Etimolojik yönüyle ötanazi kelimesine bakıldığında Grek kökenli bir kelime olduğu, ötanazi meselesinin isabetli bir şekilde ele alınması için ise ötanazi tanımı üzerinde durulması gerektiği görülmektedir.¹⁴⁹

Sözlük anlamına göre ötanazi; hastanın hayatını sonlandıracak bir madde ve ölümü gerçekleştirecek bir yöntemin kullanılarak, hastanın yaşamına son verilmesi talebinin sağlık personeline yerine getirilmesidir. Amerikan Tıp Kurumu ötanaziyi, ölüme mahkûm olmuş hastaların çektiği dayanılmaz acıları sonlandırmak maksadıyla, hastaların ölümlerinin acısız bir şekilde sağlanması ya da hastanın yaşatılması için gerekli çabayı sarf etmeyerek tedaviyi bırakmak şeklinde tanımlamıştır.¹⁵⁰ Dayanılmaz acılar kavramından, “hastanın çekmekte olduğu şiddetli ağrılar” veya “hastanın içinde bulunduğu durumun kendisi ile çevresine verdiği üzüntü ve acılar” gibi iki farklı anlam anlaşılabilir.¹⁵¹

¹⁴⁶ <https://sozluk.gov.tr/otanazi> (17/032021)

¹⁴⁷ Hacı Mehmet Günay, *Günümüz Fıkıh Problemleri*, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, 1105, Baskı: 1, Eskişehir 2010, s. 109; Hökelekli, s. 352.

¹⁴⁸ Ali Kaya, “İslam Hukukuna Göre Ötanazi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, Sayı: VI, Cilt: VI, Bursa 1994, s. 133; Mustafa Ünverdi, “İnsan ve Hayatın Anlamı Bağlamında Ötanazi”, *Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Bilimname Düşünce Platformu*, XXVIII 2015/1, Gaziantep 2015, s. 168; Pars Tuğlacı, *Tıp Sözlüğü*, İstanbul 1978, s. 110.

¹⁴⁹ Elmurat Kochkor Uulu, *Biyoetik Açısından Hayat Üzerinde Tasarruf Hakkı: Ötanazi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014, s. 47.

¹⁵⁰ Gülşah Kumaş, *Adana İlindeki Çeşitli Hastanelerin Yoğun Bakım Ünitelerinde Çalışan Hemşirelerin Ötanazi Hakkındaki Düşünceleri*, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana 2005, s. 2.

¹⁵¹ Ahmet Gök, *Aritoteles’in Etik Görüşü Kapsamında Ötanazi*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2015, s. 42.

2.1.2. Ötanazinin Terim Anlamı

Terim anlamı olarak ötanazi; iyileşmesi mümkün olmayan bir hastanın, kendisi veya kanuni temsilcilerinin talebi üzerine, acısız bir yöntem ile yaşamının kısaltılması veya sona erdirilmesine yönelik her türlü faaliyete denir.¹⁵²

Literatürde, katlanması zor bir hastalığa yakalanmış bireylerin isteği üzerine, çeşitli tıbbi bileşenlerin kullanılmasıyla içinde bulundukları ağır ve sorunlu durumdan kurtulmaları için yaşamlarına son verilmesi demektir.¹⁵³

Ötanaziye bugünkü terim anlamıyla ilk defa kullanan İngiliz filozof Francis Bacon (1561-1621), hekimin vazifelerinden bazılarının da, iyileşmesi mümkün olmayan hastaların acılarını sonlandırmak ve onların huzurlu ve kolay bir biçimde ölmelerini sağlamak olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁴ Ötanazi “acıma yüzünden adam öldürme, dayanılmaz ıstıraplarından birisini kurtarmak için öldürme” olarak da ifade edilmiştir.¹⁵⁵

2.2. ÖTANAZİNİN TARİHÇESİ

Ötanaziye Antik Yunan ve Roma devrinden bu yana rastlanılmaktadır.¹⁵⁶ Ötanazi antikçağda “ölme hakkı” şeklinde yorumlanmış, ortaçağda ise ötanaziye ait tüm fikir ve düşünceler yasaklanmıştır. Aydınlanma döneminde “hak” olarak değerlendirilen ötanazi bu dönemde yasal kabul edilmiştir. Antikçağda asil kesim, yaşlı ve hastalıklı bir bedenle görünmenin aşağılık bir durum olduğu düşüncesiyle hayatlarına son vermek istiyorlardı. Sonraki dönemlerde ise ortaya çıkan tek tanrılı dinler ile yaşamın kutsallığı, tanrıya boyun eğmek gibi fikirler oluşmuş ve insanın hayatı üzerinde tasarrufa yetkili olmadığı ve takdirin tanrıya ait olduğu savunulmuştur. Rönesans ve reform

¹⁵² Ali Kaya, İslam Hukukuna Göre Ötanazi, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Sayı: VI, Cilt: VI, Bursa 1994, s. 133; Selahattin Bağdatlı, Hukuk Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul 1977, s. 354.

¹⁵³ Mehmet Emin Aslanlı, Ötenazi Sürecinde Sosyal Hizmet, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova 2020, s. 5.

¹⁵⁴ Dr. Salim İbrahim Harba, el-Kıtlü'l-Amd ve Evsafehu'l Muhtelif, 1. Baskı, Bağdat 1988, s. 130; Zehra Bal, İslam Hukuku Açısından Ötanazi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale 2011, s. 7.

¹⁵⁵ Bahri Savcı, “Yaşam Hakkı ve Boyutları”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları no:449, İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara 1980, s. 20-21.

¹⁵⁶ Erika Biton Serdaroğlu, “Ötanazi Ölme Hakkı” Okan Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Cevdet Yavuz’a Armağan, ty, s. 463.

dönemlerinde yeniden tartışılan ötanazi hakkında özellikle 18. yüzyılda zıt fikirler ortaya çıkmış, ötanazinin özgürlük olduğunu savunanlar bu dönemde azınlıkta kalmıştır.¹⁵⁷ İntihar ile özdeşleşen bir biçimde ele alındığından eski yunanda baldıran otu gibi acısız bir şekilde ölmeyi sağlayan bazı ilaçların geliştirilmesi, o dönemlerde ötanazinin günümüze oranla daha fazla kabul görmesini sağlıyordu.¹⁵⁸

Francis Bacon, tıbbın hastalara kolay ölümü sağlayacak bilgi ve becerileri de kapsamayı gerektiğini söyleyerek, tıbbın bu boyutunu “dış ötanazi” olarak adlandırmıştır.¹⁵⁹ Sonraki iki yüzyıl boyunca “doktor yardımlı doğal ölüm” olarak ifade edilen bu kavramın ötanazi olarak adlandırılması 1870-1920 yılları arasında ortaya çıkmıştır. 1970 sonrasında bu uygulama pasif veya dolaylı ötanazi olarak isimlendirilerek aktif veya yardımlı ötanaziden ayrılmıştır.¹⁶⁰

2.3. ÖTANAZİ ÇEŞİTLERİ

Günümüzde uygulama farklılıklarından doğan farklılıklar sebebi ile ötanazi çeşitli gruplamalara tabi tutulmuştur. Hekimin eylemine göre aktif ötanazi ve pasif ötanazi olarak ikiye ayrılmıştır. Eylemin içeriğine göre ise dolaylı ve dolaysız ötanazi olarak ayrılmaktadır. Hastanın talebine göre istemli-istem dışı ve istemsiz olarak üçe ayrılan ötanazi, diğer tanımlar çerçevesinde iç-dış ötanazi, medikal-kazai ötanazi ve hekim yardımlı intihar gibi ayrımlara tabi tutulmuştur.

2.3.1. Aktif ve Pasif Ötanazi

“Aktif ötanazi”, doğrudan ölüm amaçlanarak hastaya yüksek dozda morfin veya potasyum kloridin verilmesi gibi ölümü sağlayan tıbbi yöntemlerin doğrudan kullanılarak kasıtlı bir eylemle hastanın yaşamına son verilmesidir.¹⁶¹ Aktif ötanazi, fiziksel olarak yoğun bir şekilde yaşanan acılardan kurtulmak amacıyla, hastanın

¹⁵⁷ Dağ, s. 1-3.

¹⁵⁸ Altay, s. 3.

¹⁵⁹ Harold Y. Vanderpool, “The Meaning of Euthanasia”, *Encyclopedis of Bioethics*, ed. Stephen G. Post and Friends, New York, Gale Cengage Learning, V.3, s. 1421; Akt: Kochkor Uulu, s. 47.

¹⁶⁰ Kochkor Uulu, s. 47.

¹⁶¹ Gül, s. 26.

yaşamına doğrudan ve acısız bir şekilde son vermek şeklinde de tanımlanmıştır.¹⁶²

İnsanın temel değerlerinden olan yaşama hakkının ve hekim ile tıbbın üstlenmiş olduğu misyonun çiğnenmesi, aktif ötanazinin en çok tartışılan ötanazi türü olmasının ilk bakışta görünen sebepleridir.¹⁶³ Aktif ötanaziye hukuklarında yer veren ülkelerde, ölümcül hastalığı olmayanların bu durumu kötüye kullandıkları ve aktif ötanaziye başvuranların her geçen gün arttığı görülmektedir.¹⁶⁴

“Pasif Ötanazi”, hastanın hayatının devamı için gereken tedavinin durdurulmasıdır.¹⁶⁵ Yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan tıbbi desteğin kullanılmaması veya kesilmesiyle ölüm amaçlanmaktadır. Sağlık durumu kötü olan hastalarda gerekli tedavinin esirgenerek ölümün normal seyriyle gerçekleşmesi, pasif ötanazinin aktif ötanaziye nazaran daha sıcak karşılanmasını sağlamaktadır.¹⁶⁶

Ölüm; aktif ötanazide tıbbi yöntemlerle gerçekleştirilmekte iken, pasif ötanazide ise hastanın yaşamı için gereken desteğin sağlanmaması ile ortaya çıkmaktadır. İhmali bir eylemin sonucu olarak pasif ötanazi, aktif ötanaziye göre daha çok kabul görmektedir. Pasif ötanazinin daha acılı ve uzun sürmesi, aktif ötanazi ile arasındaki en önemli farktır.¹⁶⁷

Pasif ötanazi ile tedavinin esirgenmesi arasında, tedavinin niteliği ve ölümün amaçlanıp amaçlanmaması gibi iki temel ayrıt edici vasıf bulunmaktadır. Pasif ötanazide ölümün gerçekleşmesi amacıyla hayati ve faydalı olan tedavi ya sonlandırılmakta ya da hiç başlatılmamaktayken, tedavinin esirgenmesinde tedavinin nafil ve faydasız olması ve ölümün gerçekleşeceği öngörüsü bulunmaktadır.¹⁶⁸

Aktif ve pasif ötanazi uygulamalarındaki ayrım, ölümün amaçlanması ile ölümün gerçekleşeceğinin öngörülmesi şeklinde bir farklılık bulunmaktadır. “Çifte Etki

¹⁶² Tuba Erkoç Baydar, Fıkhi Açıdan Ötanazi ve Tedavinin Esirgenmesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2017, s. 153.

¹⁶³ Betül Başar Kara, Orta Anadolu Bölgesi'nin Çeşitli İllerinde Görev Yapan Yoğun Bakım Hemşirelerinin Ötanaziye İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri 2015, s. 6.

¹⁶⁴ Hacı Arslan, Sağlık Çalışanlarının Ötanaziye Bakışı (Doktor, Hemşire ve Sağlık Teknikerleri), İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2019, s. 8.

¹⁶⁵ Yaşar Yiğit, “İslam Ceza Hukukuna Göre Ötanazi”, Diyanet İlmî Dergi, C:36, S:2, Nisan-Mayıs-Haziran 2000, s. 51.

¹⁶⁶ Gül, s. 26-27.

¹⁶⁷ Savcı, s. 466-467.

¹⁶⁸ Baydar, s. 191-193.

Doktrini” denilen bu görüşe göre ölüm, aktif ötanazide amaç iken, pasif ötanazide arzulanan bir hedef değil, öngörülen bir sonuçtur.¹⁶⁹

2.3.2. Dolaylı ve Dolaysız (Doğrudan) Ötanazi

“Dolaylı Ötanazi”, hastanın acılarını dindirmek adına canlı dokulara zarar verebilecek bazı ilaçların kullanılması neticesinde hastanın ömrünün kısaltılmasıdır. Dolaylı ötanazide amaç hastanın yaşamına doğrudan son vermek değildir. Hastanın tedavisinden sorumlu olan hekim, hasta ve yakınlarının sonucunu bildiği halde bu tedaviyi talep etmeleri üzerine bu metodu uygulamaktadır.¹⁷⁰

Dolaylı ötanazide amaç hastalığı tamamen ortadan kaldırmak değil, hastanın hayatının kısaltılması pahasına geri kalan ömrünü daha yaşanılabilir hale getirmektir. Zira eldeki imkânlar veya hastalıkta geline nokta bunu gerektirebilmektedir.¹⁷¹ Hasta kişinin yaşamının son bulacağı öngörüldüğünden, hastanın kalan zamanını en güzel şekilde geçirebilmesini temin etmek için bu tür bazı tedaviler uygulandığı iddia edilmektedir. Oysa bu uygulama ile cinayetin özendirilmektedir. Hasta kişi için iyi ve gerekli olduğu iddia edilerek tıbbi imkânlar araç haline getirilmektedir.

“Doğrudan ötanazi”, dolaylı ötanazi uygulamalarındaki eylemlerle aynı olmakla beraber hekimin uygulamadaki niyetine göre farklılık içermektedir. Dolaylı ötanazide ölüm amaçlanmaz iken doğrudan ötanazide hastanın ölümünün gerçekleşmesi niyetiyle uygulama yapılmaktadır. Yani aynı uygulama hekimin amaçladığı hedef doğrultusunda dolaylı veya doğrudan ötanazi kapsamına girebilmektedir.¹⁷²

Hastanın acılarını dindirmek adına kullanılan çeşitli ilaçlar, yan etkileri sebebi ile ölüme sebebiyet verebilmektedir. Ölümünün gerçekleşmesi amacıyla bu tür ilaçlar bazen kullanılmaktadır. Hekimin hastasına doğrudan öldürücü bir dozda potasyumu enjekte ederek ölümüne neden olması bu uygulamaya örnek olarak gösterilebilir.¹⁷³

¹⁶⁹ İnçeoğlu, s. 150.

¹⁷⁰ Yiğit, İslam Ceza Hukukuna Göre Ötanazi, s. 46.

¹⁷¹ Bal, s. 10.

¹⁷² Dağ, s. 21.

¹⁷³ Ebru Nar, Felsefi Bir Problem Olarak Ötanazi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum 2019, s. 38.

2.3.3. İstemli, İstem Dışı ve İstemsiz Ötanazi

“İstemli Ötanazi”, bilinci açık olan hastaların ötanazi taleplerinin kendileri tarafından açıkça dile getirebildikleri durumlarda ortaya çıkmaktadır.¹⁷⁴ Ötanazinin kabul edilebilir bir uygulama olduğunu ve yasalaşması gerektiğini savunanların bu konudaki gerekçeleri, ötanazinin istemli yani hastanın iradesi neticesinde talep edilmiş olmasıdır. İstemli ötanaziye yasal zeminde izin veren ülkelerde bu noktaya vurgu yapılmıştır. İstemli ötanazi için kullanılan diğer bir tanımlama ise “iradeye bağlı (iradi) ötanazi”dir. İradeye bağlı ötanazi; “bilinci yerinde olan bir hastanın isteği doğrultusunda yapılan ötanazidir”.¹⁷⁵

İstemli ötanazi, tıbbi olarak tedavisi mümkün olmayan bir hastanın tam bir iradeyle ortaya koyduğu talebi doğrultusunda, yaşamının icrai yahut ihmali bir eylem neticesinde sona erdirilmesidir. İstemli ötanaziden bahsedebilmek için, “Temyiz kudreti”, “Aydınlanmış rıza” ve “İstemlilik” gibi bazı koşulların oluşması gerekmektedir.¹⁷⁶

“İstem Dışı Ötanazi”, ölmek ve yaşamak arasındaki tercihlerini kendi iradeleriyle ortaya koyamayacak durumda olan, temyiz kudretine hiçbir zaman sahip olamamış veya herhangi bir sebepten dolayı temyiz kudretini kaybetmiş kişilere uygulanan ötanazidir.¹⁷⁷ Temyiz gücünden mahrum kişilerin tedavisi, ameliyatları gibi konularda hasta adına karar verebilen hastanın veli ya da vasilerinin, hasta adına yeri geldiğinde ötanazi kararını da verebilmeleri gerektiği savunulmuştur.¹⁷⁸

Oysa tedavi veya ameliyat gibi hastanın yararına olan eylemler hakkında karar vermek ile hastanın yaşamının sona erdirilmesi hakkında karar vermek aynı şey değildir. Bu noktada hastanın geleceği ile ilgili karar veremeyecek durumdayken başkaları tarafında kendisine ötanazi uygulanması, tartışmaların bu noktaya yoğunlaşmasına sebep olmaktadır.

¹⁷⁴ Dağ, s. 19.

¹⁷⁵ Murat Güven, “Ötanazi Hakkına Dair Genel Bir Değerlendirme”, TBB Dergisi 2017, s. 43-44.

¹⁷⁶ Selma Tepehan, Yoğun Bakım ve Servislerde Çalışan Sağlık Personelinin Ötanaziye Yaklaşımı, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul 2006, s. 13; Gül, s. 29-33.

¹⁷⁷ Gül, s. 37.

¹⁷⁸ Sibel İnceoğlu, Ölme Hakkı: Ötanazi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999, s. 218.

“İstemsiz ötanazi” hasta kişinin iradesine hiç başvurulmadan, ölümcül hastalığı veya sakat olması sebebi ile hastanın öldürülmesidir. Hitler bu uygulamayı toplum için faydasız, iyileşme maliyeti yüksek hastaları ve sakatları, ideolojik olarak değersiz görülen Yahudi ve Çingeneleri öldürme aracı olarak kullanmıştır.¹⁷⁹

İstemsiz Ötanazi kendi yaşamı veya ölümü hakkında karar verebilecek konumda olan birine kendi rızası olmadan ötanazi uygulanmasıdır. Bu uygulamanın etik açıdan kabul edilmezliği ortadadır.¹⁸⁰ Çünkü kendi yaşamı ve ölümü hakkında karar verebilecek güce sahip birinin ölümü hakkında karar vermek açık bir cinayet işlemekten farksızdır. Kaldı ki yaşama isteğini, kendisini emanet ettiği hekimlere bildirmiş olan bir hastanın ölümü ile neticelenecek bir kararı verme yetkisini kimse kendinde bulmamalıdır. Dolayısıyla bu uygulamanın ötanazi sınıflandırmalarında yer almaması gerektiği kanaatindeyiz.

2.3.4. İç ve Dış Ötanazi

“İç Ötanazi” kişinin kendi ölümüne kendi iradesi ile razı olmasıdır. İradi ötanazinin bir türü olarak da karşımıza çıkmaktadır. “Self Ötanazi” olarak da adlandırılan bu uygulama intihar ile benzeşse de, ölüme sebep olan eylemin tıp adamlarınca yerine getirilmiş olması bakımından intihardan farklıdır.

“Dış Ötanazi” ise; yasal olarak kendisi için yetkilendirilmiş olan kişiler tarafından ortaya konulan irade neticesinde ölümün gerçekleşmesi halidir.¹⁸¹ Bu kişiler hastanın velisi konumunda olanlar veya sonradan kendisine atanan vasileri gibi hastanın yakınları da olabilmektedir.

¹⁷⁹ Tepehan, s. 14-15.

¹⁸⁰ Ömür Elçioğlu, vd., “Tıp, Hukuk ve Etik Açısından Euthanasia”, Tıbbi Etik Dergisi, Cilt: 2, 1994, s. 64.

¹⁸¹ Güven, s. 48.

2.3.5. Medikal Ötanazi ve Kazai Ötanazi

“Medikal Ötanazi” doktorun başka doktorlarla koyduğu tanı neticesinde yaptığı uygulamadır.¹⁸² Medikal ötanazi, gerekli yasal düzenlemeler yapıldıktan sonra hekim kararıyla gerçekleştirilir.

“Kazai Ötanazi” ise gerekli yasal düzenlemeler ile beraber, ötanazinin yapılabilmesi için ayrıca mahkeme kararının olmasını gerektiren uygulamalardır.¹⁸³ Hollanda, ABD, Avustralya gibi ülkelerde uygulanmakta olan ötanazi için mahkeme kararına gerek duyulmaktadır.¹⁸⁴

2.3.6. Hekim Yardımlı İntihar

“Hekim yardımlı intihar”, hekimin tedavisi imkânsız bir hastaya yaşamını sonlandıracak bir ilaç yazması veya ilacı temin etmesi ile hastanın intihar etmesine fırsat sunmasıdır. Bu durumun aktif ötanaziden farkı, failin bizzat hastanın kendisi olmasıdır.¹⁸⁵ Hastanın isteğine bir yanıt olması ve yaşamının sonu olacak kararı onaylama hakkı sebebi ile savunulan hekim yardımlı intihar, bir kişiyi öldürmenin evrensel yasağına istisna sağlayan ve çok özel koşullarda gerçekleştirilen bir uygulamadır.¹⁸⁶

İntihar etmek kişinin haysiyetine, dini benliğine, doğasına karşı yapılmış bir yanıştır. Topluma zarar veren ve Tanrının hükümlerinin ihlali olan bu davranışa yardımcı olmak, hekimliğin kutsallığını baltalayan bir davranış ve ahlaki olarak da kötülük etmenin bir parçası olarak görülebilir.¹⁸⁷

Ötanazi türleri arasında hastanın iradesine kayıtsız ve şartsız yer vermesi sebebiyle en çok kabul gören hekim yardımlı intiharda ölüme sebep olan son eylemin hasta tarafından ısrarla ve istekli bir şekilde yapılmaktadır. Kişi bu bilinçle hareket

¹⁸² Savcı, s. 468.

¹⁸³ Y. Furkan Şen, “Yaşam Hakkı: İdam, Kürtaj, Ötanazi ve Siyasal Sorumluluk”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Erzurum 2015, s. 16.

¹⁸⁴ Hayati Özler, Hemşirelerin Ötanazi Konusuna Yaklaşımları ve Osmangazi Üniversitesinden Örnek Bir Çalışma, Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bursa 2001, s. 7.

¹⁸⁵ Sulhi Dönmezler, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, İstanbul 1988, s. 30.

¹⁸⁶ Aydan Akkurt Yalçıntürk, Sağlık Profesyonellerinin Ötanazi Hakkındaki Düşünceleri, Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2014, s. 7.

¹⁸⁷ Courtney S. Campbell, Euthanasia and Religion, Oregon State University, Reprinted With Permission From The UNESCO Courier, USA 2000, s. 1-3.

ettiğinden başkalarının iradesine ihtiyaç duyulmaması bakımından kötüye kullanılmaya en az müsait olan ötanazi türü olarak değerlendirilmiştir. Yine bu sebepten ötürü hekim yardımlı intihar diğer ötanazi türlerine göre daha çok tercih edilmektedir. Diğer ötanazi türlerine göre hekim yardımlı intiharda hasta ile hekim arasında daha dengeli bir güç ölçüsü bulunmaktadır.¹⁸⁸

2.3.7. Kürtaj

Kürtaj kelimesinin manası kazımak demektir. Genel anlamıyla rahim içi istenmeyen bir gebeliğin tahliyesidir. Rahimde bulunan ceninin istenmemesi veya sağlık sorunlarından ötürü çeşitli yöntemler kullanılarak alınmasıdır. Çeşitli riskleri içinde barındırmasıyla beraber tüm rahim içinin bir anlamda temizlenmesidir.¹⁸⁹

Kürtaj İslâm kaynaklarında el-İchâd olarak geçmektedir. Sözlük anlamı olarak; yaratılmış ve kendisine ruh üflenmiş bir bedenin yaşamaksızın düşük yapılmasıdır.¹⁹⁰ Terim anlamı olarak ise hamilelik süresi tamamlanmamış ve yaratılışı eksik olan ceninin düşürülmesi, hamileliğin sonlandırılmasıdır.¹⁹¹

Kur'an-ı Kerim'de kürtaj ile ilgili direk bir hüküm içeren ayet bulunmamaktadır. Tıpkı haksız yere bir cana kıymayı yasaklayan ayetlerde olduğu gibi haklı bir gerekçe olmaksızın çocukların öldürülmesi de yasaklanmıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerim: "... Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin; biz, sizin de onların da rızkını veririz..."¹⁹², buyurmuş ve çocukların yaşam hakkını da böylece temin etmiştir.

Yaşama hakkı insanlara anne karnındaki ilk günden itibaren Allah (cc) tarafından bahşedilmiş bir haktır. Ne ebeveynlere ne de başka hiç kimseye bu hak üzerinde tasarrufa izin verilmemiştir. Anne baba çocuk sahibi olup olmama konusunda irade sahibidirler. Ancak gebelik başladıktan sonra çocuğun hayatına son vermek gibi bir hakları yoktur.¹⁹³

¹⁸⁸ Tepahan, s. 12-13.

¹⁸⁹ <https://www.mugeaksoy.com/kurtaj>

¹⁹⁰ Lisânü'l-Arab, Cilt: 7, s. 132.

¹⁹¹ Kenan, Muhammed Ahmed, Mevsuatü'l Tıbbiye el-Fıkhiyye, Daru'n-Nefais, 1. Baskı, Beyrut 2000, s. 42.

¹⁹² En'am, 6/151.

¹⁹³ Ali Bardakoğlu, Cinsi Hayat, İlmihâl, Cilt: II, Divantaş, İstanbul 1999, s. 137.

Hız. Peygamberin işlediğı zina sebebi ile hamile kalan ve recm cezasına çarptırılan bir kadının önce hamileliğı sebebi ile daha sonra ise çocuğun emzirilmesi için cezasını ertelemiştir. Hız. Peygamber böylelikle gebeliğın nasıl olduğına bakmamış ve bu tavrı ile çocuğun hayatını korumayı amaçlamıştır. Bu durum zinanın bile kürtaj için bir gerekçe olmadığını göstermektedir.¹⁹⁴

Kürtaj konusu hem annenin kendi bedeni hem de taşıdığı ceninin hayatını kapsadığından tartışma konusu olmaktadır. Annenin ölüm tehlikesiyle baş başa kaldığı zorunlu haller dışında kürtaj yapılması caiz görülmemiştir. Burada annenin yaşamı ceninin alınmasına bağlıdır. Bu durumda hekimler annenin yaşamını ceninin önüne koyarlar. Buna karar verirken hekimlerin anneden veya bir başkasından izin almasına gerek yoktur. Zira ortada bir zaruret hali mevcuttur.¹⁹⁵

2.4. ÖTANAZİYE YÖNELİK FARKLI YAKLAŞIMLAR

Ötanazi uygulamaları geçmiş çağlardan beridir her yönüyle eleştirilmiştir. Bazı dönemlerde şiddetle ötanaziye karşı gelinmiş olmasına karşın yakın dönemlerde ötanazinin bazı uygulamaları destek görmüştür. Ötanaziye destekleyen ve ötanaziye karşı gelen düşünceler, bu görüşlerini bir takım ilkelere dayandırmışlardır.

2.4.1. Ötanaziye Destekleyen Görüşler

Ötanaziye destekleyen görüşlerin dayandığı ilkelere bazıları; “Hastanın özerkliğine saygı ilkesi, yaşamın niteliğı ilkesi, merhamet ilkesi ve kaynakların boşa kullanımının önüne geçilmesi ilkesi”dir.¹⁹⁶ Ötanazinin dayandığı diğer temel ilkelere bakıldığında, hastanın kendi geleceğı hakkında tasarruf edebilme hakkı, hastanın kararlarında bağımsız olma ilkesi ve hasta haysiyeti gibi bazı temel ilkeler bulunmaktadır.¹⁹⁷ Bu ilkeler aynı zamanda ötanaziye yasal bir zemine oturtma ve ötanaziye meşruiyet kazandırma çabaları için önem arz etmektedir.

¹⁹⁴ Ekşi Ahmet, s. 103.

¹⁹⁵ Âmidî, Seyfüddîn Alî b. Muhammed, el-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm, Darû'l Kitabû'l Arabî, 1. Baskı, Cilt: 1, Beyrut 1985, s. 18.

¹⁹⁶ Alime Çelik, İslam Hukuku Açısından Yaşama Hakkı ve Ötanazi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2016, s. 46-51.

¹⁹⁷ Dağ, s. 8-10.

Bazı çevrelerce, şiddetli ağrı çeken ve tedavi olanağı olmayan bir hastanın, isteği üzerine yaşamının sona erdirilmesi, ahlaki bir davranış olarak değerlendirilmektedir.¹⁹⁸ Bu durum, kişilerin bireysel ve özgür tercihleri olması bakımından ötanazi uygulamalarının aynı zamanda saygı duyulması gereken tercihler olduklarını yansıtmaya çalışmaktadır. Buna yakın diğer bir görüş ise hayatının son demlerinde acılar içerisinde kalmış hastaların ötanazi taleplerinin, yaşama hakkından vazgeçmeye karar vermesi açısından ele alınması gerektiği ve hastanın dayanılmaz sağlık sorunlarından kurtulmak için yaşamına onuruyla son vermek istemesine saygı duyulması gerektiği görüşüdür.¹⁹⁹

20. yüzyılda ümitsiz hastaların acılarına son vermek adına ötanazinin uygulanması gerektiğini savunanların en büyük gerekçeleri, ölümcül derecede yaralı ve şiddetli acı çekenlere karşı kayıtsız kalmanın insanlık dışı bir tutum olduğu, can çekişen birinin arzusunu yerine getirmemenin ise hekimin sancıyı hafifletme mecburiyetine karşı gelmesi anlamına geleceği görüşüdür.²⁰⁰ Bu gerekçe ile ötanazi, sağlık ekiplerince ifa edilmesi zorunlu bir uygulamaymış gibi gösterilmeye çalışılmış, uygulamaların böylece desteklenmesi amaçlanmıştır.

Hastanın yaşamını sonunda yitireceği düşünüldüğünde, iyileşme ümidi kalmamış birinin acılar içinde ölümü beklemesine göz yumularak, onun dayanılmaz bir yaşama mahkûm edilmesi kabul görmemektedir.²⁰¹ Oysa intihar konusu işlenirken ele alınırken ve bütün zorluklara rağmen canın muhafaza edilmesi gerektiğini vurgulayan ayet ve hadisler, intihar gibi ötanazinin de hiçbir sebep karşısında tercih edilebilecek bir seçenek olmadığını ortaya koymaktadır.

2.4.2 Ötanaziye Reddeden Görüşler

Son otuz yılda özellikle bilim ve etiği karşı karşıya getiren ve çoğu kez hararetli tartışmalara sebep olan ötanazi, tüm dünyada nasıl gerçekleşeceği konusunda sorun

¹⁹⁸ Gül, s. 26.

¹⁹⁹ Manav, s. 27.

²⁰⁰ Hatice Işıksan, Kanseri Hastalarıyla Çalışan Sağlık Personellerinin Ötanaziye İlişkin Düşüncelerinin Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002 s. 29.

²⁰¹ Süreyya Cem Manav, Ötanazi ve Yaşama Hakkı, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016, s. 27; Yiğit, İslam Hukukuna Göre Ötanazi, s. 11.

teşkil etmiş, nitelik ve ceza verme açısından farklılıklar göstermesine rağmen genelde suç olarak kabul edilmiştir.²⁰² Türk Ceza Kanunu Hasta Hakları Yönetmeliğinin 13. maddesi, tıbbi gerekler dâhil, ne suretle olursa olsun yaşam hakkından vazgeçilemeyeceğini ve kimin talebi olduğuna bakılmaksızın kimsenin yaşamına son verilemeyeceğini ifade ederek ötanaziye yasaklamıştır.²⁰³

Ötanaziye karşı çıkan görüşler; “Yaşamın kutsallığı ilkesi, yaşamın dokunulmazlığı ilkesi, tıbbın gelişimini engelleyeceği ilkesi ve ölme iradesinin sağlıklı olmaması” gibi ilkelerine dayanmaktadır.²⁰⁴ Ötanaziye karşı çıkanların genellikle insan hayatının kutsal ve değerli olduğu fikri etrafında toplanmış olmalarının temelinde, toplum tarafından kabul görmüş ve benimsenmiş olan normların olduğu söylenilmektedir.²⁰⁵

Ötanazi uygulamalarının kötüye kullanılması ihtimali, ötanaziye karşı çıkanların en önemli gerekçeleri arasındadır. Hasta yakınlarının hasta bakımından bir an önce kurtulmak istemeleri, mirası bir an önce elde etmek isteyen murislerin olabileceği ihtimali bu kötü niyetler arasında yer almaktadır.²⁰⁶

Diğer bir görüş ise doktorların tıbbi olarak hata yapabilme ihtimalleridir. Bazı doktorların ümidini kestikleri hastaların başka doktorlar tarafından tedavi edilerek iyileştirilmesi buna örnek verilmektedir.²⁰⁷ Tedavisi mümkün olmayan hastalıktan iki farklı şey anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki, tüm tıbbi müdahalelere rağmen hastada hiçbir iyileşmenin görülmediği durumlar, diğeri ise Down Sendromu veya Williams Sendromu gibi henüz tedavisi olmayan hastalıklardır. Burada tartışılması gereken iyileşmesi mümkün görülmeyen hastalıktır. Geçmişte ölümcül olan sıtma ve hipertansiyon gibi hastalıklar günümüzde tedavi edilebilmektedir.²⁰⁸

²⁰² Arzu Besiri, Ötanazi ve Yaşam Hakkı, TBB Dergisi, Sayı: 86, 2009, s. 188.

²⁰³ Hasta Hakları Yönetmeliği, Resmi Gazete Tarihi: 01.08.1998, Resmi Gazete Sayısı: 23420

²⁰⁴ Çelik, s. 52-57.

²⁰⁵ Ezgi Çengelöğlu, Niteliği Yitirilmiş Olan Bir Yaşamda Ötanazi Bir Hak mıdır? Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2020, s. 9.

²⁰⁶ Dağ, s. 26.

²⁰⁷ M. Muhtar Çağlayan, “Ötanazi ve İntihar”, Adalet Dergisi, Ankara, Sayı:1, 1966, s. 8.

²⁰⁸ Gök, s. 41-42.

2.5. ÖTANAZİNİN AHLAKİ BOYUTU

Bildiğimiz ahlak anlayışının temel kabullerinden olan öldürmek ile ölüme terk etmek arasındaki ayırım, tıp ve hukuk pratiklerinin de yaygın kabullerindendir. Çoğu insanın pasif ötanaziye göre aktif ötanazinin çok daha kötü bir davranış olduğunu söylemesi ve her ikisi arasında çok önemli bir ahlaki farkın bulunduğunu ileri sürmesindeki temel gerekçe, doğrudan bir müdahaleyle birini kasten öldürmenin, bir kimseyi ölüme terk etmekten ahlaksal bakımdan daha kötü olduğu iddiasıdır.²⁰⁹

Aktif ile pasif ötanazi arasında geleneksel anlayışa göre önemli bir ahlaki fark vardır. Aktif ötanazi öldürmek, pasif ötanazi ise ölüme terk etmek eylemini oluşturduğu kabul edildiğinden, ilkinde bazı durumlarda izin verilirken ikincisi bu sebepten çoğunlukla uygun görülmemiştir.²¹⁰

Ötanazinin yasal kabul edildiği ya da uygulandığı ülkelerde, genel olarak ölümü engelleyebilecek ve herhangi bir canlılık düzeyinde yaşamı devam ettirecek bir girişimde bulunmamak ile hastanın ölmesini sağlayacağı bilinen bir girişimde bulunmak arasında etik açıdan bir ayırım yapılamayacağı savunulmaktadır. Böylece bu ülkelerde aktif ve pasif ötanazi ayırımı ortadan kalkarak tüm ötanaziler aktif olarak kabul görmektedir.²¹¹ Ahlaki açıdan, pasif ötanaziyi bazı şartlar altında kabul edebilir, aktif ötanaziyi ise ahlak dışı bulan düşüncelerin altında yatan görüş, pasif ötanazinin “hastanın ölümüne izin vermek”, aktif ötanazinin ise “öldürmek” olarak görülmesidir.²¹²

Tıp etiği açısından tartışılan konulardan biri de terminal durumdaki hastalardan yaşam desteğinin kesilmesi veya hiç başlatılmaması konusudur. Uygulamayı etik açıdan uygun görenlere göre; yaşamı destekleyici tedaviler, hastanın yaşam kalitesini ve süresini artırarak ölümü erteleyebilmektedir. Bu tedaviler yaşamlarının son evresinde olan hastalarda iyileşme ve bir fayda sağlamayarak hastanın daha uzun süre acı çekmesine de sebep olabilmektedir. Yaşam destek tedavilerinin bu durumda başlaması etik açıdan uygun bulunmamıştır.²¹³

²⁰⁹ Kuyurtar, s. 47-69.

²¹⁰ Hamide Tacir, Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2011 s. 266.

²¹¹ Işıkhan, s. 31.

²¹² Cansu Canca, Voluntary Active Euthanasia: Justifications And Regulations, Boğaziçi University, İstanbul 2007, s. 19.

²¹³ Görgülü, s. 51.

2.6. YAŞAMA VE ÖLME HAKKI

Günümüz insanının yaşama hakkı ile ilgilendiği kadar artık ölme hakkı ile ilgilenmesi, ötanazinin yoğun bir şekilde tartışılmasının sebeplerindendir. İnsanlar yaşamları üzerinde söz sahibi oldukları kadar ölümleri üzerinde de söz sahibi olmak istemektedir. Yirminci yüzyıldan itibaren bireyseldiliğin öne çıkması ve kişilerin kendi kaderlerini belirleme algısı, insanların nerede, ne zaman ve nasıl ölecekleri hakkında kendi kararlarını vermek istemelerine ve bunu bir hak olarak görmelerine sebep olmuştur.²¹⁴

Hukuki bakımdan ötanazi için getirilen anlamlar hak ve hürriyetler bakımından ele alınırsa ötanazi bir “ölüm hakkı”dır. Ötanazi yaşama hakkını tersine olumsuz bir yaşama hakkıdır. Belirli şartlar altında hukuken ölümün uygun görülmesi halinde ötanazi “normatif ölüm hakkı” olarak da adlandırılabilir.²¹⁵ Ancak günümüz hukuk doktrininde hukukun üç unsuru olan “hakkın sahibi”, “hakkın konusu”, ve “hakkın meşruiyeti” konuları²¹⁶, yaşam hakkında olan karşılıklarını ölme hakkında bulamamaktadır.

Tıp açısından ötanazi; iyileşme olanağı olmayan ve dayanılmaz acılar çeken bir hastadan tıbbi desteğin çekilmesi veya ölümcül bir ilacın hastaya uygulanmasıyla hastanın yaşamının sonlandırılmasıdır. Hukuki olarak kasten adam öldürme suçu kapsamında değerlendirilen görüş karşısında, hak ve özgürlükler çerçevesinde bir “ölüm hakkı” olduğunu savunan karşıt görüş yer almaktadır.²¹⁷

“Ölme hakkı” yaşamak yerine kişinin ölmeyi seçebilmesi, istediği zaman, istediği yerde ve istediği şekilde ölümüne karar verebilmesi demektir. Bu kavram kişinin kendi eylemi neticesinde yaşamına son verdiği “intihar” olayını da kapsamaktadır. Dini, ahlaki, hukuki, tıbbi ve sosyal yönü olan ölme hakkı çok boyutlu bir kavramdır.²¹⁸

²¹⁴ Hasan Türkmen, “Ötanazi Sorunsalına Teolojik Açıdan Bir Bakış”, Kelam Araştırmaları 2015, s. 496.

²¹⁵ Özler, s. 4.

²¹⁶ Kaya, Ruh ve Beden Bütünlüğüne Dokunulmazlık Kuramı Bakımından Ölme Hakkı, s. 200.

²¹⁷ Gül Altay, Nitelikli Yaşam Hakkı İçin Ötanazi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2005, s. 4.

²¹⁸ Ali Kaya, “Ruh ve Beden Bütünlüğüne Dokunulmazlık Kuramı Bakımından Ölme Hakkı”, Marife, Yıl:4, S:2, 2014, s. 198.

İslâm'da kişilere tanınmış yetki ve sorumluluğu ifade eden hak kavramının ölüm için de geçerli olabilmesi için ölme hakkının da İslâm dinince tanınmış olması gerekmektedir. Fukaha öldürme eyleminde, kul hakkı ile beraber Allah hakkının da ihlal edildiğini ifade etmiştir. Yaşama hakkı ilahi irade ile temellendirilerek kutsallık kazanmış, bu durum kendisine tüm otoritelere karşı dokunulmaz ve değişmez bir hak olmayı sağlamıştır.²¹⁹

İslâmiyet, kişilerin topluma karşı sorumlu olduğunu belirtmiştir. Ölme hakkı, kişinin hem kendisine hem de içinde yaşadığı topluma karşı vazifelerini ihmal etmesine sebebiyet verecektir. İslâm'da sorumluluk gerektirmeyecek olan bir hak istenmemektedir. Bu sebeple yaşama hakkı, yaşamayı mümkün kılacak her türlü sorumluluğu da üstlenmeyi gerektirir.²²⁰

Yaşam desteğinin kısıtlanması veya kesilmesi konusunu otonomi/kışi özerkliği kapsamında ele alanlara göre, kişinin kendi vücudu üzerinde kendi ölümünü istemesi de dâhil her türlü tedaviyi kabul veya reddetmesi konusunda kişinin söz hakkı olduğu savunulmaktadır.²²¹

Yaşamın dokunulmazlığı devlet veya üçüncü kişilere karşı savunulduğu kadar kişinin kendisine karşı da savunulmaktadır. İnsan hayatını hedef alan her türlü çirkin ve olumsuz müdahale, Allah'ın hâkimiyetine karşı gelmek manasına gelmektedir. Bu sebeple kişilerin kendi hayatlarını veya başkalarının hayatlarını hedef almaları meşru görülmemiştir.²²²

İslam, ölüm hakkında kişiyi tasarrufa yetkili kılmadığı gibi, hakkın konusu bağlamında ölümü bir hak olarak görmediğinden konu yok sayılmıştır. Ne dini ne de kanuni bir zeminde dayanağı olmaması bakımından ölme hakkının meşruiyeti söz konusu değildir.

²¹⁹ Tuba Erkoç Baydar, Ölme Hakkı: Fritz Jahr ve İslam Hukuku Açısından Mukayeseli Bir Yaklaşım, İstanbul üniversitesi yayınevi darülfünun ilahiyat araştırma makalesi, İstanbul 2018, s. 275-276.

²²⁰ Erkoç Baydar, Ölme Hakkı: Fritz Jahr ve İslam Hukuku Açısından Mukayeseli Bir Yaklaşım, s. 288.

²²¹ Ülfet Görgülü, "Yaşam desteğinin Kısıtlanması Ya da Sonlandırılmasının Fıkhi Açıdan Değerlendirilmesi", Marife 2012, s. 54.

²²² Türkmen, s. 507.

2.7. ÖTANAZİDE KİŞİLERİN SORUMLULUKLARI

2.7.1. Hastanın Sorumlulukları

Aktif ötanazinin İslam Dininde intiharla aynı anlama geldiği, dolayısıyla bu şekilde hayatına son verilmesini onaylayan kişinin intihar suçu işlemiş olacağı kabul edilmektedir.²²³ Hasta kişi, yasal temsilcilerinin kararları doğrultusunda kendisi için uygulanan tedavi yönteminden sorumlu değildir. Bilincinin kapalı olması kendisini bu sorumluluktan uzak tutmaktadır. İçinde bulunduğu durum kendisi için bir mazeret olarak sayılmaktadır.²²⁴

İnsan ne derecede acılar içinde olursa olsun, yaşamını anlamlandırması gerektiğini unutmamalıdır. Çünkü acı veren bir durumdan kurtulmanın yolu ölmek değil, yaşamı anlamlandırmaya çalışmaktır. Dolayısıyla ölümü yaşama tercih etmek, bizzat seçimin kendi içinde çelişmesi demektir. Ötanazi istemek, var olmak değil var olmaktan vazgeçmeye işaret ettiğinden, insanın yaşamını sonlandırma özgürlüğünün olmadığı söylenebilir.²²⁵

Ebû Abdillâh Habbâb b. el-Eret'in (ö.37/657) karnından almış olduğu yaralardan dolayı dayanılmaz derecede şiddetli acılar çektiği ve bundan dolayı; "Eğer Resulullah (s.a.s.) ölümü talep etmekten men etmeseydi mutlaka onu talep ederdim" dediği rivayet edilmiştir.²²⁶

Bu örnek, insanların sırf çektiği acılar sebebi ile Allah'ın kendisine bir emaneti olarak verdiği canı yok etmeye kalkışmaması gerektiğini özetlemektedir. Ayrıca insanların içinde bulunduğu duruma sabrederek ve hastalığının şifasını Allah'tan umarak bedeninin iyileşmesi için mücadele etmesi gerektiğini göstermektedir.

2.7.2. Hasta Yakınlarının Sorumlulukları

İslam Hukukçuları hasta kişiler için aktif ötanazi uygulanmasının uygun bir davranış olmadığı konusunda ittifak etmiş, böyle bir durumu caiz görmemişlerdir. Bu

²²³Hökelekli, s. 352.

²²⁴Bal, s. 65.

²²⁵ Faruk Manav, Hastanın İstem Durumuna Göre Ötanazi Türlerinin Varoluşçu Yorumu, Turkish Studies, Ankara 2017, s. 418.

²²⁶ Nesai, Cenaiz 2; Buhari, Merda 19; Müslim, Zikr 10.

görüş çerçevesinde ötanaziye karar verenler, ötanaziyi uygulayanlar, bu duruma sebep olanlar ve yardım edenler, suça ortak olmaktan gerekli cezayı hak etmiş olacaktırlar.²²⁷

Kanser gibi ölümcül hastalıklarda hastanın iyileşmesi için moralinin de yüksek olması gerekmektedir. Hasta yakınlarının ise tedavi sürecinin hastanın moralinde iniş ve çıkışlar yaratabileceğini unutmamaları gerekmektedir.²²⁸ Hasta yakınlarının bu konudaki sorumlulukları ise hastalarının maddi ve manevi olarak güçleri yettiğinde her konuda onların yanlarında durmalarıdır.

Ötanazi talep etmek, hastanın, hasta yakınlarının ve hekimin, iyileşme konusunda umutlarını kesmiş olmaları ve bu konuda artık kesin düşüncelere sahip oldukları anlamına gelir. Özellikle aktif ötanazi uygulamalarındaki gibi ölümlü bir sonucu bilecek ve onu isteyecek kadar bilinci yerinde olan birinin acı çekiyor diye ölümüne karar vermek, haklı bir sebep olmadan bir cana kıymanın tam karşılığıdır. Zira sırf acı çekiyor olmak, İslam hukukunda bir cana kıymak için geçerli sayılabilecek sebeplerden biri değildir. Hasta ve hasta yakınlarına düşen, bir Müslüman olarak Allah'tan asla umudu kesmemek, sabır ve dua ile Allah'tan şifa beklemektir. Zira yaşamı hakkında kendisine zaman biçilen nice hastaların iyileşerek hekimleri dahi şaşırttıklarına sıklıkla şahit olunmaktadır.

2.7.3. Hekimin Sorumlulukları

Hastaları incitmemek, hastanın rızası-onayı olmadan vücut bütünlüğünü bozmamak, hasta mahremiyetine saygı göstermek, hastalar arasında ayırım yapmamak, insan onuruna yakışır bakım yapmak, hasta haklarını korumak ve onları öldürmemek sağlık ekibinin hastalarına olan borçları arasındadır”.²²⁹

Görev ve yetki alanı çerçevesinde hastaya gereken her türlü desteği vermek, hastalara gerçeği söylemek, onlara ahlaki ve mesleki kurallar içinde davranmak, kendi haklarını koruyamayacak durumda olan kişileri hasta ve insan olarak korumak, sağlık ekibinin görevi ve hastalarına olan borcudur. Aksi takdirde hekim ve sağlık ekibinin

²²⁷ Bal, s. 65.

²²⁸ <https://www.kansersavascilari.org/kanser-hastalarinda-moralin-onemi/> (30/03/2021)

²²⁹ Süheyla Abaan, Ötanazi: Hastalarımıza Borcumuz mu? Klinik Tıbbi Etik, Sayı: Ankara 1997, s. 92-96.

hastaya karşı bir ötanazi borcu yoktur. Onlar yaşamı yok etmek için değil, korumak için çabalamaktadırlar.²³⁰

Tıbbi olarak yaygın bir anlayışa göre hekim, ölümcül bir hastalık karşısında iyileşme sağlamayan tedaviyi uygulamak zorunda değildir. Bu durumda tedavinin kesilmesi sebebiyle hastanın daha erken ölmesinde hekimin nedensel ve ahlaksal bir sorumluluğunun olmadığı ileri sürülür. Çünkü böylece hastanın ölümüne doğrudan bir eylemle sebebiyet vermemiş olan hekim aynı zamanda hastanın gereksiz yere daha fazla acı çekme sürecini de uzatmamış olmaktadır.²³¹

2.7.3.1. Aktif Ötanazide Hekimin Sorumluluğu

İslâm Hukuku'nda intihar ile karşılık bulan aktif ötanazi, âlimlerin üzerinde ittifak ettikleri ve dini açıdan uygun olmayan bir davranış olarak nitelendirdikleri bir uygulamadır. Aktif ötanazi haram olarak görülmüş, ötanaziyi uygulayan, uygulanmasına karar veren, bu duruma sebep olan ve yardım edenlerin bu suça ortak oldukları belirtilerek gerekli cezayı hak ettikleri ifade edilmiştir.²³²

Aktif ötanazide hastanın ölüm talebini yerine getiren hekimin fiilinde kasıt bulunmaktadır. Uygulamada kullanılan madde de şifa değil öldürücü özellikler barındırdığını bilen hekimin hastayı öldürme niyeti vuku bulmuştur. Bilerek ve amaçlayarak bir kişiye zehir içiren kimsenin davranışını İslam hukukçuları kasten öldürme suçu kapsamında ele almaktadırlar.²³³

Mâlikî mezhebinde hâkim görüş, ötanaziyi uygulayan kişinin cezai sorumluluğu taşıdığı kasta göre kısas veya diyet cezası ile cezalandırılmasıdır. Diğer görüş ise Hanefî mezhebinde olduğu gibi ötanazi uygulayan kişinin yalnızca diyet ödemekle yükümlü tutulmasıdır. Şâfiî mezhebinin bir görüşü hem kısas hem diyet cezasının düştüğü yönündedir. Hanbelî mezhebi de bu görüştedir. Şafii mezhebinin diğer görüşüne göre, ötanazi uygulayanın cezai sorumluluğu devam etmektedir.²³⁴

²³⁰ Abaan, s. 93-94.

²³¹ Erol Kuyurtar, Aktif ve Pasif Ötanazi Ayrımı Ahlaksal Bir Ayrım mıdır, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 17, Bahar 2014, s. 47-69.

²³² Bal, s. 65.

²³³ Eş-Şafii, Muhammed b. İdrîs b. Abbâs, Kitâbü'l-Ümm, Daru'l Marife, 2. Baskı, Cilt: 6, Beyrut 2001, s. 42.

²³⁴ Yiğit, İslam Ceza Hukukuna Göre Ötanazi, s. 50-51.

2.7.3.2. Pasif Ötanazide Hekimin Sorumluluğu

Hastanın yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli tedaviyi durdurarak görevini ihmal ve terk eden doktor, görevini ifa etmeme şeklindeki davranışıyla hastanın ölümüne sebep olmaktadır. İslâm Hukukçularının çoğu, hastanın ölümünde kasıt olması halinde hekime kısas cezası uygulanması, kasıt olmaması halinde ise görevin ihmal edilmesi sebebi ile diyet cezası uygulanması yönündedir.

Ebu Hanefi'ye göre tedaviyi reddetme talebi hasta veya yakınlarından gelmiş ise bu durumda hekimin cezai ve hukuku sorumluluğu kalmamıştır. Çünkü hasta tedaviye devam etmek istememiştir ki, herkesin kendi hastalığında tedaviyi devam ettirip ettirmeme hakkı bulunduğu ifade edilmektedir.²³⁵ Ancak hastanın tedavi olmayı reddetmesi bir hak olmamalıdır. Çünkü insanlar kendisine emanet edilen bedenlerinin sağlığı için üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmelidir.

2.7.3.3. Dolaylı Ötanazide Hekimin Sorumluluğu

Dolaylı ötanaziyi, hastanın acılarını dindirmek adına canlı dokulara zarar verebilecek bazı ilaçların kullanılması neticesinde hastanın ömrünün kısaltılması şeklinde tanımlamıştık. Burada amaç hastanın yaşamını sonlandırmak olmadığı gibi talep, hasta ve yakınlarından gelmektedir. Amaç hastanın geri kalan yaşamını en iyi şekilde geçirmesini sağlamaktır. Hekimin bu noktada hastaya karşı bir kastından söz edilemez. Uygulamada da hukuka aykırılık bulunmadığından ve hekimin görev-yetki çerçevesinde hareket ettiği düşünüldüğünden hekimin herhangi bir sebepten dolayı direk olarak bir sorumluluğunun bulunmadığını söyleyebiliriz

2.7.3.4. İntihara Yardımda Hekimin Sorumluluğu

Hz. Peygamber bir müminin öldürülmesine yardım eden kişi veya kişiler için; “Kim bir mümini öldürmeye dil ucuyla bile olsa yardım ederse, o kişinin alnında

²³⁵ Yiğit, İslam Ceza Hukukuna Göre Ötanazi, s. 51-52.

‘Allah’ın rahmetine kavuşması hakkında ümit yoktur’ yazılı şekilde Allah’ın huzuruna çıkacaktır” buyurmuştur.²³⁶

Hekimin bir kişinin intiharına yardımcı olması, hastaya aktif ötanazi uygulaması gibi görülür. Doktor burada asli fail değildir ama bu durum hekimi fer’i fail konumuna sokmaktadır.²³⁷ Hekimin bir uygulamada bizzat aktif rol oynamamış olması, cezai yönden kendisini sorumlu tutulmaktan kurtarmaya yetmez. Hekimin, uygulanmasına yasal zeminde izin verilememiş bir davranışın gerçekleşmesine yardımcı olması, kendisini sorumlu duruma düşürecektir.

İşlenen fiil suç unsuru teşkil ettiğinden hekim bu durumdan sorumlu tutulur. Suç oluşturacak fiilde uygun ortamın oluşturan hekim, hastanın ölümünde etki etmiştir. Hekimin buradaki sorumluluğu aktif ötanazideki gibi kısas veya diyet cezası yerine, ta’zir kapsamında ele alınabilecek bir ceza türü olabilir. Hekim, hastaya tavsiye ettiği maddenin ve uygulama sonucunun hastanın hayatına mâl olacağını bilmesine rağmen bunu sağlamış olduğundan sorumludur. Ta’zir kapsamında hekime, meslekten uzaklaştırma veya belli bir süre ruhsatını iptal etmek gibi cezalar uygulanabilir.²³⁸

2.8. MAĞDURUN RIZASININ CEZAYA ETKİSİ

İslâm hukukunda suçun işlenmesine mağdurun rıza göstermesi, suç unsurlarından herhangi birisini ortadan kaldırmadıkça, o suçun işlenmesini mubah kılmayacağı gibi, cezai sorumluluğa da etkisi yoktur.²³⁹ Tıbbi bir müdahalede hastanın rızasının geçerli olması için, rızanın ehliyetli kişiler tarafından açıklanması, rızanın serbestçe beyan edilmesi, hastanın aydınlatılması, rızanın tıbbi müdahalenin yapılacağı zamana kadar açıklanmış olması gibi şartlar aranmaktadır. Kamu sağlığının korunması gereken durumlar ve rıza beyanına imkân bulunmayan tıbbi zorunluluk durumları ise rıza beyanına gerek olmayan durumlardır.²⁴⁰

²³⁶ İbn Mâce, Diyât 1.

²³⁷ Yiğit, İslam Ceza Hukukuna Göre Ötanazi, s. 46.

²³⁸ Yiğit, İslam Ceza Hukukuna Göre Ötanazi, s. 53-54.

²³⁹ Yiğit, İslam Ceza Hukukuna Göre Ötanazi, s. 40.

²⁴⁰ Ahmet Ekşi, İslam Hukukunda Tıbbi Müdahalelerden Doğan Hukuki Sorumluluk, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2010, s. 29-34.

Hastanın mevcut rahatsızlığından kurtulma şansının olmadığına karar veren ilk kişi hekimdir. Biri bu kararın alınmasında, diğeri uygulamada olmak üzere hekim iki önemli rol üstlenmektedir. Batı ülkelerinde karar ortaya çıkınca durum hastanın bilinci yerinde ise kendisine, değil ise ailesine bildirilir. Bu toplumlarda hasta ne kadar ömrü kaldığını ve kalan ömrünü nasıl geçireceğini bilmek ister. Bu hastaya söylenmesi gereken bir hak olarak görülür. Hasta kişi böylece kalan yaşamının düzenlenmesinde aktif rol oynar.²⁴¹

Fıkıh eserlerinde “Öldürmeye Rıza” başlıklı tartışmalarda, kişilerin ölme hakkına sahip olup olmadıklarının ortaya konması için önemli örnekler verilmektedir. Bir kimsenin “Beni öldür” demeye hakkının olup olmadığını ve bu talebe binaen kişiyi öldüren kimsenin cezasının olup olmadığı tartışılmıştır. Fukaha öncelikle böyle bir iznin olmadığına işaret etmiş, bu iznin geçerli olması için kişinin bu fiili yerine getirmesi için salahiyetinin olması gerektiğine vurgu yapmıştır.²⁴²

Hanefilikte kişinin ölümüne rıza göstermesi, bu konuyla ilgili hukuki bir nassın olmayışından yok hükmündedir. Dolayısıyla kişi kasten adam öldürme suçu işlemiş gibi görülür. Maktulün ölümüne rızası, suçluya uygulanacak cezaya etkisi olduğu düşüncesiyle İslam Âlimleri kısas ve diyet konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerse de, ortak görüşe göre suça rıza göstermek, o suçu yasak olmaktan çıkarmaz.²⁴³

İmam Mâlik, izin alınmasının öldürmeyi mubah kılmayacağını, dolayısıyla gerekli cezanın düşmeyeceğini belirtmiştir. Mağdur kişinin suçluyu affetmesi durumunda hakkından vazgeçmiş sayılacağı ve bundan sonra başka bir hak iddia edemeyeceğini belirtmiştir.²⁴⁴

Şafii mezhebinin görüşü de Hanefilikte olduğu gibi, kişiden izin alınmasının o kişiyi öldürmeyi meşru kılmayacağı yönündedir. Çünkü şeriatın hükmü dışında masum bir canın hedef alınması helal değildir. Rıza ile öldürmek bu kapsamda olmadığı gibi yok hükmünde görülmüştür. Bu sebeple böyle bir fiilin işlenmesi bilerek öldürme kapsamında suç olarak görülmüştür.²⁴⁵

²⁴¹ Elçioğlu vd, s. 67.

²⁴² Erkoç Baydar, Ölme Hakkı: Fritz Jahr ve İslam Hukuku Açısından Mukayeseli Bir Yaklaşım, s. 278-279.

²⁴³ Yiğit, İslam Ceza Hukukuna Göre Ötanazi, s. 42.

²⁴⁴ Hattâb, s. 235-236

²⁴⁵ Kâsânî, Alâuddin Ebu Bekr b. Mes'ûd, Bedâi'us-Şanâ'î fi Tertibi's-Şera'i, Daru'l Kitabu'l-İlmiyye, 2. Baskı, Cilt:7, Beyrut 1986, s. 236.

Ahmed b. Hanbel'e (ö. 241/855) göre mağdurun suçluyu affetme yetkisi vardır. Mağdur kişi, suçlunun cezalandırılmasını isteme veya onu affetme hakkına sahiptir. Hak olarak bu iki durum eşittir. Şayet karşılıklı anlaşma neticesinde affetme söz konusu ise burada yine herhangi bir ceza yoktur.²⁴⁶

2.9. İSLÂM HUKUKUNDA ADAM ÖLDÜRME (KATL)

Öldürmek; Ruhun candan ayrılmasına sebep olan fiildir.²⁴⁷ Aynı zamanda var olan bir yaşamın fonksiyonlarının yitirilmesine sebep olan fiil şeklinde tarif edilmiştir.²⁴⁸ İslâmiyet kişinin öldürme fiillerindeki durumuna göre farklı cezai müeyyideler öngörmüştür. Sebep vererek öldürme hariç diğer tümünde katil mirastan mahrum bırakılmıştır.²⁴⁹ Adam öldürmede (katl), cezayı gerekli kılan hükümler beş çeşittir.

- 1: Kasten (amden) öldürme
- 2: Kasta benzeyen öldürme (şibh-i amd)
- 3: Hata yolu ile öldürme
- 4: Hata yerine geçen öldürme
- 5: Sebep vererek (bi'sebebin veya tesebbüben) öldürmedir.²⁵⁰

-Kasten öldürme; bıçak, kılıç, taş, ateş gibi çeşitli alet ve yöntemler kullanarak kasıtlı bir şekilde vurup öldürmektir. Kasten öldürmede kısas gerekmektedir.

-Kasta benzeyen öldürme; taş, sopa ve el gibi direkt olarak ölüme sebep olmayacak şeylerle kasten vurma sonucu öldürmektir. Bu durumda kefareti ödemekle beraber katil gerekli ağır diyeti yüklenir.

-Hata yolu ile öldürme; bir avı, düşmanı veya bir hedefi öldürmek isterken yanlışlıkla bir Müslümanın ölümüne sebep olmaktır. Bu durumda kefareti yerine getirmek, diyeti ödemek gerekir. Böyle bir durumda katile günah yoktur.

²⁴⁶ Haccâvî, Şerafüddîn Mûsâ b. Ahmedb. Mûsâ, El-İknâ fi Fıkh'i Ahmed b. Hanbel, Dar'ul Marifet'u li-Tıbeat'u ve-Neşr, Cilt: 4, Beyrut ty, s. 171.

²⁴⁷ Cürçânî, Seyyid Şerif, Et-Ta'rîfât, Daru'l Kitabu'l İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1983, s.173.

²⁴⁸ Şeltût, Mahmûd, Fıkhü'l Kur'ân ve's-Sünne: El-Kısâs, Mektebetu'l Encilo el-Mısriyye, Kahire 1944, s. 45.

²⁴⁹ Mevsilî, Abdullâh b. Mahmûd, El-İhtiyar Metni el-Muhtar li'l-Fetva, Ter: Celal Yeniçeri, İmam-ı Azam'ın İçtihat ve Görüşleri, Şamil Yayınevi, İstanbul 2012, s. 609-613.

²⁵⁰ Râzî, Ebû Bekr Muhammed b. Zekerıyyâ, Kitabu'l Ahkamu'l-Kur'an, Daru'l-Fıkr, 2. Baskı, Cilt: 2, Beyrut 1994, s. 223; Mevsilî, s. 609.

-Hata yerine geçen öldürme; uyuyan birinin uykusu haliyle sağa sola dönerek başka birinin ölümüne sebep olması gibidir. Bunun da hükmü hata yolu ile öldürme gibidir.

-Sebeple vererek öldürme; umuma açık bir yerde gerekli tedbirler alınmadan çukur kazarak, taş yığarak veya buna benzer bir sebepten ötürü bir kimsenin ölümüne neden olunmasıdır. Bu suçun cezası yalnız âkilenin diyet vermesidir.²⁵¹

Kişilere yönelik cinayetleri İslâm hukukçuları adam öldürme (cinayet ale'n-nefs), müessir fiiller (cinayet alâ mâ düne'n-nefs) ve ceninin ölümü ile sonuçlanan cinayet olmak üzere üçe ayırırlar. Kişinin uzuvlarına yönelik yasak fiiller şeklinde tarif edilen müessir fiiller, Hanefî ve bir kısım Hanbelîlere göre amd veya hata ile vuku bulan fiiller olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Amd'en olan fiillerde gereken ceza, belli şartlar altında uzuvda kısastır.²⁵² İmam Şâfiî (ö: 204/820) ölüm konusunda, kasten öldürmede kısas olduğunu, kasta benzer öldürme ve hataen öldürme de ise kısasın olmadığını ifade etmiştir.²⁵³

Canı herhangi bir şekilde hedef alınan kişi canını kurtarmak adına kaçarken yüksekten düşme gibi herhangi farklı bir sebepten ötürü de ölebilir. İmam Mâlik'e göre kasten öldürme konusunda bu kişinin eyleminde ölüme sebebiyet veren bir neden olduğu için onu bu duruma sürükleyen kişi sorumlu ve suçlu olarak itibar edilir.²⁵⁴ Şafiiler bu konuda mağdurun mümeyyiz olup olmaması halinde iki farklı görüş belirtmiştir. Mağdur mümeyyiz ise iki farklı durum söz konusudur. Birinci görüş failin sorumlu olduğudur. Çünkü durum şibhi amd'e benzemektedir. İkinci görüş ise mağdur kendi fiili sebebi ile öldüğünden fail sorumlu değildir. Mağdur şayet mümeyyiz değilse bu defa ölüme kast eden kişi şibhi amd olarak itibar edilir.²⁵⁵

²⁵¹ Mevsilî, s. 609-613.

²⁵² Şazeli, Hasan Ali, Cinayet, DİA, VIII, 14; <https://islamansiklopedisi.org.tr/cinayet>

²⁵³ Şâfiî, s. 5.

²⁵⁴ Hattâb, Muhammed b. Muahmmmed b. Abddirrahmân er-Ruaynî, Mevâhibü'l-Celil fi Şerhi Muhtasarı Halîl, Daru'l-Fıkr, 3. Baskı, Cilt: 6, Beyrut 1992, s. 241.

²⁵⁵ Remlî, Muhammed b. Ahmed b. Hamza, Nihâyetu'l Muhtâc ilâ Serhi'l Minhâc, Daru'l-Fıkr, 1.Baskı, Cilt: V, Beyrut 1984, s. 332-333

2.10. İSLÂM HUKUKUNUNA GÖRE ÖTANAZİNİN HUKUKİ DURUMU

İnsanoğlunun anne karnında ilk canlılık belirtisi olarak kalp atışlarının başlaması ve merkezi sinir sisteminin gelişimi gözlemlenmektedir.²⁵⁶ Beyin ve diğer organlar ise zamanla gelişmektedir. Yani yaşam belirtileri kalbin çalışmasıyla ortaya çıkmakta fakat kalbin durmasıyla son bulmamaktadır. Kalbi duran birçok kişinin kalp masajı, elektro şok ve suni teneffüs gibi uygulamalar sonrasında yaşam fonksiyonlarına tekrar kavuşabildiğine sıklıkla şahitlik edilmektedir. Yani tıbben yaşamın son bulması demek, beyin ölümünün gerçekleşmesine bağlıdır.²⁵⁷

Beyin ölümü ise; beyin ve diğer tüm vücut fonksiyonlarının kalıcı olarak durmasıdır.²⁵⁸ İslam âlimleri arasında yaşamın sona ermesi hakkında beyin ölümü ile beraber vücudun diğer fonksiyonlarının da son bulmuş olması gerektiği konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

Bazı İslâm bilginleri, yaşam destek üniteleri sayesinde yaşam fonksiyonları gösteren ancak beyin ölümü gerçekleşmiş hastaların yaşamlarının son bulmuş olduğu gerekçesi ile yaşam desteğinin sona erdirilmesini caiz görmüşlerdir. Diğer bazı bilginler ise ancak beyin ölümü ile beraber kalp ve diğer yaşam belirtisi gösteren organlarında fonksiyonlarını yitirmiş olan kişilere pasif ötanazi uygulanabileceğini savunmuşlardır.²⁵⁹

Bu görüşü savunan bilginler hem beyin ölümü gerçekleşmiş hem de diğer organları yaşam belirtisi göstermeyen kişileri canlı gibi kabul ederek ötanaziye cevaz vermişlerdir. Oysa beyni, kalbi ve diğer organlarının yaşam fonksiyonları son bulmuş kişiler zaten hayatını kaybetmiş, tıbben ölmüş kişilerdir. Ötanazi ise yaşamı sona ermiş insanlar için değil bir şekilde yaşam fonksiyonları devam eden canlılar hakkında uygulanan bir yöntemdir.

Ötanazi “Desteklenmiş İntihar” (Assisted Suicide) olarak ta adlandırılmaktadır. Bazı ülkelerde yasaklanan ötanazi bazı ülkelere ise yasalar çerçevesinde şekillenmiştir. Ahiret yaşamına hazırlanmayı destekleyici etkisi yanında, ölümün güçlü bir dini idrak

²⁵⁶<https://www.acibademhayat.com/bebeklerin-anne-karninda-hafta-hafta-gelisimi> (01.04.2021)

²⁵⁷ <https://www.medipol.com.tr/bilgi-kosesi/bunlari-biliyor-musunuz/beyin-olumu-geri-donus-yok> (01.04.2021)

²⁵⁸ Tariki, Abdullah b. Muhammed b. Ahmed, Mevtü'l Dimağ, 1. Baskı, yy 2005, s. 29.

²⁵⁹ Oğuzhan Tan ve Ünal Yerlikaya, “Tıpla İlgili Problemler”, İslam Hukuku El Kitabı, Ed. Galip Türcan, Ankara, Grafiker Yayınları 2012, s. 829-830.

sağlayan tarafı olduğu da görülmektedir. Bu sebeple ötanazi hakkında bütün inançlar güçlü tepkiler vermiştir.²⁶⁰

İslamiyet, yüzyıllar boyunca tüm insanlığın refahı, huzuru ve mutluluğu için Kur'an-ı Kerim ve Hz Muhammed'in örnek yaşam tarzıyla insanlara yol göstermiştir. Yaşam, ölüm ve ahiret, İslam'ın üzerinde hassasiyetle durduğu konulardan olmuştur. İslâm'ın gelişim sürecinde ortaya çıkan mezhepler ve İslâm Âlimlerince ortaya konulan içtihatlar, intihar ve intihar ile birçok bakımdan ilişkisi bulunan ötanazi uygulamaları hakkında insanların daha çok fikir sahibi olmalarını sağlamak adına önemli görevler üstlenmişlerdir.

Günümüzde ötanazinin intihardan farklı bir olgu olduğu düşünülse de ötanazinin bir intihar çeşidi olduğu tarihi ve güncel bir mesele olarak doktrinde yerini almıştır. Ötanazi ile alakalı tartışmaların önemli bir kısmı bu sebepten kaynaklanmaktadır. Çünkü intihar hiçbir dönemde, hiçbir semavi dinde ve kanaat önderlerince tasvip edilmemiştir.²⁶¹

İslâm'da, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in intihar hakkında ortaya koyduğu yasaklar, ötanazi için de aynen geçerlidir. Çünkü kişilere kendi yaşamları hakkında herhangi bir tasarruf yetkisi verilmemiştir. Kimsenin bu bağlamda aktif ötanazi talep etmesi caiz görülmemiştir. Pasif ötanazi hakkında ise iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Çağdaş İslam bilginlerinin çoğu pasif ötanaziye de aktif ötanazi gibi caiz görmemişlerdir. Diğer taraftan ümitsiz bir hastalığa yakalanmış, tedavisi sağlanamayan veya tedavisi zarar verecek durumlarda olan hastalar için pasif ötanaziye caiz gören bazı bilginler de yer almıştır.²⁶²

Yedi sene boyunca şiddetli hastalıklara maruz kalmasına rağmen isyan etmeyen Hz Eyüp'ün (as) metaneti ve gösterdiği sabır, Kur'an-ı Kerimde Müslümanlara örnek gösterilmiştir.²⁶³ Bu acı ve ıstırapla dolu geçen senelere rağmen Eyüp peygamber ölümü

²⁶⁰ Mehmet Kalkan, Biyo Etik Sorunlar ve Dinlerin Ötanazi ve İntihara Bakışı, Kent Akademisi Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi, Cilt: 7, Sayı: 1, İlkbahar 2014, s. 16.

²⁶¹ Güven, s. 34.

²⁶² Necati Sümer, "Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve İslâm'da Ötanazi", Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: VII, 2016/2, s. 128-129.

²⁶³ Sad, 38/44.

istememiştir. Onun bu örnek davranışı halk arasında “Eyüp sabrı” deyimi olarak günümüze kadar gelmiştir.²⁶⁴

Tarihte mutlak olarak yaşam hakkının insanın kendi tasarrufunda olduğu bir an olmamıştır. Birçok ülkede yaşam hakkının şahıslara ait olmadığı bu dönemde, kendisini öldürmeye çalışanların kurtarılması veya ölüm cezası ile kişilerin yaşamlarının son bulması mümkün olabilmektedir. Diğer medeniyetlerde keyfi bir şekilde öldürülen ve sadece bir mal kaybı gibi görülen, yaşam hakları ile özgürlükleri kısıtlı halde bulunan kölelerin İslam’da azat edilmesinin yollarının artırılması, kölelerin dahi insan olmaları sebebi ile İslam dininde yaşama haklarının olduklarını göstermektedir.²⁶⁵

İslâmiyet kişilerin can güvenliklerine verilen önemin bir göstergesi olarak, kişilerin hayat haklarına yönelik gerçekleşecek olan saldırılara karşı cezai yaptırımlar getirmiştir. Kısas konusunda katilin cezasının maktulün yakınlarıncı değil de devlet eli ile adil bir yargılama neticesinde gerçekleştirilmesi benimsenmiştir. Tüm bunlar insan canını korumaya dönük uygulamalardır. İslâm hukukunda düşmanın öldürülmesi sınırlandırılmış, kadınların, çocukların, din adamları ve yaşlı kimseler ile savaşa fiilen katılmayanların öldürülmesi yasaklanmış, esir düşenlerin yaşam hakları korunmuştur.²⁶⁶

İslâm Dininde zaruret veya bu dereceye varan ihtiyaç hallerinde haram fiillerin işlenmesi mübâh hatta duruma göre vacip olabilmektedir. Ölüm tehdidi altında kalan kimsenin imanını gizleyip küfrü telaffuz etmesine ruhsat verilmiştir. İmanını açıklamakta direnip öldürülen kimse ise şehit sayılmaktadır. Mübâh olan durumdan farklı olarak, açlıktan dolayı ölüm tehlikesi ile karşılaşan kimsenin dini tebliğden vazgeçip hayatını kurtarmak için haram olan yiyecek ve içecekleri tüketmesi vacip olmaktadır. Çünkü azimette ısrar etmesi sonucu kişi ölecek ve günahkâr olacaktır.²⁶⁷

İslâm’a göre insanların kendi canlarına kıymaları haramdır. Tıbben yaşama ümidi kalmamış, şiddetli acılar çeken kişinin, bir başkasının eliyle kendi yaşamını sona erdirmesi anlamına gelen ötanazi, uygulayan kişi için cinayet, bunu talep eden kişi için intihar etmek demektir. Hz. Peygamber çekilen ıstıraplardan ötürü ölümün temenni

²⁶⁴ Esra Alan Akcan, İstanbul Kültür Üniversitesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku ABD, İÜHFİM, Cilt: LXXI, Sayı: 4, İstanbul 2013, s. 15.

²⁶⁵ Yüksel Bat, Demokratik Hukuk Devletinde Yaşam Hakkı ve Ölüm Cezası, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2018, s. 44-45.

²⁶⁶ Hatice İlhan, “Ötanazi” Kavramının Ahlak Felsefesi Açısından İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011, s. 15-16.

²⁶⁷ Hayreddin Karaman-Ali Bardakoğlu-Yunus Apaydın, İlmihal-İman ve İbadetler, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları/643, Halk Kitapları/159, Cilt: I, Ankara 2006, s. 179.

edilmemesi gerektiğini buyurmuştur.²⁶⁸ Temenni edilmesi bile yasaklanmış olan bir davranışın gerçekleştirilmesi büyük bir cürüm olarak görülmüştür. Allah'ın emanet ettiği cana haksız yere kıymak asla caiz değildir. Çünkü çekilen dertler ve ıstıraplar Müslümanlar için günahlara kefarettir. Tıbbın hızla geliştiği bu zamanda kendisinden ümit kesilmiş bir hasta için yeni bir tedavinin ortaya çıkması olası bir ihtimaldir.²⁶⁹

İnsanların çekmekte oldukları şiddetli acılardan ötürü kendi ölümünü talep etme hakkı ve yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla bir başkası da bu konuda tasarrufa yetkili kılınamayacağı belirtilmiştir.²⁷⁰ Hasta kişinin çektiği acılara dayanamaması sebebi ile ölüme kalkışması bir yana, bu konuya bilerek ve isteyerek dualarında yer vermesi dahi hoş karşılanmamış, bu tür dua ve istekler “temenni-i mekruh” olarak görülmüştür.²⁷¹

İslâm'a göre insan hayatı, insana bahşedilmiş ve koruması gereken önemli ve büyük bir emanettir. Bu sebeple canın korunması, vazgeçilmez görülen hak ve değerlerin başında gelmektedir. Aynı zamanda bu dini bir sorumluluktur. Hastalıklara çare aranması ve hastaların tedavi ettirilmesi cihetine gidilmesi bu sorumluluğun gereğidir. Bu itibarla tedavi olmayarak canını veya bir organını kaybetmesi konusunda zann-ı galip bulunan bir kişinin tedaviyi reddetmesi ya da bu şartları taşıyan bir kimseye gereken tedavinin uygulanmaması caiz değildir.²⁷²

Ötanazi, yaşam hakkına doğrudan yapılan bir müdahale olduğundan insanlara bu konuda bir yetki tanınmamıştır. Bu sebeple İslâm hukukuna göre aktif ötanazi bir çeşit cinayet olarak görülmektedir. Dini ve ahlaki değerler bakımından pasif ötanazi de benzer özellikler taşımaktadır. Ancak Ahmet b. Hanbel ve bazı âlimler hastalıklara karşı sabredilmesini tavsiye eden hadislerden yola çıkarak hastanın tedavi edilmeyi kabul etmemesinin caiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bazı bilginlerin de bu görüşleri dikkate alarak bazı şartlarda kendilerinden ümit kesilen hastalarda hastanın veya velisinin talebi üzerine tedaviye son verilebileceğini belirtmişlerdir. Bu şartlardan bazıları, hastalığın

²⁶⁸ Buhari, Merda 19.

²⁶⁹ [https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/992/otanazi-caiz-midir- \(11/06/2021\)](https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/992/otanazi-caiz-midir- (11/06/2021))

²⁷⁰ Kâsânî, s. 438.

²⁷¹ Bal, s. 62.

²⁷² [https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/38726/pasif-otanazi-caiz-midir-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn2t8ij%2beDtMkJdRGirgyeb8%3d \(11/06/2021\)](https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/38726/pasif-otanazi-caiz-midir-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn2t8ij%2beDtMkJdRGirgyeb8%3d (11/06/2021))

tedavisinin bulunmaması, tıbbî bir müdahale olması halinde yapılacak tedavinin zararlı etkilerinin kesin olması ve hastalığın bulaşıcı nitelikte olmamasıdır.²⁷³

Çağdaş âlimler, hastalıklara karşı sabrı tavsiye eden hadislerden hareketle tedaviyi reddetmenin caiz olduğunu savunan bazı âlimlerin görüşlerini tartışırken, bu durumun ancak tedavinin bulunmaması, tedavinin bazı zararlı etkilerinin olması ve bulaşıcı olması gibi şartlar altında iyileşmesinden ümidin kesildiği hastanın veya velisinin isteği üzerine mümkün olabileceğini savunmuşlardır.²⁷⁴

Yusuf el Kardavî, kendisine canını alması için Allaha yalvaran birinin durumu sorulduğunda kendisi, şeran bu durumun caiz olmadığını savunmuştur. Ayrıca kendisi, hiç kimsenin ruhunun acele bir şekilde alınması için dua etmeye hakkının olmadığını belirtmiştir.²⁷⁵

Ömer Nasuhi (ö. 1392/1971), ötanazinin toplumda tahribata sebep olacağına dikkat ederek, şiddetli acılara içinde kalmış birinin yaşamına son vermenin birçok cinayete neden olacağı gerekçesi ile böylesi ameliyelerin hukuka aykırı olacağını ifade etmiştir. Birkaç kişinin bunu uygun görerek karar vermiş olmasının bu belayı bertaraf etmeyeceğini, hastanın bu konudaki rızasının da bu duruma meşruiyet kazandırmayacağına işaret etmiştir.²⁷⁶

Hasta veya hasta yakınları ile hekim arasında yapılan ve hayat hakkında feragat içeren bir sözleşmenin mutlak butlan ile malul olduğu belirtilmiştir. Halife Mansur ile Musul halkı arasında, halife tarafından suç unsuru sayılan bir fiilin halk tarafından işlenmesi halinde halkın kılıçtan geçirileceği şartını taşıyan bir anlaşma yapılmıştır. Nitekim İmam-ı Azam Ebu Hanife, insanların kendi yaşamları üzerinde tasarrufa hakkı olmadığı gerekçesi ile halife ile halk arasında yapılan bu anlaşmanın batıl olduğunu açıklamıştır.²⁷⁷

²⁷³ Günay, s. 110.

²⁷⁴ Hökelekli, s. 352.

²⁷⁵ Yusuf el-Kardavî, İslam'ın Işığında Çağdaş Meselelere Fetvalar, Ter: Veysel Bulut, Yusuf Şensoy, Cilt: II, Tahir Yayıncılık, Baskı: 2, İstanbul 1994, s. 427.

²⁷⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, Hukûk-î İslâmiyye ve Istalahat-ı Fıkhiyye Kâmusu, Bilmen Basım ve Yayınevi, İstanbul 1985. s. 46.

²⁷⁷ Sava Paşa, İslâm hukuk Nazariyatı Hakkında Bir Etüt, I, Ter: Baha Arıkan, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1955, s. 89-90.

2.10.1. Ayetler Bağlamında Ötanazi

İslâm Dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'de ötanaziye direk olarak konu alan ayetler bulunmamaktadır. Ancak bir insanın canının mahiyetini ortaya koyan, onu korumaya yönelik birçok tedbir içeren emir ve yasaklar barındırmaktadır. Bu ayetler insanları yeterince düşündürerek onların dolaylı olarak da olsa ötanazi hakkında fikir sahibi olmalarını sağlamaktadır.

Allah (cc) Kur'an-ı Kerimde: “Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın yasakladığı cana kıymayın. İşte bunları Allah size emretti; umulur ki düşünüp anlarsınız”²⁷⁸ diye buyurmuştur. Bu ayet-i kerimeden hem bir cana kıymanın Allah tarafından yasaklandığı ifade edilmekte, hem de bir cana kıymanın haklı bir sebebe dayandırılmasının zorunluluğuna vurgu yapılmıştır.

Önceki toplumlara indirilen hükümler içerisinde bu konuda ifade edilen sebepler, başka bir ayette şöyle açıklanmıştır: “... Bir cana kıymaya veya yeryüzünde fesat çıkarmaya karşılık olması dışında, kim bir kimseyi öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir can kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur. Şüphesiz peygamberlerimiz onlara apaçık deliller getirdiler. Ama bundan sonra da onların çoğu taşkınlık göstermektedirler”.²⁷⁹

Allah (cc), haklı bir sebebe dayanmaksızın bir cana kast eden kişiler için, kısas cezası verilmesini buyurmuş, bu konudaki emrini ise Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade etmiştir: “Haklı bir sebep olmadıkça Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana kıymayın. Bir kimse haksızlıkla öldürülürse velisine yetki verdik; ancak o da öldürme hususunda sınırı aşmasın; çünkü o, yeterince yardıma mazhar olmuştur”.²⁸⁰

Kısas cezasının karşılığının ne olacağı, adaleti tam bir şekilde temin eden şu hükümler çerçevesinde belirtilmiştir: “Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında kısas size gerekli kılındı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın, ancak her kimse, kardeşi tarafından bir şey bağışlanırsa artık ona hakkaniyetle uymalı ve diyeti ona güzellikle ödemelidir. Bu, rabbinizde bir hafifletme, bir rahmettir. Bundan sonra kim haddi aşarsa ona elem verici bir azap vardır”.²⁸¹ Kısas konusunda, katilin kendisi hakkındaki hükmün

²⁷⁸ Enam, 6/151.

²⁷⁹ Maide, 5/32.

²⁸⁰ İsrâ, 17/33.

²⁸¹ Bakara, 2/178.

ancak imam (kadı) tarafından verilebileceği belirtilmiştir.²⁸² Kısas cezalarından murat edilen şey ise çok açıktır ki yine Allah'ın yaratmış olduğu canın muhafazasıdır. “Kısasta sizin için hayat vardır, ey akıl sahipleri, umulur ki sakınırsınız”²⁸³ ayeti, “akıl sahipleri” hitabı ile muhatabı düşünmeye davet etmekte ve sakınması gereken hususlar konusunda uyarmaktadır.

Önceki toplumlarda da kısas hakkında hükümlerin indirildiği Kur'an-ı Kerimde şöyle belirtilmiştir. “Tevrat'ta İsrailoğulları'na, ‘Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş... Yaralamalarda da kısas vardır. Kim kısası bağışlarsa bu kendisi için bir kefarettir. Ve her kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir’ diye yazdık”.²⁸⁴

Maktulün yakınlarının katile verilecek ceza noktasında sınırı aşmamalarının emredilmesi, bir cinayetin akabinde olayın kan davasına dönüşerek birçok canın yok olmasını da engellemektedir. Bu konuda bağışlama yetkisinin de maktulün yakınlarına verilmesi Yüce Allah'ın merhametinin bir tecellisi olarak öne çıkmaktadır.

Allah'ın (cc) bağışlamasının ne kadar yüce olduğunu şu ayet-i kerime net bir şekilde ortaya koymaktadır; “Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz, bundan başkasını dilediği kimse hakkında bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur”.²⁸⁵ Böylece Allah (cc), şirk dışındaki tüm günahları dilediğinde affedebileceğini belirtmiştir.

Yüce Allah, has kullarını Kur'an-ı Kerim'de şöyle tarif etmektedir. “O kimseler ki, Allah ile birlikte başka bir ilaha tapmazlar; Allah'ın dokunulmaz kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Zira (onlar bilirler ki) bunları işleyen kimse cezasını bulacaktır”.²⁸⁶ Ayet-i Kerimede öncelikle tevhit inancına vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu inançla beraber insan yaşamına duyulması gereken saygı ve iffetli olmak arasında bir bağ kurulmuş, böylece imanın kişinin ahlakı üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir.²⁸⁷

²⁸² Karâfî, Şahabuddîn Ebû'l Abbas Ahmed b. İdrîs, Usul-ul Fıkh ez-Zâhire, Daru-l Ğarbil İslâmî, Cilt: 2, Beyrut 1994, s. 468.

²⁸³ Bakara, 2/179.

²⁸⁴ Maide, 5/45.

²⁸⁵ Nisa, 4/48.

²⁸⁶ Furkan, 25/68

²⁸⁷ Karaman, Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Cilt: IV, s. 138.

İnsanlar için nasıl ki doğum hakkı denen bir seçenek yoktur, doğacakları yer, zaman ve cinsiyet gibi kavramlar hakkında seçeneklere sahip değillerdir, aynı şekilde insanlar ölme hakkı gibi bir hakka da sahip değillerdir. Zira Allah (cc), Kur'an-ı Kerim'de “Şüphesiz biz diriltir ve biz öldürürüz”²⁸⁸ buyurarak, insanların dünyaya geliş ve yaşamlarının sona ermesi konusunda hükmün yalnızca kendisinde olduğunu belirtmiştir.

2.10.2. Hadisler Bağlamında Ötanazi

Hız Peygamber, kendisini tedavi ettirmiş, başka hastaların da tedavisini emretmiştir. Hastaları uzman doktorlara yönlendirmiş, hastalıkların tedavisinde çeşitli yöntemler izlemiş, bulaşıcı hastalıklardan korunmak için tedbir aldırıştır. Tıp ilmini bilmeden hekimlik taslayanların tazminat ödeyeceğini bildirmiş ve sağlığın korunması ile alakalı uygulamalar getirmiştir. Peygamber Efendimiz, yemesinde, içmesinde, giyinmede, uykusunda, yürümesinde, oturmasında, temizliğinde ve diğer tüm işlerinde vücuduna fayda sağlayan mutedil bir sistem üzere hareket etmiştir.²⁸⁹

Hız Peygamber, hiç kimsenin ölümü temenni etmemesini istemiştir. Çünkü ölmeyi isteyen kimse şayet iyi biri ise yaşayarak belki daha çok iyilik ve hayır yapacaktır. Şayet kötü biri ise tövbe ederek Allah'ın rızasını kazanmak için çalışacaktır.²⁹⁰

Hız. Peygamber bir Hadis-i Şeriflerinde, kasıtlı olarak bir canı hedef alan kişilere verilecek ceza hakkında bu kişilerin cezasının kısas olduğunu buyurmuştur.²⁹¹ Kısas cezasının ise yalnızca kılıçla icra edilebileceğini Hız. Peygamber şu Hadis-i Şerifleri ile belirtmiştir: “Kılıçtan başkası ile kısas yoktur”.²⁹²

Başkalarının vücut bütünlüğü ve canına karşı işlenen suçlara karşılık misli ile ceza verileceği belirtilmiştir. Bu durum insanları bir suç işlemekten önce daha tedbirli davranmalarını gerektirir. Çünkü bu suçları bir anlamda kendilerine karşı işlemiş olacaklardır.²⁹³

²⁸⁸ Hicr, 15/23.

²⁸⁹ İbn Kayyim El Cevziyye, Zâdu'l Mead, Polen Yayınları, İstanbul 2006, s. 282-308.

²⁹⁰ Buharî, Temenni 6; Müslim, Zikir 10.

²⁹¹ Ebu Davut, Diyat 17; Nesaî, Kasame 29.

²⁹² İbn Mace, Diyat 25.

²⁹³ İbn Mace, Diyat 8.

Bir rivayette bir kişinin canının ancak şu üç şeyden biri ile hedef alınabileceği belirtilmiştir. “İman ettikten sonra kâfir olmak, evlendikten sonra zina etmek ve haksız yere bir canı öldürmek”.²⁹⁴

Hız Muhammed, hiçbir sebepten ötürü insanların ölümü arzulamamalarını istemiştir. Şayet buna kendilerini mecbur hissedерlerse de, yaşamın veya ölümün haklarında hangisinin daha hayırlı olacaksa onu temenni etmelerini buyurmuştur.²⁹⁵

Hız. Peygamberin bu yasaklamasından dolayı savaşta aldığı derin yaralara karşılık Müslümanların sabrederek ölümü temenni etmediği rivayet edilmiştir.²⁹⁶ Bu hadisi şerif de insanlara, çekilen acıların boyutuna bakılmaksızın kimsenin yaşamına son veremeyeceğini göstermektedir. Çünkü birçok yerinden kılıç darbesi alarak acılar içinde kalmış birinin çektiği ıstıraplar dahi insanın canına kıyması için bir gerekçe olarak görülmemiştir.

Günümüzde ötanazi talep edenlerin çektikleri acılar ile savaştan ağır kılıç darbeleri ile çıkmış birinin çektiği acıların kıyaslanması da ayrıca bir tartışma konusudur. Çünkü o dönemin savaş şartları, tıbbın günümüzdeki kadar ilerlemiş olmaması, anestezi vb. ilaçların o dönemlerde daha az derece etkisinin olduğu düşünüldüğünde, daha zor şartlarda kalmış insanların bile o dönemde ölümü temenni etmediklerini göstermektedir.

Hız. Peygamber’in; “Bir müminin öldürölmesi Allah katında dünyanın zevalinden (yok olmasından) daha büyük bir hadisedir” buyurması haksız yere bir müminin hedef alınmasının ne denli büyük bir olay olduğunu göstermektedir.²⁹⁷ Hız Peygamber; Müslüman birini öldürmenin küfür olduğunu, Müslüman birine sövmenin ise fasıklık sebebi olduğunu belirtmiştir.²⁹⁸

Hız Peygamber bir hadis-i şeriflerinde: “Şüphesiz ki kanlarınız ve mallarınız ve namuslarınız; tıpkı bu gününüz, bu beldeniz ve bu ayınızın haram olduğu gibi, birbirinize haram kılınmıştır” buyurmuştur.²⁹⁹

Allah (cc) yaratmış olduğu her hastalığın şifasını da yaratarak kullarını hastalıklar karşısında çaresiz bırakmamıştır. Bu sebeple Yüce Allah’tan şifasını umarak

²⁹⁴ Vehbe Zuhayli, İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi, Risale Yayınları, İstanbul 1990, s. 14.

²⁹⁵ Buhari, Merda 19; Müslim, Zikir 10; Tirmizi, Cenaiz 3; Nesai, Cenaiz 1.

²⁹⁶ Buhari, Merda 19; Müslim, Zikir 12; Nesai, Cenaiz 2.

²⁹⁷ Nesai, Tahrim 2.

²⁹⁸ Buhari, İman 36.

²⁹⁹ Buharî, Hac 132; Müslim, Kasâme 29.

hastalıklara karşı çare aramamız gerekmektedir. Hz. Peygamber'in bu konuda şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir: “ Her derdin bir ilacı vardır. Derdin devasında isabet edilir ise, Yüce Allah'ın izniyle o dert düzelir”.³⁰⁰

Başka bir hadis-i şerifte, bedevilerin tedavi olup olmamaları hakkında danışmaları üzerine Hz. Muhammed'in Ey Allah'ın kulları! Tedavi olunuz. Muhakkak ki Allah bir hastalık hariç her hastalığın şifasını yaratmıştır” dediği, bunun üzerine; “ O hastalık nedir? Ey Allah'ın Resûlü” diye sorduklarında ise, “İhtiyarlık” cevabını verdiği rivayet edilmiştir.³⁰¹

2.11. ÖNCEKİ SEMAVİ DİNLERİN ÖTANAZİYE BAKIŞI

2.11.1. Hristiyanlığın Ötanaziye Bakışı

Yahudiler arasında birinci yüzyılda neşet eden ve İsa'dan sonra Pavlusun görüşleri çerçevesinde şekillenen Hristiyanlık, Ötanaziyi yaşama vurulan bir sekte olarak görmüştür. Çekilen acılardan dolayı kişilerin yaşamlarına son vermelerini doğru bulmamıştır. Yaşamın son demlerinde çekilen acıların kurtuluşa erişmede bir kutsallığı bulunmaktadır. Böyle durumlarda acılara göğüs germek İsa'nın acılarına ortak olmak ve Baba'nın iradesine uymak anlamına gelir.³⁰²

Hristiyanlıkta yaşamak, tanrının insanlara bir hediyesi kabul edildiğinden bundan vazgeçilemeyeceği, kişinin kendi sağlığını koruması gerektiği, hastalandığında ise sabrederek iyileşmek adına tedavi yöntemlerini arama sorumluluğu söz konusudur.³⁰³

Hristiyanlıkta ötanazinin yasaklanmasının sebeplerinden biri de hastalıklar nedeni ile çekilen acıların insanları olgunlaştırdığı, bu acıların öteki dünyada günahlara kefarete olacağı ve tanrının bu acıların sonunda hasta kişi için bir ödül hazırladığı düşüncesidir.³⁰⁴

İyileşmesi mümkün olmayan ve acılar içerisinde kalmış hastaların ölünceye dek bakımları ancak Hristiyan ortaçağında, Hz İsa'nın çarmıha gerilirken çekmiş olduğu

³⁰⁰ Müslim, Selâm 69.

³⁰¹ Tirmizî, Tıb 2.

³⁰² Sümer, Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve İslâm'da Ötanazi, s. 122-124.

³⁰³ Akcan, s. 13.

³⁰⁴ James Rachels, The End of Life, Oxford 1986, s.162.

acılar gibi, hastanın çektiği acıların da mukaddes addedilmesi ve bunun da dinin bir vecibesiymiş gibi telakki edilmesi ile başlamıştır.³⁰⁵

Katolik kilisesi tıbbın gelişmesiyle yaşama daha çok önem atfetmiş ve ötanaziden uzak durmak gerektiğini vurgulamıştır. Hayatının son demlerini yaşayanlara olabildiğince yardım edilmesini öneren Katolik Kilisesi bu doğrultuda ahlaki açıdan doğru bulmadığı ötanaziye yasaklamıştır. Ortodoks Kilisesi de ötanaziye Katoliklerde olduğu gibi, ne gerekçeyle olursa olsun bir insan yaşamının sonlandırılmasına yardımcı olmayı dini ve ahlaki açıdan doğru bulmamıştır. Bu sebeple ötanaziye ve ötanaziye yardım edenleri cinayet işlemiş gibi kabul etmiştir. Protestanlarda ötanaziye mesafeli yaklaşmışlardır. Evanjelik Kilisesi ötanaziye öldürme kapsamına girdiğinden yasaklamıştır.³⁰⁶

Hristiyanlık intihara karşı çıktığı gerekçeler sebebi ile ötanaziye de müsaade etmemiştir. Bir kişinin acı çekmesi sebebi ile kendi hayatına son vermek istemesi Hristiyanlıkta kabul görmemiştir. Çünkü insan yaşamının süresini Tanrı belirlemiştir ve ölüm konusunda takdir yine Tanrı'ya aittir. Acı çekmenin Tanrı'nın kurduğu düzenin bir parçası olarak görülmesi Hristiyanlığın ötanaziye karşı gelmesinin diğer bir gerekçesi olmuştur. 18. Yüzyılda yaşamış olan bir rahibin bu fikri şöyle ifade etmiştir: “Kardeşiniz veya babanız can çekişirken, acılarını gidermeniz için yalvarır ağlarsa, sağır olmak zorundasınız, o görevini yerine getirene kadar, önceden belirlenen zaman gelene kadar beklemelisiniz”.³⁰⁷

Roma Katoliklerinde, yaşamının son bulması kaçınılmaz olan hastaları rahatlatmak ve onları iyileştirebilmek için “hasta yağlama” sakramenti özel veya toplu ayinler ve dualar eşliğinde yapıldı.³⁰⁸ Hastanın son nefesini verene kadar rahat ettirilmesi için gereken her durumda uygulanan sakramentler, Hristiyanlıkta yaşama gösterilen saygının diğer bir göstergesidir.

³⁰⁵ Arslan Terzioğlu, Euthanasie (Ötanazi) ve Getirdiği Etik Sorunlar, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul 1994, s. 17.

³⁰⁶ Sümer, Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve İslâm'da Ötanazi, s. 124-125.

³⁰⁷ Bal, s. 35.

³⁰⁸ Şinasi Gündüz, Yaşayan Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları:680, İlmi Eserler Serisi:117, 3. Baskı, Ankara 2010, s. 99-100.

2.11.2. Yahudiliğin Ötanaziye Bakışı

Yahudilikte yaşam tanrı tarafından insanlara verildiğinden kutsaldır. Bu sebeple insan hayatını korumak en önemli ve en üstün değerlerden sayılmıştır. Ötanazi ve intihar gibi hayatı kısaltacak her şey, bu sebeple yasaklanmıştır. Yahudilikte ötanazi kesinlikle yasaklanarak cinayetle bir tutulmuş, istisna dahi teşkil edecek hiçbir duruma müsaade edilmemiştir. Ancak ölümü gelmiş hastaların acılarından kurtulmaları için hastanın ölmesini engelleyen destek ünitesi gibi şeylerden hasta kurtarılmalıdır.³⁰⁹

Ötanazi veya başka bir şekilde yaşamlarına son veren Yahudiler için kaside okunmaması, Yahudi mezarlıklarında ana bölgeye gömülememeleri, ötanazi konusunda Yahudilerin ne kadar önemsedığını göstermektedir.³¹⁰

Yahudilik doğal ölümü engelleyici bir sebep olarak gördüğü pasif ötanazi hakkında net bir tavır takınmazken, hastalar adına bir şefkat anlamına geldiğini düşünen bazı din bilginleri acı çeken ve ölüm döşeğindeki hastalara bu yöntemin uygulanmasına bazen izin vermektedir.³¹¹ Günümüzde de Yahudi inancı hastaların iyileştirilmesi için bütün olanakların kullanılması ve ölümü hızlandıracak etkiyi doğuracak hiçbir müdahale yapılmamasını emreder.³¹² Yahudilere göre, çekilen ıstıraplardan kurtulmak amacıyla bir kimsenin ölümüne izin verilmez.³¹³

İslâm'dan önceki ilahi dinlerde yer almış bazı hükümler, İslâm Âlimleri tarafından “Şer’u men kablena” adı altında incelenmiştir. Burada Kur’an ve sünnette yer alıp benzer şekilde Müslümanlar için bağlayıcı olan hükümler araştırılmıştır. Kıyas cezasının da geçmiş semavi şeriatlerde konduğu ve Yahudi şeriatında yer aldığı Kur’an-ı Kerim’de şöyle ifade edilmiştir: “Onların üzerine şöyle yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş. Yaralarda kıyas vardır. Ancak kim (bu hakkını) sadaka olarak bağışlarsa, o kendine kefarete olur. Kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmez ise, işte onlar zalimlerin ta kendileridir”.³¹⁴

³⁰⁹ Kalkan, s. 20-21.

³¹⁰ Sulu, s. 568.

³¹¹ Sümer, Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve İslâm’da Ötanazi”, s. 130.

³¹² Bilal Kılınç, Mukayeseli Hukukta Ötanaziye İlişkin Yaklaşımlar ve Hukukumuzda Ötanazinin Yeri Sorunu, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018, s. 52.

³¹³ Karahisar, s. 14.

³¹⁴ Maide, 5/45.

Yahudilerin hayata olan pozitif bakışları sebebi ile Eski Ahit ve Talmud, şartlar ne olursa olsun hayatın korunmasına önem vermiştir. Yahudilikte öte tarafa giden yolun bu hayattan geçtiği vurgulanır. Yahudiler Tanrı'yı dünyada güvenli ve mutlu bir yaşam sürmenin sigortası olarak görmektedirler. Ona yüzünü dönenlerin mutlu, ondan uzaklaşanların ise zorlu bir hayat yaşayacaklarına inanılır. Kısaca Yahudiler için öncelikli sorumluluk, kendisine bahşedilen hayatı, Tanrı'yı merkeze alarak ve Yahudilik ilkeleri çerçevesinde yaşamaktır.³¹⁵ Yahudiliğin inancının temel ilkelerinin ifade edildiği “on emir” den altıncısı olan “öldürmeyeceksin” emri, insanın çevresi ile olan ilişkilerinin biçiminin belirlendiği ifadelerden biridir.³¹⁶

Ölümçül derecede ağır bir hastalığa yakalanmış bir hasta için dua edilmesine özel bir yer verilmiştir. Hastanın ölümüne dua etmenin hastanın iyileşmesinde önemli olduğu bilinen, hasta ve hasta yakınlarının psikolojik ve ruhsal dünyasını yansıttığı belirtilmiştir. Yahudi yazarlarının ise acılar içinde kalmış ölümçül bir hastalığa yakalanan birine dua etmenin veya etmemenin izin verilebilir olduğu konusunda aynı fikirde olmadıkları ifade edilmiştir.³¹⁷

Yahudilikte ötanazi konusunda en katı tavrı Ortodoks Yahudiler sergilemiştir. Reformist Yahudiler ise en ılımlı yaklaşanlardır. Diğer grupların ise birbirlerinden farklı tavırlar sergiledikleri görülmüştür. Yahudi şeraiti dikkate alınarak hazırlanan İsrail yasalarında ölmek üzere olan hastaların yaşamlarının uzatılmamasını istemelerine saygı duyulması gerektiği vurgulanırken, hastanın doğrudan ölümünü sağlayacak bir fiilin kesinlikle yasaklandığı görülmektedir.³¹⁸

³¹⁵ Sümer, Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve İslâm'da Ötanazi, s. 120.

³¹⁶ Gündüz, s. 212.

³¹⁷ Bal, s. 33.

³¹⁸ Baydar, s. 57-58.

SONUÇ

İnsanların yaşamları boyunca sergiledikleri davranışlar ahlaki, dini ve toplumsal zeminde birçok karşılık bulmuştur. Bu tür değerlerin öngördükleri çerçevede iyi-kötü, doğru-yanlış, faydalı veya zararlı olarak görülen bu davranışların hem bireyin kendi yaşantısına hem de içinde bulunduğu toplumun dinamiklerine direk etkisi olmaktadır. Asırlar boyu insanların çeşitli sebeplerden ötürü ve çeşitli yollar kullanarak sergiledikleri intihar ve ötanazi gibi olumsuz davranışlar da bu kapsamda hemen her inancın ve ahlaki yapının sorunu olmuş, araştırmalarına konu olmuştur.

İntiharın insanlık tarihi kadar eski bir problem olması sebebi ile bu güne dek sayısız cana mâl olduğu bilinmektedir. Bu durumun kat ve kat fazlası kadar intihara teşebbüs edildiği de görülmektedir. Bireysel, toplumsal, psikolojik ve bazı dini sebepler, insanları sonucunun ölümle biteceğini bile bile bu davranışa iten nedenler olarak sıralanmıştır. Çoğu kez bu sebeplerin birkaçının birleşmesi ile insanların intihara sürüklendiği ortaya konulmuştur. Bazen aşırı yalnızlık, aşırı baskı, ekonomik ve ailevi sorunlar; bazen de kötü alışkanlıklar veya kötü çevre intihara sebep olabilmektedir. İntiharlara çoğu kez insanların inanç eksikliklerinin, yanlış ya da çarpık dini öğretilerin de kaynaklık ettiği bilinmektedir.

İntiharın önlenbilmesinde başta Allah ve ahiret inancının çok büyük rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca ibadet ve inanç esaslarının insanları intihara karşı çok daha dirençli kıldığı tespit edilmiştir. Sabır, şükür, dua ve tövbe gibi kavramların fonksiyonları ile insanlar arasında intihar gibi fevri davranışların en az seviyeye indirgenmiş olması, dinin bu konudaki ehemmiyetini ortaya çıkarmaktadır.

İslâm, insan hayatına büyük önem vermiştir. Bazı durumlarda canın korunmasını, İslâm'da zaruret olarak görülen değerler arasında ilk sırada bulunan dinin muhafazasından dahi önde tutmuştur. Kur'an-ı Kerim'de intihar hakkında direk olarak bir hükme rastlanılmasa da birçok ayetin insan hayatının önemini vurguladığı ve insan canını korumak için kısas gibi çeşitli tedbirler aldığı görülmektedir. Hz. Peygamberin intihar hakkındaki tutumu da açık bir şekilde intiharın tasvip edilmediğini göstermektedir. İslâm âlimleri de ittifak ile intiharı haram kabul etmişlerdir. İntihar etmek Allah'a şirk koştuktan sonra en büyük günah olarak görülmüştür. Çünkü

insanlar, kendilerine emanet olarak verilen beden üzerinde tasarrufta bulunma hakkına sahip görülmemiştir.

İntihar eden kimsenin günahkâr olduğu ancak bu günahı sebebi ile dinden çıkmadığı, cenazesinin yıkanıp Müslüman kabristanlığına defnedilebileceği hakkında ittifak söz konusudur. Hz. Peygamber intihar eden bir kişinin cenaze namazını kıldırmanın ancak ashabına kılmalarını emretmiştir. Bu durum bazı âlimler arasında ihtilafa neden olmuşsa da müntehirin cenaze namazının kılınacağı hakkında genel bir hüküm olduğu görülmektedir. İslâm'dan önceki semavi dinlerin de insan hayatına büyük önem verdikleri, insan yaşamını korumak için çeşitli hükümler içerdiği ve intiharı kesin bir dille yasakladıkları görülmüştür.

Ötanazi hakkında klasik fıkıh kitaplarında doğrudan bir hükme rastlanılmamaktadır. Genel anlamda çağdaş İslâm âlimleri de bu konuyla ilgili görüşlerini belirtmiş ve bir hükme ulaşmışlardır. İster hastanın bizzat kendisince talep edilmiş olsun, isterse hastanın en yakın akrabaları tarafından karar verilmiş olsun, ötanazi uygulamaları direk ve kasıtlı olarak bir canı hedef almaktadır. Bu talebin altında yatan hastaya merhamet duygusuyla yaklaşılması veya kişilerin ölüm hakkı gibi söylemler kasıtlı olarak bir canın hedef alındığı gerçeğini değiştirmemektedir.

Amansız bir hastalıktan ötürü dayanılmaz derecede acı çeken hastaların ıstıraplarından kurtulmalarını sağlamak temeline dayanan ötanazi, son yüzyıl içerisinde çeşitli konulardaki tartışmaların odağında yer almıştır. Tarih, sosyoloji, dini ve ahlaki açıdan birçok kez tartışmalara konu olmuştur. Ötanazinin uygulama ve şartlar gereği birçok farklı çeşidi olduğu göze çarpmaktadır. Aktif ötanazi ile hastanın talebi doğrultusunda insan hayatı direk olarak hedef alınabilmektedir. Pasif ötanazi, yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli tedavi ve desteğin esirgenmesi ile karşılık bulmaktadır. Hastanın yaşamını sonlandıracağı bir ilacın yapımı, temin edilmesi veya uygulanması konusunda hekimin hastaya yardım etmesi ise hekim yardımlı intihar olarak adlandırılmaktadır.

İntihar kadar eski bir tarihe sahip olmayan ötanazi, yakın dönemlerde intiharın modernize edilmiş bir çeşidi olarak sunulmaya çalışılmıştır. Ötanazinin daha çok merhamet duygusu sebebiyle vicdanen yapılması zorunlu bir uygulama olduğu, bu sebeple bir hak olarak kabul görmesi için çabalandığı görülmektedir.

Ötanazi hakkında farklı yaklaşımlar sergilenmiştir. Ötanaziye destekleyen görüşlerin; hastanın kendi yaşamı üzerinde karar verme hakkı, yaşamın niteliği, merhamet gibi çeşitli ilkelere dayandığı görülmektedir. Bu ilkeler sayesinde, ötanazi yasal bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır. Bu ilkelere karşılık; yaşamın kutsallığı ve dokunulmazlığının ihlali, tıbbi gelişmelerin engellendiği, ölme iradesinin sağlıklı olmaması gibi sebeplerle ötanaziye karşı gelinmektedir.

Ötanazide hastanın, hasta yakınlarının ve ötanazi uygulayan sağlık çalışanlarının sorumlulukları bulunmaktadır. Aktif ötanazi, İslâm'da intihar ile aynı statüde görülmüştür. Ötanaziye karar verenler, sebep olanlar ve ötanazi uygulayanlar bu kapsamda sorumlu tutulmuşlardır. İnsanların vücut bütünlüklerine zarar vermelerini yasaklayan İslâm dininde, ötanazinin hiçbir çeşidi caiz görülmemiştir.

Ötanazi talep eden kimsenin intihar suçu işlemiş olacağı belirtilmiştir. Fıkhi açıdan bakıldığında, hastanın kendisi veya yakınlarından böyle bir talebin gelmiş olmasının, ötanaziye meşru kılmadığı görülmektedir. Hanefilikte kişinin ölümüne rıza göstermesi yok hükmündedir. Bu durum birçok açıdan su istimal edilmeye açıktır. Katil kimse maktulün rızasıyla cinayeti işlediğini savunabilir, hasta kişinin mirasçılarının mirasa kısa zamanda sahip olabilmek için hasta hakkında ötanazi isteminde bulunabilir ve hasta kişinin bakımından sorumlu kişiler bu sorumluluktan kurtulmak için bu yola başvurabilirler.

Hastanın yasal olarak suç teşkil eden bir davranışta rıza göstermesi, cezai açıdan hasta yakınları ve hekimi sorumlu olmaktan kurtarmamaktadır. Aktif ötanazide fail, kasten adam öldürme suçu işlemiş olarak görülmektedir. Hastanın tedaviyi reddetmesinde hekim açısından herhangi bir sorumluluk bulunmamaktadır. Hekim yardımlı intiharda doktor asli fail olmasa bile, intihara yardımı sebebi ile kendisi için ta'zir türünden bir ceza gerektirir.

İslâm dini hiçbir gerekçeyi intihar veya ötanazi için geçerli görmemiştir. İnsana ve insan hayatına büyük önem veren İslâmiyet, insanı hedef alan her türlü tehlike karşısında insanı güçlü şekilde savunmuştur. Sonuç olarak insanların dünya ve ahiret yaşantıları için en iyi seçeneği, her türlü sıkıntı karşısında sabretmeleri, hastalıklarına şifa aramaları, intihar ve ötanazi gibi olumsuz davranışlardan kendilerini korumalarıdır.

KAYNAKÇA

Abaan, Süheyla, Ötanazi: Hastalarımıza Borcumuz mu? Klinik Tıbbi Etik, Ankara, 1997.

Akdaş, Fatih, İntihar Terörizmi ve Din, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2009.

Akkurt Yalçıntürk, Aydan, Sağlık Profesyonellerinin Ötanazi Hakkındaki Düşünceleri, Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2014.

Alan Akcan, Esra, Ötanazi, İÜHFM, C. LXXI, S.1, İstanbul, 2013.

Altay, Gül, Nitelikli Yaşam Hakkı İçin Ötanazi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005.

Altuntop, Halit, Dindarlık-İntihar İlişkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2005.

Apaydın, Halil; Özdemir, Şuayip; Zoroğlu Ünal, Asiye; İntihar Girişiminde Bulunan Bireylerde Bazı Değişkenlerle İntihar Girişimi İlişkisi, Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 6, Amasya, [https://dergipark.org.tr/tr/download/article file/217910](https://dergipark.org.tr/tr/download/article%20file/217910) (05/07/2021)

Arslan, Hacı, Sağlık Çalışanlarının Ötanaziye Bakışı (Doktor, Hemşire ve Sağlık Teknikerleri), İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2019.

Aslanlı, Mehmet Emin, Ötanazi Sürecinde Sosyal Hizmet, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova, 2020.

Ay, Melike Ayça, Hemşirelerin Ölüm, Ölümcül Hasta ve Ötanaziye İlişkin Tutumları, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2013.

Aynî, Ebi Muhammed Mahmud b. Ahmed, El-Binâye fî Şerhi Hidaye, Daru'l Kitabul İlmiyye, Beyrut, 2000.

Bağdatlı, Selahattin, Hukuk Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul, 1977.

Bal, Zehra, İslam Hukuku Açısından Ötanazi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2011.

Bardakoğlu, Ali, Cinsi Hayat, İlmihâl, Divantaş, İstanbul, 1999.

Başar Kara, Betül, Orta Anadolu Bölgesi'nin Çeşitli İllerinde Görev Yapan Yoğun Bakım Hemşirelerinin Ötanaziye İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri, 2015.

Bat, Yüksel, Demokratik Hukuk Devletinde Yaşam Hakkı ve Ölüm Cezası, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2018.

Bayraktar, Ahmet, İntiharın Fıkhi-Psikopatolojik Boyutları ve Vaka sunumu, Ahi Evran Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Fıkıh ABD, Kırşehir, 2018.

Besiri, Arzu, Ötanazi ve Yaşam Hakkı, TBB Dergisi, 2009.

Bilmen, Ömer Nasuhi, Hukûk-î İslâmiyye ve Istalahat-ı Fıkhiyye Kâmusu, Bilmen Basım ve Yayınevi, İstanbul, 1985.

Biton Serdaroğlu, Erika, Ötanazi Ölme Hakkı, Okan Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul. ty.

Buhârî, Muhammed b. İsmâ'il, Sahîhu'l Buhârî, Dâru İhyâi't-Turâi'l-Arabî, Beyrut, 2001.

Burhanoğlu, Burhan, İntihar ve Nedenleri, Muğla, 2019.

Büyükasar, Tülay, İntihara Yönlendirme Suçu, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Canca, Cansu, Voluntary Active Euthanasia: Justifications And Regulations, Boğaziçi University, İstanbul, 2007.

Certel, Hüseyin, İslami İbadetlerin Psiko-Sosyal İşlevleri, Ekev Akademik Dergisi, 1998.

Cevherî, İsmâ'il b. Hammâd, Tacul Luğati ve Sıhah'u Arabiyye, Dar-ül Hadis, Kahire, 2009.

Courtney s.Campbell, Euthanasia and Religion, The Unesco Courier, USA, 2000.

Cürcânî, Seyyid Şerif, Et-Ta'rîfât, Daru'l Kitabu'l İlmiyye, Beyrut, 1983.

Çağlayan, M. Muhtar, Ötanazi ve İntihar, Adalet Dergisi, Ankara, 1966.

Çelik, Alime, İslam Hukuku Açısından Yaşama Hakkı ve Ötanazi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016.

Çengeloğlu, Ezgi, Niteliği Yitirilmiş Olan Bir Yaşamda Ötanazi Bir Hak mıdır? Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2020.

Dağ, Mehmet Yusuf, Kişiler Hukuku Açısından Ötanazi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Dedemoğlu, Şeyma, Ahiret İnancının İntihar Girişimini Önlemedeki Etkisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019.

Dönmezler, Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, İstanbul, 1988.

Durkheim, Emile, İntihar, Çev. Z. Zühre İlkelen, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2015.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, Sünenu Ebî Dâvud, Mektebetu İbn Hazm, Dimeşk, 2004.

Ekşi, Ahmet, İslam Hukukunda Tıbbi Müdahalelerden Doğan Hukuki Sorumluluk, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010.

Elçioğlu, Ömer, vd., Nedime, Tıp, Hukuk ve Etik Açısından Euthanasia, Tıbbi Etik Dergisi, 1994.

Erkoç Baydar, Tuba, Fıkhi Açısından Ötanazi ve Tedavinin Esirgenmesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017.

Erkoç Baydar, Tuba, Ölme Hakkı: Fritz Jahr ve İslam Hukuku Açısından Mukayeseli Bir Yaklaşım, İstanbul Üniversitesi Yayınevi Darülfünun İlahiyat Araştırma Makalesi, İstanbul, 2018.

Eskin, Mehmet, İntihar; Açıklama, Değerlendirme, Tedavi ve Önleme, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara, 2003.

Eş-Şâfiî, Muhammed b. İdrîs b. Abbâs, Kitabü'l-Ümm, Daru'l Marife, Beyrut, 2001.

Eş-Şazeli, Hasan Ali, Cinayet, DİA, VIII, 14-15; <https://islamansiklopedisi.org.tr/cinayet>.

Gazâlî, Muhammed b. Muhammed Ebû Hamîd, El-Munkiz'u Mine'd-Dalal, Çev: Hilmi Güngör, İstanbul, 1990.

Gazâlî, Muhammed b. Muhammed Ebû Hamîd, el-Mustasfâ, Mektebetü'l-Cindî, Mısır, ty.

Gök, Ahmet, Aritoteles'in Etik Görüşü Kapsamında Ötanazi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2015.

Gönenç, İsmail, Sosyal bir Fenomen Olarak İntihar – Batman İli Örneği (1995-2002), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2003.

Görgülü, Ülfet, Yaşam Desteğinin Kısıtlanması Ya da Sonlandırılmasının Fıkhi Açıdan Değerlendirilmesi, Marife, 2012.

Günay, Hacı Mehmet, Günümüz Fıkıh Problemleri, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir, 2010.

Gündüz, Şinasi, Yaşayan Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İlmi Eserler Serisi, Ankara, 2010.

Güven, Murat, Ötanazi Hakkına Dair Genel Bir Değerlendirme, TBB Dergisi, 2017.

Haccâvî, Şerafüddîn Mûsâ b. Ahmedb. Mûsâ, El-İknâ fi Fıkh'i Ahmed b. Hanbel, Dar'ul Marifet'u li-Tıbeat'u ve-Neşr, Beyrut, ty.

Harba, Salim İbrahim, el-Kıtlı'l-Amd ve Evsafehu'l Muhtelif, Bağdat, 1988.

Hasta Hakları Yönetmeliği, Resmi Gazete Tarihi: 01.08.1998, Resmi Gazete Sayısı: 23420.

Hattâb, Muhammed b. Muahmmmed b. Abddirrahmân er-Ruaynî, Mevahibü'l-Celil fi Şerhi Muhtasarı Halîl, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1992.

Heytemî, Şihâbüddîn Ebi Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Alî İbn Hacer, İslam'da Helaller ve Haramlar, Ter: Ahmet Serdaroglu- Lutfi Şentürk, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1981.

Hökelekli, Hayati, İntihar, DİA, XXII, Ankara, 2005.

Huli, Muhammed Abdûlaziz, El-Edebul-Nebevi, Rahmaniye Matbaası, Mısır, 1931.

İşıkhân, Hatice, Kanser Hastalarıyla Çalışan Sağlık Personellerinin Ötanaziye İlişkin Düşüncelerinin Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002.

İbn Âbidîn, Muhammed Emin, Reddu'l-Muhtar alâ'd-Durri'l-Muhtar, Darul Fikru'l-Beyrut, Beyrut, 1992.

İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir, et-Tahrîr ve't-Tenvîr, Darul Tunus, Tunus, 1984.

İbn Faris, Ebü'l Hüseyin Ahmed b. Faris b. Zekeriyâ, Mu'cemü Mekayîsi'l-Lüğa, Daru'l Cil, Beyrut, 1999.

İbn Kayyim, El Cevziyye, Zâdu'l-Mead, Polen Yayınları, İstanbul, 2006.

İbn Kudâme, Ebî Muhammed Abdullah b. Ahmed, el- Muğnî, I-XII, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Beyrut, ty.

İbn Mâce, EbûAbdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, Sünenü İbn Mâce, Thk: Yusuf el Hac Ahmed, Mektebet'u İbn Hacer, Dimeşk, 2004.

İbn Manzur, Ebu'l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mukarrem, Lisânu'lArab, Daru'l Kitabi'l İlmiyye, Lübnan, 2009.

İbn Nüceym, Zeynüddin, Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dekâik, Darü'l Ahya-i Teras el-Arabi, Şam, 2002.

İlhan, Hatice, Ötanazi Kavramının Ahlak Felsefesi Açısından İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.

İnceoğlu, Sibel, Ölme Hakkı: Ötanazi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

Kalkan, Mehmet, Biyo Etik Sorunlar ve Dinlerin Ötanazi ve İntihara Bakışı, Kent Akademisi Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi, 2014.

Kardavî, Yusuf, İslam'ın Işığında Çağdaş Meselelere Fetvalar, Ter: Veysel Bulut, Yusuf Şensoy, Tahir Yayıncılık, İstanbul, 1994.

Karâfî, Şahabuddîn Ebû'l Abbas Ahmed b. İdrîs, Usul-ul Fıkh ez-Zâhire, Daru-l Ğarbil İslâmi, Beyrut, 1994.

Karaman, Hayreddin – Bardakoğlu, Ali – Apaydın, Yunus, İlmihal, İman ve İbadetler, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.

Karaman, Hayrettin, vd, Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, I-V, Ankara, 2003.

Kâsânî, Alâuddin Ebu Bekr b. Mes'ûd, Bedâi'us-Şanâ'î fî Tertibi's-Şera'i, Daru'l Kitabu'l-İlmiyye, Beyrut, 1986.

Kaya, Ali, İslam Hukukuna Göre Ötanazi, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Bursa, 1994.

Kaya, Ali, Ruh ve Beden Bütünlüğüne Dokunulmazlık Kuramı Bakımından Ölme Hakkı, Marife, 2014.

Kenan, Muhammed Ahmed, Mevsuatu'l Tıbbiye el-Fıkhiyye, Daru'n-Nefais, Beyrut, 2000.

Kılınç, Bilal, Mukayeseli Hukukta Ötanaziye İlişkin Yaklaşımlar ve Hukukumuzda Ötanazinin Yeri Sorunu, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018.

Kınık, Kadri, Nedenleri, Çeşitleri ve Çözüm Önerileri ile İntihar Olgusu, SDAM Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi, 2018.

Kızılgeçit, Muhammed, Dindar Şahsiyetten Dinsel Bireyciliğe Değişen Dindarlık Yönelimleri Bağlamında İntihar, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2016.

Kochkor Uulu, Elmurat, Biyoetik Açından Hayat Üzerinde Tasarruf Hakkı: Ötanazi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014.

Koç, Bozkurt, Kişilik ve Din, Tabula Rasa, 2002.

Köse, Ayşe - Arslan, Fatih, Sosyolojik Bir Olgu Olarak İntihar, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sivas, 2019.

Kumaş, Gülşah, Adana İlindeki Çeşitli Hastanelerin Yoğun Bakım Ünitelerinde Çalışan Hemşirelerin Ötanazi Hakkındaki Düşünceleri, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana, 2005.

Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. EbîBekr, El-Camiu li Ahkami'l Kur'an, Ter: M. Beşir Eryarsoy, Buruc Yayınları, İstanbul, 1997.

Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr, Tefsir'ül Kurtûbî, Dar'ul Kurtubi'l İlmiyye, Beyrut, ty.

Kuyurtar, Erol, Aktif ve Pasif Ötanazi Ayrımı Ahlaksal Bir Ayrım mıdır? Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, 2014.

Manav, Faruk, Hastanın İstem Durumuna Göre Ötanazi Türlerinin Varoluşçu Yorumu, Turkish Studies, Ankara, 2017.

Manav, Süreyya Cem, Ötanazi ve Yaşama Hakkı, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016.

Mevsılî, Abdullâh b. Mahmûd, El-İhtiyar Metni el-Muhtar li'l-Fetva, Ter: Celal Yeniçeri, İmam-ı Azam'ın İçtihat ve Görüşleri, Şamil Yayınevi, İstanbul, 2012.

Müslîm, Ebu'l-Husayn Muslim b. el-Haccâc en-Neysâbü'rî, Sahîhu Muslim, Thk: Halîl b. Me'mûn Şeyhân, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2007.

Nesâî, Ahmed b. Şu'ayb el-Hurasânî, Sünenu'n Nesâî, Thk: Halil b. Me'mun Şeyhâ, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2007.

Nar, Ebru, Felsefi Bir Problem Olarak Ötanazi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum, 2019.

Özler, Hayati, Hemşirelerin Ötanazi Konusuna Yaklaşımları ve Osmangazi Üniversitesinden Örnek Bir Çalışma, Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bursa, 2001.

Özarslan, Selim, İslâm'da Ölüm ve Diriliş Öğretisi, Kitap Dünyası Yayınları, Konya, 2001.

Rachels, James, The End of Life, Oxford, 1986.

Ramazanoğlu, Süleyman, İntihar Olayları ve İslam'a Göre Hükümü; <http://www.akademi.nl/say111>.

Raslan, Dr. Lamia Muhammed Abd el-Fettah, Hukmu'l Katlı'r-Rahmeti fi Şeriatî'l-İslâmiyye, Falah Üniversitesi, BAE, ty.

Râzî, Ebû Bekr Muhammed b. Zekeriyâ, Kitabu'l Ahkamu'l-Kur'an, Daru'l-Fıkr, Beyrut, 1994.

Remlî, Muhammed b. Ahmed b. Hamza, Nihâyetu'l Muhtâc ilâ Serhi'l Minhâc, Kitab'ül İlmiyye, Beyrut, 2002.

Remlî, Muhammed b. Ahmed b. Hamza, Nihâyetü'l Muhtâc ilâ Serhi'l Minhâc, Daru'l Fıkr, Beyrut, 1984.

Sabun, Meral, İslam Hukukunda İntihar Eylemleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2018.

Sarıkcıoğlu, Ekrem, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2011.

Sava Paşa, İslâm hukuk Nazariyatı Hakkında Bir Etüt, I-II, Ter: Baha Arıkan, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1955.

Savcı, Bahri, Yaşam Hakkı ve Boyutları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1980.

Sümer, Necati, Dinlerin İntihar Olgusuna Bakışı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

Sümer, Necati, Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve İslam'da Ötanazi, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Şırnak, 2016.

Şeltût, Mahmûd, Fıkhü'l Kur'ân ve's-Sünne: El-Kısâs, Mektebetü'l Encilo el-Mısriyye, Kahire, 1944.

Şen, Y Furkan, Yaşam Hakkı: İdam, Kürtaj, Ötanazi ve Siyasal Sorumluluk, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Erzurum, 2015.

Şâtıbî, İbrâhim b. Mûsâ, El-Muvâfakat, Darul İbn Affan, Tunus, 1885.

Şevkânî, Muhammed b. Ali, Neylül-Evtar Şerhu Münteka'l-Ahbar, Dar İbn Cüzi, Beyrut, 2006.

Taberânî, Ebu'l Kasım Süleyman b. Ahmed, el-Mu'cemül-Kebir, Thk. Hamdi Abdulmecid es - Silefî, Kahire, 1984.

Tacir, Hamide, Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2011.

Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Sêlame, El-Akîdetü't Tahâvîyye, Darul İbn Hazm, Beyrut, 1995.

Tan, Oğuzhan ve Yerlikaya, Ünal, Tıpla İlgili Problemler, İslam Hukuku El Kitabı, Ed. Galip Türcan, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.

Tariki, Abdullah b. Muhammed b. Ahmed, Mevâtü'l Dimağ, 2005.

Taşdelen, Murat, İnanç Açısından İntihar, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006.

Tekin, Zeynep, Bir Psikiyatri Hastanesinde Tedavi Gören Şizofrenili Hastalarda İntihar Düşüncesi: Pozitif, Negatif Belirtiler ve Depresyon İle İlişkisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2007.

Tepehan, Selma, Yoğun Bakım ve Servislerde Çalışan Sağlık Personelinin Ötanaziye Yaklaşımı, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler ABD, İstanbul, 2006.

Terzioğlu, Arslan, Euthanasie (Ötanazi) ve Getirdiği Etik Sorunlar, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul, 1994.

Tirmizi, Ebî İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, Câmiu't-Tirmizi, Thk: Yusuf el-Hac Ahmed, Mektebet'u İbn Hacer, Dîmeşk, 2004.

Topaloğlu, Bekir - Çelebi, İlyas, Âhiret, Kelâm Terimleri Sözlüğü, İSAM Yayınları, İstanbul, 2010.

Tuğlacı, Pars, Tıp Sözlüğü, İstanbul, 1978.

Türkmen, Hasan, Ötanazi Sorunsalına Teolojik Açıdan Bir Bakış, Kelam Araştırmaları, 2015.

Ünverdi, Mustafa, İnsan ve Hayatın Anlamı Bağlamında Ötanazi, Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Bilimname Düşünce Platformu, Gaziantep, 2015.

Yeğenoğlu, İhsan, İntiharın Anlamı, İntihar ve İntihara Yönelik Tutumlar, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın, 2015.

Yiğit, Yaşar, İslam Ceza Hukukuna Göre Ötanazi, Diyanet İlmi Dergisi, 2000.

Yiğit, Yaşar, İslam Hukukuna Göre Ötanazi, Ankara, 2013.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman, Kitabü'l Kebair-İslam Şeraitinde Büyük Günahlar, Çev. Sıtkı Güllü, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1986.

Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Harizmî, el-Keşşâf an Haka'iki Ğavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fî Vücûhi't-Te'vîl, Mektebet-ül Abiyyan, Riyad, 1998.

Zuhaylî, Vehbe, İslâm Fıkhi Ansiklopedisi, Risale Yayınları, İstanbul, 1990.

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

<https://www.acibademhayat.com/bebeklerin-anne-karninda-hafta-hafta-gelisimi>
<https://www.google.com/mp/s/amp.dw.com/tr/d%25C3%25BCnyada-40-saniyede-birki%25C5%259Fi-intihar-ediyor/a-54874857>
<http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/laikduzen/4/0053htm>
<http://www.intihar.de/nedir.htm>
<https://islamansiklopedisi.org.tr/on-emir>
<https://www.kansersavascilari.org/kanser-hastalarinda-moralin-onemi>
<https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/348intihar-edenin-cenaze-namazi-kilinir-mi-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn5PJ8DgFEAoa2xtNuyterRk%3d>
<https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/38726/pasif-otanazi-caiz-midir-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn2t8ij%2beDtMkJdRGirgyeb8%3d>
<https://kurul.diyaret.gov.tr/Cevap-Ara/992/otanazi-caiz-midir->
<https://tr.euronews.com/2020/01/05/turkiye-de-her-gun-9-kisi-intihar-ediyor-avrupa-ulkelerinde-intihar-orani-ne>
<https://www.mugeaksoy.com/kurtaj>
<https://www.medipol.com.tr/bilgi-kosesi/bunlari-biliyor-musunuz/beyin-olumu-geri-donus-yok>
<http://www.neoldu.com./allah-inanci-insan-hayati-onemi-35425.htm>
<https://www.sosyoloji.gen.tr/durkheimin-intihar-teorisi>
<https://sozluk.gov.tr/otanazi>
<https://teyit.org/intihar-dosyasi-ii-turkiyede-intiharlar>